

T.C.

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı

Tasavvuf Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

TASAVVUFİ VE PSİKOLOJİK BİR BAKIŞ AÇISIYLA SU MUCİZESİNİN BİLİMSEL İNCELENMESİ

Necla SAFA

19949014

Danışman

Doç. Dr. M. Sait MERMUTLU

Diyarbakır 2022

T.C.
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı
Tasavvuf Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

TASAVVUFİ VE PSİKOLOJİK BİR BAKIŞ AÇISIYLA SU MUCİZESİNİN BİLİMSEL İNCELENMESİ

Necla SAFA
19949014

Danışman
Doç. Dr. M. Sait MERMUTLU

Diyarbakır 2022

TAAHHÜTNAME

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "Tasavvufi Ve Psikolojik Bir Bakış Açısıyla Su Mucizesinin Bilimsel İncelenmesi" adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve tez yazım kılavuzuna uygun olarak hazırladığımı taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasnı arz ederim.

Necla SAFA

ÖN SÖZ

Tasavvufi ve psikolojik bir bakış açısıyla su mucizesi ve bilimsel incelenmesi isimli bu çalışmamızda, geçmişten günümüze kadar su üzerine yapılan araştırmalara, suya yüklenen derin anlamlara yer vermekle birlikte suyun insan hayatındaki dini, psikolojik, Tasavvufi ve bilimsel rollerine ulaşılmak istenmiştir. Çalışmamızın temel soruları, suyu insan hayatı için bu kadar önemli ve değerli yapan şey nedir? Suyun çoğu insan tarafından bilinmeyen, psikolojik ve bilimsel bir sırrı var mıdır? İnsan hayatı için bu kadar önemli, anlamlı ve etkileyici olması bilmediğimiz başka özellikleri olduğu anlamına mı gelirdi? gibi temel soruların cevaplarına ulaşmak hedeflenmiştir. Su bizi sadece hayatta tutan bir maddeden ibaret değil, hayatımıza anlam katan bir mucizedir.

Bu araştırma ve inceleme çalışması, son zamanlarda gündem olmaya başlayan suyun insanın bedeni, psikolojisi, mânevîyatı ve ruhu ile irtibatını ve bunun Tasavvufi-psikolojik yorumu hakkındaki ilk tez çalışmasıdır. Tasavvufi kaynaklarda su ile ilgili olarak henüz ulaşılamayan bilgilerin bu çalışmadan sonra daha ayrıntılı bir araştırma ile yeniden yazılması, bu çalışmanın böyle bir araştırmaya başlangıç sebebi olması umulmaktadır.

Çalışmamızda su tek yönüyle işlenmediği gibi suyun insan üzerindeki maddi mânevî etkileri de tek yönüyle ele alınmamıştır. Konu su ve insan olunca üzerine söylenecek ve öğrenilecek çok şey olduğu araştırma ilerledikçe daha iyi anlaşılmaktadır. İnsan çok yönlü bir varlıktır. Sadece su konusunda bile dini, psikolojik/ruhsal, fiziksel, kültürel, sanatsal ve bilimsel birçok alanda suyu kullanma ve anlamlandırma yönünde birçok eser ve veri ortaya konmuştur.

Söz konusu araştırmamızda suyun toplumsal ve dini açıdan anlamsal kökeninden, Tasavvuf Edebiyatı'nda yüklendiği ve ruha hitap eden derin anlamları ve çözümlemeleri ile suyun kutsalla ilişkisine kadar şiirlerde ve nesirlerdeki kullanımına açıklamalarıyla birlikte yer verilmiştir. Bu şekilde hareket etmenin çalışmanın sonunda suyun insan üzerindeki Tasavvufi ve psikolojik etkilerinin değerlendirilmesine yer verirken konuyu anlamlandırmanın daha kolay olacağı

hedeflenmiştir.

Tasavvuf ve tarikatların bazı uygulamalarında suya ayrı bir ihtimam gösterdikleri malumdur. Suyun bu denli önemli olmasındaki hikmet nedir? sorusunun cevabı Tasavvuf ve tarikatlarda gerçekleştirilen su ile ilgili uygulamalara yer verilip, su üzerine yapılan bilimsel araştırmaların verileriyle bunun nasıl açıklanmıştır.

Bir başka açıdan bazı Tasavvufi filmlerde su imgesinin kullanılması, suyun insan üzerindeki Tasavvufi-psikolojik etkisinin başka bir başka boyutu olarak ele alınmıştır. Yönetmenler, Tasavvufi bakış açısıyla filmlerde kullandıkları su sahnelerinde izleyciyle görsel ve ruhsal bakımdan iletişim kurmayı başarmış ve suyun insanları ruhsal/psikolojik yönüyle birçok kişiyi etkilediği başarılı bir şekilde yansıtmıştır. Bahsedilen filmlerin tümünün ismi Tasavvufi filmler olarak geçmese de Tasavvufi bir bakış açısına sahiptirler. Bu açıdan Tasavvufi filmlerde su imgesi konu edindiğimiz bir diğer başlık olarak çalışmamızda yer almıştır.

Tez çalışmamızın son bölümünde ise son yıllarda su üzerine yapılan yeni keşiflere ve bilimsel çalışması ile dünyada büyük bir ses getiren Japon bilim adamı Dr. Masaru Emoto ve Su Mucizesi deneylerine yer verilmiştir. Emoto suyun hafızasının olduğunu, bilgiyi kaydettiğini ve kelimelerin enerjilerini kendi özel alfabesiyle okuyup bunu aktardığını savunmuştur. Buradan hareketle yaptığı deneyler ve ortaya koyduğu sonuçların, Tasavvufi ve psikolojik olarak kaynaklarımızda işlenen su konusuna hangi bakış açısını kazandıracağı tespit edilmiştir.

Tez çalışması boyunca benden desteklerini esirgemeyen değerli tez danışmanım **Doç. Dr. M. Sait Mermutlu** hocama teşekkürlerimi sunuyorum.

Necla SAFA

Diyarbakır 2022

ÖZET

Tez çalışmamız bir giriş bölümü, üç ayrı ana bölüm ve sonuç kısmından müteşekkildir. Giriş bölümü litaretür değerlendirmesi, çalışmanın amacı, kaynakları, konusu, yöntemi ile ilgili bir hülasayı içermektedir. Çalışmanın birinci bölümünde başta İslâm Dini'nde (ayet ve hadislerde) olmak üzere diğer bazı dinlerde (Musevilik, Hristiyanlık gibi) ve toplumlarda (Osmanlı, Antik Yunan, Eski Türkler ve Hint toplumları gibi) suyun önemiyle ilgili suya atfedilen değerler, kült ve inanışlara değinilmiştir. Dinlerde ve toplumlarda su ile ilgili yapılmış ve yapılması süregelen dini ayin veya kültürel gelenekler bağlamında uygulamalar ve bu uygulamaların taşıdığı psikolojik etkiler ve anlamlar üzerine çalışılmıştır.

İkinci bölümde Tasavvuf edebiyatında ve divan şiirinde su konusunda yazılmış kasideler, şiirler, kısa hikâyeler ve atasözleri; Mevlânâ'nın Mesnevîsi'nden, Yunus Emre'nin kullandığı su imgesine ve Fuzûlî'nin Su Kasidesi'ne ve kadar çeşitli örneklerle suyun edebiyattaki yansıması, kullanımı ve sahip olduğu değer arzedilmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde ise önceki bölümlerde anlatılan suyun önemi, suya atfedilen değerin ve insan üzerindeki etkilerinin bilimsel olarak Japon bilim adamı Masaru Emoto'nun yaptığı çalışmalarıyla ilişkisi kurulmaya çalışılmıştır. Yapılan deneyler sonucu elde edilen verilerinbu çalışma için ne gibi mesajlar taşıdığı üzerine yazarın kitaplarından faydalanılarak açıklanmaya çalışılmıştır. Su ve insan ilişkisinin başka bir boyutta ele alınıp alınamayacağı üzerine bir düşünce geliştirip bu sorunun cevabı araştırılmıştır. Sonuç olarak bu araştırma ile su hakkında Tasavvuf-psikoloji-bilim bir arada incelenerek ilimler arası ortak bir sonuca varmak hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Su Mucizesi, Dr. Masaru Emoto, Suyun Hafızası, Su Metaforu, Su ve Sembolizm, Su Kasidesi, Tasavvuf ve Su

ABSTRACT

The study consists of an introduction, three main sections and a conclusion at the end. The introduction includes an overview of the literature review, the purpose, sources, subject and method of the study. In the first part of the study, the values, cults and beliefs attributed to water related to the importance of water in the religion of Islam (verses and hadiths) and some other religions (such as Judaism, Christianity) and societies (such as the Ottoman, Ancient Greek, Ancient Turks and Indian societies) are mentioned. . The practices in the context of religious rituals or cultural traditions related to water in religions and societies and the psychological effects and meanings of these practices have been studied.

In the second part, odes, poems, short stories and proverbs About water in Sufi literature and divan poetry; It has been tried to present the reflection, use and value of water in literature with various examples from Mevlânâ's Mesnevî to the water image used by Yunus Emre and Fuzûlî's Water Ode.

In the third chapter, the importance of water described in the previous chapters, the value attributed to water and its effects on humans are scientifically related to the studies of Japanese scientist Masaru Emoto. It has been tried to explain what kind of messages the data obtained as a result of the experiments carry for this study, by making use of the author's books. A thought has been developed on whether the relationship between water and human can be handled in another dimension and the answer to this question has been researched. As a result, the conclusions that can be made About water in the light of mysticism, psychology and science are summarized.

Keywords: Water Miracle,Dr. Masaru Emoto, Memory of Water, Water Metaphor, Water and Symbolism, Water Ode, Sufism and Water

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

İKİNCİ BÖLÜM

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KISALTMALAR

C.	: Cilt
Ed.	:Editör
çev.	: Çeviren
Hz.	: Hazreti
İA.	:İslâm Ansiklopedisi
İBB.	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İSKİ	: İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi
Mad.	:Madde
No.	: Numara
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
Terc.	:Tercüme
TDV.	:Türkiye Diyanet Vakfı
Vb.	: Ve benzeri
yy.	: Yüzyıl

GİRİŞ

1. ÇALIŞMANIN GENEL ÇERÇEVESİ

Literatür Değerlendirmesi ve Kaynaklar

Su, birçok medeniyette görülen ve hayatın temel kaynakları olduğuna inanılan anâsır-ı erbaadan (toprak, hava, su ve ateş) biridir.[1] Tarih boyunca da insanlığı ve insan düşüncesini etkilemiş önemli bir maddedir. Mitolojiden ya da efsanelerdeki anlatımlardan bilimsel tahlillere kadar su üzerine farklı fikirler üretilmiş ve filozof, din ve bilim adamları, şair, edip ve müzisyenler, su hakkında pek çok şey söylemişlerdir.

İslâmi kaynaklarda (Kur'ân-ı Kerim ve Hadis kaynakları), diğer dinlerde ve toplumlarda su üzerine birçok söz ve şiir yazılmış, araştırmalar yapılmış, zamanla deyim ve atasözleri ortaya çıkmış ve su ile ilgili farklı geleneksel uygulamalar yer almıştır. Bu anlamda suya özel bir anlam ve olağanüstü değerler yüklenmiş, maddi ve mânevî açıdan kutsanmıştır. Çalışmamızda bu inanç ve uygulamalara binaen suyun insan hayatında, inanç ve kültüründe taşıdığı maddi ve mânevî, Tasavvufi, bilimsel ve psikolojik önemi ve anlamına yer verilecektir.

Ayetleri incelediğimizde Kur'ân-ı Kerim'de yüce Allah gökten indirilen suyun yeryüzündeki tüm canlıların rızkının temel aracı olduğuna, maddi-mânevî kirliliği giderici özelliğine, moral desteği ve şifa kaynağı kılınmasına ve suyun medeniyetleri oluşturmadaki rolüne dolaylı olarak işaret etmektedir.

---

[1] H. Bekir Karlığa, " Anâsır-ı Erbaa", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1991), 3/149.

Tasavvufi-edebi kaynaklarda da su üzerine kaleme alınmış birçok kitap, şiir, hikâye ve menkıbe bulunmaktadır. Bunların başında ise Mevlânâ'nın (1207- 1273) muhteşem eseri olan Mesnevî'si ve Fuzûlî'nin (1495-1566) Su Kasidesi yer almaktadır. Bu konuda şiirin ruhsal boyutunu baz alarak suyun, şiirin ruhsal boyutunda kazandığı deruni mânâlara, suya verilen öneme ve hakkında bilmemiz gereken yönlerine ulaşmayı hedef alarak suyu kaleme alan büyük İslâm yazar, şair ve ediplerinin eserlerine tetkikleriyle birlikte yer verilecektir.

Çalışmamızda kaynak olarak kullandığımız diğer önemli eserler ise İslâmi kaynaklara dâhil edemeyeceğimiz ancak bilimsel araştırma kapsanında öne çıkan Japon bilim adamı Masaru Emoto'nun (1943-2014) **"Suyun Gizli Mesajı"** ve **"Evrenin Sudaki Şifreleri"** adlı çalışmalarıdır. Bu kaynaklar bizlere su üzerine yapılmış deneylerin ortaya çıkardığı sonuçlar ile Tasavvuf ve insan psikolojisi alanında ne gibi bağlantılar kurulabileceği hakkında bizleri düşünmeye sevketmiş ve bu araştırmanın ortaya çıkmasına öncülük etmiştir.

Çalışmanın Konusu, Amacı ve Yöntemi

Su, insan ve tüm diğer tüm canlılar için hayat kaynağı olmasının yanında tüm canlılar için hayatı her alanda (maddi ve mânevî olarak) tamamıyle kuşatan bir maddedir. Su üzerine edebiyat alanında şiir, makale ve söyleşiler gerçekleştirildiği, İslâm Dini'nde oldukça önemsendiği halde bugüne kadar hakkında kapsamlı bir araştırma ve tez yapılmamış olması dikkatimizi çekmiştir. Ayrıca son zamanlarda su üzerine bazı bilimsel araştırma, deney ve çalışmalar gerçekleştirilmiş ve dünya üzerinde de çok ilgi görmüş olması bizi bu çalışmayı hazırlamayasevketmiştir.

Tez çalışmamızda suyun edebi dilde etkisive yüklendiği deruni mânâlarını, din alanındaki kullanımı ve bunun maddi ve mânevî temelde bilimsellikle ilişkisi üzerine bir karşılaştırma ve değerlendirme yapılması amaçlanmaktadır. Öncelikle suyun bazı dinlerde ve toplumlarda nasıl bir anlam ve öneme sahip olduğu ve hangi uygulamalarıyla dinlerde ve kültürlerde yer aldığı hakkında kaynak taramalarımız ışığında bilgiler elde etmeye çalıştık. Sonra Tasavvuf edebiyatında su ile ilgili kaleme alınmış şiir ve kasidelere ve şerhlerine yer verdik. Son bölümde de su ile ilgili özel

mikroskoplarla suyun kristalleri üzerine ve suyun bazı ses ve notalara karşı aldığı tepkiler kapsamında suyun dönüştüğü şekillerin/kristallerin ne anlama geldiği ve bu sonuçlardan nasıl bilgilere ulaşılabileceği üzerine yapılan araştırmalara yer verdik.

Çalışmanın ana konusu olan su ile ilgili elde etmemiz gereken daha fazla bilimsel veri ve analize ihtiyaç duyduğumuzu düşünüyoruz. Her yerde ve her şeyde suyun böylesine derin varlığı ve özellikle insan üzerindeki psikolojik yönden olumlu ya da olumsuz etkilerinin tespiti sonucu su üzerine bizi daha çok merak etmeye ve araştırmaya yöneltmelidir.

Bu çalışmamızın sonunda geçmişten bugüne kadar insanlık tarihi kapsamında en başından bugüne kadar ki rolü, göz ardı edilmeden; yine mânevî-psikolojik bireysel ve toplumsal etkileri sonucundan yola çıkılarak özellikle de Tasavvufi pratiklerin insana etki ve katkısı temelinde suyun bilimsel karşılaştırılması yapılmaya çalışılmıştır.

Bu bağlamda su üzerine yaptığımız bu çalışmanın henüz çok başındayız ve inanıyoruz ki çok daha ileri araştırmalar ve elde edilecek sonuçlarla su hakkında daha pek çok bilinmeyenlerin açıklığa kavuştuğuna tanıklık edeceğiz.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. DİNLERDE VE BAZI TOPLUMLARDA SUYUN ÖNEMİ

1.1.1 İslâm Dini'nde Suyun Önemi

a) Ayetlerde Su

Su, yeryüzü ve üzerinde yaşayan tüm canlılar için vazgeçilmez bir varlıktır. Kur'ân-ı Kerim'de su anlamına gelen 'Ma' kelimesi altmış üç ayette geçer.[2] Çoğu yerde bilinen içme suyu ve yağmur suyu anlamında kullanılırken, bazı yerlerde de insanın yaratılış maddesi olan hakir su gibi niteliklerle meni olarak bahsedilmiştir.

Kur'ân-ı Kerim'in nazil olduğu toplum olan Araplarda, su üzerine birçok tanım ve özellik atfedilmiştir. Bu özelliklerden yola çıkarak suyu tanımlamak gerekirse, "saf/arı, akıcı/seyyal, şeffaf, yumuşak ve içinde bulunduğu varlığı güçlendiren, soğukluğu ve rutubetiyle ateşin zıddı bir cevherdir"[3] şeklinde tarif etmek mümkün görünmektedir.

Kur'ân-ı Kerim'de suyun, yaratılışın başlangıcından itibaren var olduğu, gökyüzünden tertemiz bir şekilde indirildiği, herhangi bir baskı ya da engel ile akışı engellenmediği sürece temizliğini koruduğu ve akıp geçtiği her yeri temizleyip çer-çöpü sürüklediğine işaret edilmiştir. Ayrıca birçok ayette kâinatın ve kâinattaki tüm varlıkların varoluş ve yaşam kaynağının su olduğu farklı tasvirlerle ifade edilmiştir.

---

[2] Hacı Mehmet Günay, "Su", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 37/ 432.

[3] İlhami Günay, "Kur'ân-ı Kerim'in Dünya Hayatıyla İlgili Ayetlerinde Su", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 14/2, (2014), 209.

“Gökleri ve yeri altı günde yaratan O'dur. O zaman Arş'ı su üzerinde idi.[4]

Müfessir Ebu’l A’la el- Mevdudi (1903- 1979), *‘Tefhîmu-l Kur’ân’* isimli tefsirinde bu ayetin, **‘gökler ve yer altı günde yaratıldığına göre, yaradılıştan önce ne vardı?’** şeklindeki bir soruya cevap olsun diye ifade edilmiş bir parantez cümlesi olduğunu, **“Su vardı.”** cevabına karşılık ise **“Arşı su üzerindeydi”** ayetini **‘Onun mülkü su üzerindeydi.”** anlamına geldiği şeklinde yorumlamıştır.”[5]

Bu ayetteki gaybi bilgi bizi, evrenin yaratılışının su ile gerçekleştiği ve evrenin başlangıcının su ile olduğu sonucuna ulaştırır. Gökler ve yer yaratılırken yani bu iki evrensel kesim, bildiğimiz son şekilleri ile varlık alanına çıkarılırken su vardı. Günümüz bilimi de bu gerçeği kabul etmiştir. Yüce Rabb’imizin yüzyıllar öncesinde verdiği bu bilgi ile bilim adamlarının bunu sonradan keşfedip büyük bir olay olarak varsaymaları ve bilimin henüz katetmesi gereken uzun bir yol olduğu düşünüldüğünde su ile ilgili bilmediğimiz ve öğrenmemiz gereken daha çok şeyin olduğu apaçık ortaya çıkmaktadır.

Su, canlılığın vazgeçilmez unsurudur. Hud suresinin 7.Ayeti, canlıların biyolojik yapılarının temel yapısının su olduğunu ifade etmiş olabilir. Nitekim insan vücudunun yüzde 70’i sudur[6] ve bu hiç de azımsanacak bir oran değildir.

“Her diri şeyi sudan yarattık”[7] **“Allah her hayvanı** (hareket eden her canlıyı) **sudan yarattı”**[8] ayetleri, içinde canlılık bulunduran her şeyin kaynağının (acı ya da tatlı olsun) su ile olduğuna ve suyun insan hayatının özü ile bağlantısına dikkat çekmiştir. Hatta suyun insan hayatındaki önemi hakkında su için **“Beyaz Kan”** tabiri kullanılmış ve suyun hayati önemine dikkat çekilmiştir. Çünkü bir insan yemek yemeden haftalarca yaşayabilmesine karşılık yalnızca birkaç gün susuzluğa dayanabilir.[9]

---

4 *Süleyman Ateş meali* ,(https://www.Kurânmeali.com) Hud suresi, 11/7.
5 Ebu’l A’la el-Mevdudi, *Tefhîmu-l Kur’ân*, (İstanbul, İnsan Yayınları, 1986), 2/353.
6 Masaru Emoto, *Suyun Gizli Mesajı*, Terc. Serpil Demirci, (İstanbul, Kuraldışı Yayıncılık, 2020), s. 11.
7 Enbiya, 21/30.
8 Nur, 24/ 45.
9 İbrahim Adnan Saraçoğlu, “Beyaz Kan: Su”, *Milliyet* Gazetesi. (01 Haziran 2009).

İnsanın anne karnında var olma sürecinin bir damla su ile gerçekleştiği gerçeğine Kur'ân-ı Kerim'de yer alan, **"Kesinlikle bilin ki biz, sizi topraktan, sonra sperm/nutfeden, sonra alaka, sonra bir mudğadan yarattık ki size** (ne olduğunuzu ve kudretimizi) **açıklayalım"**[10] ve **"İnsanı sudan yaratıp da ona soy-sop ve akrabalık bağı veren O'dur. Senin Rabb'in herşeye kadirdir"**[11] ayetlerinde işaret edilmiştir. Bu ayetlerde insanın yaratılış maddesinin su (sperm, alaka) olduğuna dikkat çekilmiş ve neslin devamında suyun önemine değinilmiştir. Bu su, tabii ki gökten inen su değil, ondan çok daha hayret verici bir hayatı ve varlığı meydana getiren ilginç bir maddedir. Bu araştırmanın içine girdikçe hayret ve şaşkınlık gittikçe artacaktır. Bir damla suyun içinde insan cinsiyetinin kromozomlarının, taşıdığı hücrelerinde genetik bilgileri/kalıtımsal özellikleri taşıması dehşet verici bir yaratılışa damga vurmaktadır. Üstelik ayette de bildirildiği üzere bu sudan/spermden aynı özelliklere sahip, soydaş/akrabalık bağı olan bir nesil ortaya çıkmaktadır. Hem de bu nesil, aynı medeniyetten farklı ırka ait aileler ve milletler meydana getirerek genişlemeye devam etmektedir. Görülüyor ki bütün bunların varlığı ve çıkış noktası sadece bir damla (hakir) sudur.

"O (yağmur**) rahmetinin önünde bir müjdeci olarak rüzgârları gönderendir. Onunla ölü (**kupkuru) **bir bölgeye can verelim, hem de yarattığımız nice hayvanları ve insanları onunla sulayalım diye gökten tertemiz bir su indirdik."**[12]

Yüce Allah bu ayeti kerimede '*Rahman'* sıfatının bir tezahürü olarak yağmur suyunu '*Rahmet'* olarak ifade etmiştir. İnsanlar, suyun tertemiz olarak göklerden indirilişini 'Rahmet yağıyor' sevinciyle yaşar. O, yeryüzünde yarattığı su döngüsü ile kirlenmiş ve çeşitli baskı ve zehirlere maruz kalan suyu buharlaşma sistemiyle göğe yükseltir. Böylelikle suyu temizleyip arındırır. Sonra yüce Allah'ın kudretiyle gökyüzünde tonlarca ağırlığı olan bulutlarda, yine Allah'ın emrindeki rüzgârlarla sürüklenir ve kurumuş (ölü) memleketlere yağarak hayat (can/canlılık) verir. Böylelikle hayat ve ölüm, suyun varlığı ile yokluğu arasında bir çizgide buluşur.

---

10 Hac, 22/5.
11 Furkan, 25/54.
12 Furkan, 25/48-49.

“Gökten de su indirip onunla sizin su (ihtiyacınızı karşı**)ladık.** Yoksa **onu hazinelerde (**depolarda bütünüyle**) saklayan siz değilsiniz”** [13] ayetlerinde de buyurduğu üzere yüce Allah yarattığını (canlıları) sudan yaratmış, can vermiş ve sulayarak hayat bağışlamıştır. Su, tüm canlılar için vazgeçilmez bir rızık kaynağıdır. Susuz kalmış bir insan için su, dünya daki tüm zenginliklerden daha değerlidir, paha biçilmez bir hazinedir. Bunun dışında ayet-i kerimede bir diğer tefekkür edilmesi gereken nokta, insanın suyu elde etme ve tertemiz olarak depolama karşısındaki acizliğidir. İnsanoğlu suya ihtiyaç duyacak bir şekilde yaratılmış ve su da insanın ihtiyaç duyacağı şekilde yaratılmıştır. Bu ihtiyacımız ise **“Su ihtiyacınızı karşıladık”** ayetinde belirtildiği gibi yüce Allah tarafından karşılanmak üzere gerçekleşmektedir. Düşünüldüğü zaman, insanların bütünüyle kendi su ihtiyacını karşılaması ve kirlenen suyu yeniden temizlemek zorunda kalması gibi sorumlulukların yüklenmemiş olması ne büyük bir nimet ve rahmettir!

“Üzüm bağları, ekinler, çatallı ve çatalsız hurma bahçeleri vardır. Bunların hepsi aynı su ile sulanır.”[14] Sadece biz değil tükettiğimiz gıdalar da öyle, büyük bir bölümü sudan yaratılmış ve suya muhtaçtır. Yeryüzündeki bütün bitkiler aynı su ile sulandığı halde farklı farklı yemişler verir. Her biri kendi özündeki cevheri ortaya çıkarır. Bu da suyun her şeyin özüne aynı mucizesiyle yaklaştığını göstermektedir. Bu mucize, Allah’ın rahmetini ve su ile kendini evrendeki çeşitlilikte gösterme mucizesidir. Günlük hayatta tüketilen bitkilerin,[15] ürünlerin,[16] üzümler, nar, zeytin gibi meyvelerin aynı suyun suladığı topraktan zuhur ettiğini yüce Rabb’imiz diğer ayetlerde de örneklendirmekte ve çeşitli renk, tat ve kokularıyla bizlere sunmakta olduğunu bildirmektedir. Bu yüzdendir ki su, her daim bolluğun ve bereketin sembolü olarak bilinir. Dinimizde de su kaynakları ve nehirler tüm canlılar için hayat ve verimlilik bahşettikleri için kutsal (değerli, saygın) sayılırlar.[17]

Kur’ân’ı Kerim’in kendilerine ilk kez nüzul ettiği Araplar için, buluttan yere inen su, yani yağmur suyunun yağması onlar için bir hayat iksiri, şenlik sebebi ve gönül tellerini titreten, heyecan uyandırıcı bir konuşma sebebi olmaktaydı. Arap

---

[13] Hicr, 15/22.
[14] Ra’d, 13/4.
[15] Taha, 20/53.
[16] Fatır, 35/27.
[17] Ali Erbaş, Muhtelif Dinlerde Su Motifi*, Ekev Akademi Dergisi* 20 (Yaz 2004), 252.

edebiyatında kasideler ve öbür türdeki şiirler bu özlemi ebedileştiren örneklerle doludur. Bugün bile medeniyetin ve bilimin gelişmesi suya verilen önemi ve suya duyulan ilgiyi değiştirmemiş, en az o günün arapları kadar günümüz insanının da halen ilgi odağında olmayı başarmıştır.[18]

İnsanların ve diğer canlıların ortak maddesi sudur. İnsan ruhunun eski canlılığını yeniden kazanması ancak evrendeki diğer canlıların sergilediği muhteşem güzellikleri keşfetmesi ve özüne dönmesi ile gerçekleşebilir. Ruhun canlılığı, yüce Allah'ın ayetlerde dikkatleri yönelttiği suyu tefekkür ederek elde edilebilir. **"Tane(**leri**), bitki(**leri**) ve (**ağaçları**) sarmaş dolaş olmuş bahçeleri çıkaralım (**yetiştirelim**) diye sıkışan (**yoğunlaşan bulut**)lardan şarıl şarıl su indirdik"**[19] ayeti yüce Allah'ın '*Rezzak'* ve **'***Vehhab'* isimlerinin su ile tezahürünü açıklar niteliktedir. Su tüm hayvan ve bitkilerin ihtiyacını karşılayan ve rızıklarını hiçbir zaman unutmayan Allah'ın Rezzak ismine aynadır.[20] Yeryüzüne gökten indirdiği Rahmet suyuyla hiçbir canlıyı susuz bırakmamış, bitkilere ve hayvanlara ihtiyacı niteliğinde ve miktarında su indirmiştir. İnsanlar gerçekten de suya muhtaç olarak yaratılmış ve suyun en berrak, en temiz ve en tatlı hali göklerdeki bulutlarda yoğunlaştırılarak, insanların ve diğer canlıların hizmetine cömertçe, bol bol, üstelik karşılıksız olarak sunulmuştur. Şükretmeyi bilse insan belki bu ona yeterdi. Su karşısında insan ne de acizdir!

Ayetlerde insanı su üzerine tefekkür etmeye yönelten bir diğer örnek ise suyun göklerde tonlarca ağırlığına rağmen tutulması, rüzgârların gücüyle sürüklenmesi ve Allah'ın izniyle ihtiyacımız miktarınca gönderilmesi, bize ve tüm canlılara hayatı idame etme vesilesi olmasıdır. Bütün bu sayılan nimetler bu mucizevî hayat kaynağını yaratana şükretmeyi gerektirmez mi?

"O gökten su indirir ve vadiler kendi hacmince (sel olup) akar, sel suyu üstünde kabaran köpüğü/çer-çöpü alıp götürür"[21] ayetinde suyun temizleyici özelliğine de değinilmiştir. Her ne kadar suyun yüzeyinde görülen şey kabaran

---

[18] Seyyid Kutub, Fi Zilal-il Kur'ân, (İstanbul,:Dünya Yayıncılık, Temmuz 1991). 9/515.
[19] Nebe, 78/14-15-16.
[20] Adem Çatak, "Mevlânâ CCelâleddin Rûmî'nin Mesnevî Adlı Eserinde Su Metaforu", *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/7, 2015/4, 38.
[21] Ra'd, 13/17.

köpükler ve çöpler olsa da onun altından sessiz ve berrak bir su akmaktadır. Asıl su, asıl öz oradadır. Su temizdir ve temizleyicidir. İslâmiyet'te su tüm insanların ortak malıdır ve azizdir.

Kur'ân-ı Kerim'de Müslümanlar'a mükâfat olarak verilecek büyük bir nimet ve ödül olarak cennetliklere vadedilmektedir. Bunlar **"Kevser"**[22](cennette bir havuz) ve **"Selsebil"**[23] (cennnetteki bir pınar, su kaynağı)'dirler.[24]

Allah'a karşı gelmekten sakınanlara söz verilen cennetin durumu şöyledir: Orada bozulmayan su ırmakları, tadı değişmeyen süt ırmakları, içenlere zevk veren şarap ırmakları ve süzme bal ırmakları vardır. Orada onlar için meyvelerin her çeşidi vardır. Rablerinden de bağışlama vardır. Bu cennetliklerin durumu, ateşte temelli kalacak olan ve bağırsaklarını parça parça edecek kaynar su içirilen kimselerin durumu gibi olur mu?"[25]Ayrıca Kur'ân-ı Kerim'de su, cehennemlikler için kaynar ve irinli sular (Enam, 6/70; Yunus, 10/4; Sad, 38/57; İbrahim; 14/16; Saffat, 37/67; Hakka, 69/36), acı/şiddetli bir azap olarak bildirilmiştir.

Kur'ân-ı Kerim'de suyun şifa verici ve rahatlatıcı özelliği Hz. Eyyüb ile bağlantılı biçimde teyit edilmiştir.[26] Sad suresinde, Hz. Eyyüb'ün imtihan gereği bir hastalığa yakalandığı ve bütün vücudunu sarmasına rağmen Allah'a halini şikâyet etmeyip onun merhametine sığınmasına karşılık **"Biz de ona ayağını yere vur! İşte yıkanacak ve içilecek soğuk bir su' dedik"**[27] vahyi ile ayağının altından fışkıran soğuk bir suyu içip onunla yıkandığı ve (bir deri hastalığı olduğu tahmin edilmektedir) vücudundaki hastalığın yok olup iyileştiği görülmektedir.

Kur'ân-ı Kerim'de Enfal suresi'nde, yüce Allah'ın suyu şifa kılarak fiziksel bir hastalığı iyileştirmesi dışında, (mânevî yönden) insanı temizleyen, kalplere pusan şeytanın vesvesesini giderip ferahlık veren ve insana güç kazandıran bir varlık olarak özellikleri sunulmuştur. Bu özellikler, **"Hani (Allah) kendi tarafından bir güvenlik**

---

[22] Kevser, 108/1.
[23] İnsan, 76/17-18.
[24] İskender Pala, "Su", *TDV İslâm Ansiklopedisi,* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 37/442.
[25] Muhammed, 47/15.
[26] Salime Leyla Gürkan, "Su", *TDV İslâm Ansiklopedisi,* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 37/441.
[27] Sad, 38/42.

olarak sizi hafif bir uykuya daldırıyor; sizi temizlemek, sizden şeytanın vesvesesini gidermek, kalplerinizi pekiştirmek ve ayaklarınızı sağlam bastırmak için üzerinize gökten yağmur yağdırıyordu”[28] ayetiyle ifade edilmiştir. Bu ayet ile Müslümanlar ve Mekkeli müşrikler arasında yapılan Bedir Savaşı’nda meydana gelen mucizevî bir olaya gönderme yapılmaktadır.”[29]

İnsanoğlu tefekkür ile şu ayet-i kerimeyi daha derin düşünmek zorundadır. **“Söyleyin bana, içmekte olduğunuz suyu, onu buluttan siz mi indirdiniz, yoksa indiren biz miyiz?”**[30] Yüce Rabb’imiz gökyüzünden suyu tatlı olarak ihtiyacımız oranında indirendir. İnsanın tek yaptığı ise içmek ve kullanmaktır. Bunun için insanın çokça şükür ile karşılık vermesi gerekmez mi? İçinde bulunduğumuz 21. yy. da yaşanılan kuraklık bizleri bu büyük ve değerli nimeti daha fazla düşünmeye yöneltmektedir. Günümüzde yaşananküresel ısınma olaylarından tahmin edildiği üzere yaşamaya mecbur olacağımız kuraklık ile suyun yokluğuyla sınandığımızda bu ‘aziz’ nimetin gerçek değerini hakkıyla anlaşılacaktır. Nitekim kısa aralıklarla da olsa yaşanılan kuraklık insanların kaygılanmasına sebep olmaktadır. İnsan için açlık ve susuzluk en büyük ve en zor imtihanlardandır.

Dinimizde suyun yokluğunun imtihan olması gibi yağmurun, şiddetli fırtına ile aniden yağması, bahçelere ve ekinlere zarar vermesi de bazen Allah’ın bir uyarısı bazen de imtihan olarak kabul edilmiştir. Nitekim Hz. Nuh’un Tufanı (Yunus, 10/73; Hud, 11/37-40; Enbiya, 21/77; Mü’minun, 23/27; Furkan, 25/37; Şuara, 26/127) ya da Kur’ân-ı Kerim’de anlatılan bağ ve bahçeleriyle kibirlenen kişinin kıssası (Kehf, 32-44) bu algının en tipik örneğidir.

Sonuç olarak Kur’ân-ı Kerim’de su ile ilgili verilenler dışında başka benzer ayetler bulunmakla birlikte, genel olarak ve konu itibariyle suyun yaratılış ve evrendeki yeri ve önemi, suya bakış açısı, kullanım alanı ve suya verilmesi gereken değer ve hayatiliği gözler önüne serilmiştir. Ayrıca dinimizde suyun temiz bir varlık olduğu, bolluk ve bereketin sembolü olması, maddi-mânevî olarak temizleyici olması ve şifa verici özelliği, suyu Müslümanlar için günlük hayatın vazgeçilmez unsuru

---

[28] Enfal, 8/11.
[29] Serdar Deniz Özdemir, *Anadolu Masallarında Su ve Ateş*, (Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2014),s. 130.
[30] Vakı’a, 56/68-69.

haline getirmektedir. Mânevî ve psikolojik olarak düşünüldüğünde ise suyun varlığı ya da yokluğu insan ile Rabb arasındaki bağı kul-İlah ilişkisi açısından olumlu etkilemektedir. Varlığında şükür, yokluğunda acziyetin farkındalığı ve bilinci ile yaşamak, suyu insan-Allah ve din ilişkisinin temel taşlarından biri haline getirmektedir. Dini uygulamalardan biri olan yağmur duâsına çıkmak ve Allah'tan rahmet dilemek de bunun tipik bir örneğidir.

b) Hadislerde su

Yüce Rabb'imizin Kur'ân-ı Kerim'de arşın su üzerinde yaratıldığını beyan ettiği ve Hz. Muhammed (s.a.s) de bir hadislerinde **"Ezelde Allah'tan başka bir şey yoktu. Arşı da su üzerinde idi. Levh-i Mahfûz'da her şeyi yazdı, gökleri ve yeri yarattı"**[31] buyurmuş ve yaratılışın su ile başladığını bildirmiştir.

Yine Peygamber Efendimiz, suyun tüm insanlar ve diğer canlılar için hayati bir önem taşıdığını, kullanımının bütün yaratılmışların hakkı olduğunu, hiç kimsenin tekelinde olamayacağı ve bütün su kaynaklarının insanların ortak malı olduğunu hadislerinde bildirmiştir.

"Üç şey vardır ki bunlar asla yasaklanamaz: Su, ot ve ateş" ve bunların kullanımını kimsenin engellememesini **"Kendiliğinden biten ota mani olacağından dolayı ihtiyaç dışı su fazlalığından başkasının kullanımını yasaklamayınız"**[32] şeklinde bizlere emir buyurmuştur.

Peygamberimiz'in su içme adabı ilgili tavsiyeleri, O'nun konuya verdiği önemi, Müslümanlar'ın sahip olması gereken özellikleri ve sağlık açısından da önemini ortaya koymuştur. Ayrıca günümüzde yapılmış olan bilimsel çalışmalarla da bu adaba uymanın faydaları ortaya konulmuştur. Peygamberimiz'in bildirdiği su içme adabına göre su üç yudumda içilmeli, su içerken suya nefes verilmemeli ve

---

[31] Buhari, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail, *el-Camiu-s Sahih*, (Dimeşk-Beyrut, Dar İbnu Kesir, 2002), "Kitabu l Bedi'i-l H alk", 59.

[32] Buhârî, "Kitabu'l-Musâkâ", 42.

üflenmemelidir. Rasûlullah (üç solukta içer,[33] böyle içmenin) daha doyurucu, (hastalıklara karşı) daha koruyucu ve daha afiyetli olduğunu söylerdi.

Peygamber Efendimiz'in su ile ilgili bize öğrettiği bir diğer güzel ve faydalı bilgi de suyun kaliteli olanından tercih edilmesidir. Peygamberimiz suyu kaliteli olan kuyudan getirtirmiş. Eşi Hz. Aişe,**"Peygamber'e Sükya kuyularından tatlı su getirilirdi"[34]** diyerek Medine'ye mesafesi iki günlük yürüme uzaklığında olan bu kuyuya işaret etmiştir. Ebu Eyyüb, Hz. Peygamber'e Malik İbn Nadr'in kuyusundan içme suyu taşımıştır. Büyûtu's-Sukya ve Ğars kuyularından da içme suyunun taşındığı ifade edilmiştir. Bi'ru'l-Ğars, Kuba Mescidi'nin yarım mil güney doğusunda suyu tatlı bir kuyudur.[35]

Peygamberimiz'in bizlere verdiği nebevi mesajlardan bir diğeri de suyun iktisatlı kullanılması ve israf edilmemesidir. Bugün dünya da yaşanan su sıkıntısının gelecekte de artarak devam edeceği öngörülmektedir. Peygamberimiz yaşadığı devirden bugün için bile suyun artan önemine değinmiş, su tasarrufu ile ilgili olarak bir hadisinde dere kenarında bile abdest alınıyorsa, dere suyunun israf edilmemesi gerektiğini buyurmuştur.[36] Bu bilinç bizlere suyun ne denli kıymetli olduğunu ifade ettiği gibi suyun çevrenin korunması için de önemine işaret etmektedir. Ayrıca suyu bu şekilde bile israf etmemek insanın çevresine gösterdiği önem ve saygının muhteşem bir tezahürüdür. Nitekim Peygamber Efendimiz, dereden getirilen bir kap ile abdest aldıktan sonra artan suyun tekrar götürülüp dereye boşaltılmasını istemiş ve Ebu ed-Derda'nın bu konuyla ilgili olarak naklettiği bir hadise göre **"Gidin, bunu nehre boşaltın. Ola ki ilerde bir canlının kursağına gıda olur"** buyurmuştur.[37] Peygamber Efendimiz'in bu hadis-i şerifi Müslümanlar'ı aynı zamanda susamış bir canlıya su vermenin sünnet bir ibâdet olduğu sonucuna da ulaştırmaktadır. Susamış bir canlıya su vermenin dinimizde üstün bir sadaka olduğu düşünüldüğünde, mezar kenarlıklarına su kâseleri ya da oyukları yaptırmak kültürümüze yerleşmiş çok ince ve düşünceli bir davranış olarak karşımıza çıkmaktadır. İnancımıza göre o kâselere dolan

---

[33] Buhârî, "Eşribe", 26.

[34] Ebû Dâvud, es- Sicistani, *Sünen*, (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), "Rûdânî", 4/119.

[35] Fatma Şensoy, "Hadislerle su". 29 Temmuz 2019.

[36] İbn-i Mace, Ebu Abdullah Muhammed, b. Yezid, Sünen, *Menasik*, (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), 2/425.

[37] Şensoy, "Hadislerle Su".

yağmur suyundan doğadaki hayvanlar faydalandıkça sevabı da ölmüş kişiye ulaşacaktır. Bu inanış sonucunda suyu ihtiyacı olan canlılara ulaştırmak bir ibâdet olarak rağbet görmüş ve günümüze kadar itina ile uygulanmaya devam edilmiştir.

Peygamberimiz suyun kullanımını şifa verici, teskin edici ve rahatlatıcı yönleriyle de tavsiye etmiştir. Ayrıca bir hadisinde, **"Muhakkak ki öfke şeytandan yaratıldı. Şeytan da ateşten yaratılmıştır. Muhakkak ateş, su ile söndürülür. Biriniz öfkelendiğinde su ile abdest alsın"** [38] buyurarak suyun öfke ateşini söndürerek kişiyi sakinleştirdiğini, psikolojik açıdan insanın negatif enejisini aldığını beyan etmiş, bunun için mutlaka su ile temas etmesini (abdest almasını) tavsiye etmiştir.

Bilimsel olarak insan vücudundaki negatif elektriğin, sivri/uç noktalardan boşaldığının keşfedilmesiyle Peygamber Efendimiz'in yukarıda verdiğimiz hadis-i şerifin derin mânâları daha anlaşılır olmuştur.[39] Abdest alınırken yüz ve kolların yıkanmasıyla çene, burun ve dirseklerden suyun akması, öfkenin dinmesini hatta geçmesini sağlaması pratikte çok önceleri uygulanmış olsa da teorik olarak daha çok yeni öğrenilmiştir. Bedenden negatif enerjiyi alan su, ruhtaki öfke ateşini de söndüren bir unsur olmuştur.

Yine suyun hastalıkları tedavi edici özelliği, Hz. Peygamber'in son günlerindeki isteklerinden birinden anlaşılmaktadır. Bir gün ailesine şehrin yedi ayrı kuyusundan çekilen yedi ayrı su getirmelerini ve başından dökmelerini istemiştir. Bu tedavi kendisini o denli teselli etmiştir ki yatağı terk edip camiye kadar gidebilmiş ve sahabeler arasında yerini alan Hz. Peygamber bir hutbe irâd edebilmiştir.[40]

Peygamber Efendimiz, yüce Rabb'imizin Kur'ân-ı Kerim'de yaratılışını ve bizlere ikram edişini bildirdiği suyun, hangi adab ile kullanılması gerektiğini öğretmiş ve uygulamalarıyla örnek olmuştur. Ayrıca insanların su kaynaklarına sahip olmak istemelerine ve aralarındaki tartışmalarına müdahele ederek suyun hiç bir zaman tek bir kişi ya da kesimin malı olamayacağını ve tüm insanların ortak malı olduğunu ifade

---

38 Ebu Davud, 141.
39 Ömer Tuğrul İnançer, "Âb-ı Hayat Ölmeden Önce Ölümün Sırrına Ermektir", *Z Dergisi* 2 (Güz 2017/), 54.
40 Şensoy, "Hadislerle Su".

buyurmuştur. Ayrıca hiç bir şekilde suyu israf etmenin müslümana yakışmayacağını, ihtiyaç olarak kullanılan suyun fazlasını, kendisinden sonra ihtiyaç duyacak canlılara gıda olarak bırakmayı öğütlemiştir. Su kaynaklarının içerdiği besin, mineral ve kalite açısından birbirinden farklı olabileceğini düşündüren, hasta iken yedi ayrı su kuyusundan su talep etmesi ve şifa aracı olarak kullanılması da bu çalışmanın hedefini destekler niteliktedir. Ayrıca dinen caiz görülen ve kültürümüzde oldukça yer edinen suya duâ okuyup şifa niyetine içme uygulamasının da kişiye faydasının olacağına inanılmaktadır. Aynı zamanda suyun mucizevî gücü olarak insanda psikolojik bir rahatlama sağladığı tespit edilmiştir. Diğer taraftan Peygamberimiz'in suyun insan vücudu ve psikolojisi üzerindeki etkisine işaret eden **"Öfkelendiğinizde abdest alın"**[41] hadis-i şerifi yine bu çalışmadaki, suyun insan üzerindeki fizyolojik ve psikolojik etkileri bahsine kaynak olacaktır.

c) Zemzem suyu

Suyun şifa verici özelliği Kur'ân-ı Kerim'de Hz. Eyyüb örneğinde zikredilmiş, Peygamber Efendimiz'in hadislerinde de kaliteli suyu olan kuyuların şifa niyetine tercih edildiği görülmüştür. Zemzem suyunun da hem Peygamber Efendimiz'in hadislerinde hem de daha sonraları yapılan bilimsel deney ve tahlillerle şifa özelliği taşıyan özel bir su olduğu kabul edilmiştir. Konu itibarıyle ve sahip olduğu karakteristik özelliğinden dolayı bu çalışmada zemzem suyunun ayrı bir başlık altında incelenmesi uygun görülmüştür.

Zemzem, Arapça bir kelime olup "alçak sesle konuşmak, yüksek olmayan ve belirsiz gök gürültüsü, titreme" demektir.[42] Ayrıca "zemzeme" "uzaktan anlaşılmayan vızıltı, belirsiz ses, uzaktan mırıldanmak, atların uzaktan çıkardığı ses" gibi anlamlarının yanısıra, "bereketli, bol, doyurucu, kaynağı zengin su" mânâsına gelmektedir.[43]

---

[41] Ebu Davud, 141.
[42] Mehmet Mahfuz Ata, "Zemzem Suyu ve Özellikleri", *Ekev Akademi Dergisi* 1 (yaz 2013), 379.
[43] Ata, "Zemzem Suyu ", 379-380.

Zemzem suyu, Peygamberimiz'in uygulamaları ve bize tavsiye ettiği şekliyle sadece susuzluğu gidermek amacıyla değil, bir ibâdet bilinciyle içilmeli ve hem maddi hem de mânevî bir arınmaya vesile olarak görülmelidir. Zemzem, kıbleye dönülerek, besmele okuduktan sonra sağ elle ve üç nefeste gözü sudan ayırmadan **"Allah'ım, senden faydalı ilim, geniş rızık ve her türlü hastalıktan şifa diliyorum."** duâsıyla içilmeli ve Allah'a hamd edilmelidir. Bunlar zemzem içmenin adabındandır. Ayrıca yaygın olan görüşe göre diğer içeceklerin aksine zemzemin ayakta içilmesi gerektiği bildirilmiştir. Peygamberimiz,**"Zemzem hangi niyet ve maksatla içilirse ona şifa olur"**[44] buyurmuş, böylece dünya ve ahirete yönelik istek/duâlar ile içilip şifa vermesi beklenilmiştir.

Zemzem suyunun, kalbi mânevî kirlerden arındırmak, Allah'a samimi bir şekilde tevekkül etmek niyetiyle içilmesinin insana çokça fayda ve bereket getirdiğine inanılır. Hz. Muhammed (s.a.s) şöyle buyurmuştur:

"Yeryüzünde bulunan suların en hayırlısı zemzemdir. Bunda açlığı doyurma ve hastalara şifa olma özelliği vardır."[45]

Suyun bu özelliklerinden dolayı suya **'Hazreti Su'**[46] diye hitap etmeyi uygun gören ve suya sevgi ve saygısını bu şekilde dile getiren örnekler dahi yer almaktadır.

Bilimsel olarak zemzem incelendiğinde, zemzemle ilgili bugüne kadar yapılan tahlillerde zemzem suyunun, dünya da bulunan suların içinde en yüksek kaliteye, uluslararası sağlık standartlarına uygun, içilebilir, besleyici ve mikrop barındırmayan tertemiz ve hazmedici özelliğe sahip olmakla birlikte mineral bakımından da zengin olduğu kanıtlanmış şifalı bir sudur.[47]

Bu durumda Peygamber Efendimiz'in zemzemin doyurucu ve şifa verici özelliğine işaret etmesinin, bilimsel bir bakış açısıyla, suyun tatlı olmasına rağmen (ve her ne kadar içilirken hissedilmese de) sahip olduğu yüksek tuz oranı ve diğer minerallerle ilgili olduğu söylenebilir.

---

[44] İbn-i Mace, 78.
[45] Ata, Zemzem Suyu, 386.
[46] Ahmet Doğan İlbey, "Hazreti Su", TYB Türkiye Yazarlar Birliği. erişim 03/09/ 2020.
[47] Ata, Zemzem Suyu, 394-395.

Zemzem suyu ile ilgili olarak yaptığı araştırmalar sonucu, bilim adamı Dr. Knut Pfeiffer, içinde mikrop barındırmayan zemzemin mayalama özelliği olduğunu keşfetmiş ve bir damla zemzem suyuna yüz damla normal su katıldığında, suyun tamamının zemzem suyuna dönüştüğünü, üstelik normal suyu temizlediğini tespit etmiştir. Bunun nedenini ise zemzemin sahip olduğu enerjiye ve bu enerji ile başka suları değiştiren ama hiç değişmeyen bir su olmasına bağlamıştır.[48]

Bu bilgilerin dışında, "**Hataları döken zemzeme bakmak ibâdettendir"[49]** hadisi zemzeme bakmanın bile insana mânevî faydasının olduğu rivayetler arasındadır.[50] İslâm âlimleri Mekke'de zemzem içerken Peygamber Efendimiz'in de buyurduğu gibi, ilimlerinin artması için temennide bulunur ve zemzemin bu mânevî yönüne dikkat çekerlerdi.[51] Ata, zemzem ile ilgili yazmış olduğu makalesinde, Hz. Ömer ve Abdullah b. Mübârek'in, "kıyamette susuzluk çekmemek" için zemzemi içmiş olduklarını, İbn Abbas'ın da, "yararlı ilim, bol rızık ve her türlü hastalığa şifa elde edebilmek" için duâda bulunduğunu aktarmıştır. Ayrıca İbn Kayyim el-Cevziyye'nin (öl.751/1350) de zemzem suyunu şifa niyetiyle içtiğini, çok hayret verici şeylerle karşılaştığını, pek çok hastalıktan şifa bulduğunu ve Allah'ın izniyle iyileştiğini söyler. Yine Zeynüddin el-Irâkî'nin (öl. 806/1404) ise zemzemi bir şeye nail olmak için içtiğini ve dileğinin yerine gelmiş olduğunu aktarır.[52]

İnançer, zemzem suyu için kutsal kelimesinin kullanılmasını doğru bulmamakla birlikte zemzem suyunu mübarek olarak görmüştür. Ayrıca zemzemi su olarak da görmez çünkü ona göre su kendisiyle çay yapılabilen türden olandır ki zemzemle çay yapılamaz ya da yapılsa bile içilemeyecek bir şey olur.[53] Peygamberimizin zemzem suyunun içilmesi ile ilgili uygulaması zemzemin farklı bir su özelliğine sahip olduğunu göstermektedir. Nitekim Peygamber Efendimiz, suyu üç yudumda, oturarak içmeyi tavsiye ederken, söz konusu zemzem olunca ayakta, duâ ile ve kıbleye dönerek içmiş ve bu konuda tavsiye buyurmuştur.

48 Ata, Zemzem suyu, 390.
49 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 2 (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992) , 41.
50 Mustafa Sabri Küçükaşçı, "Zemzem", *TDV İslâm Ansiklopedisi,* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 44/245.
51 Küçükaşçı, "Zemzem". 44/245.
52 Ata, Zemzem suyu, 385.
53 İnançer, "Âb-ı Hayat", 55.

Zemzemle ilgili olarak değinmemiz gereken bir diğer husus da şudur ki, Peygamber Efendimiz, Medine'de iken Mekke'den zemzem suyunu talep etmiş ve süratli bir şekilde getirtilmesini istemiştir. İbrahim Canan Hoca'nın aktardığı rivayete göre, **"Nebi, Süheyl İbni Amr'a yazarak dedi ki: ' Bu mektubum sana şayet gece vakti ulaşacak olsa sabahı bekleme, gündüz ulaşırsa geceyi bekleme, bana (acele) zemzem suyu gönder."** Bu konuda nebevi bir irşad olarak küçük kaplardaki zemzemin 'bayatlayabileceği' mesajını anlamışlardır. Değilse de bunun bilimsel olarak laboratuvar ortamında araştırılmasını önermiştir.[54]

Bugün bilimsel olarak ulaştığımız bazı güncel deneylerin sonuçları gösteriyor ki suyun bir hafızası vardır. Bu sonuçlara göre su bilgiyi kaydeder. İnsanların içtikleri su, içindeki bilgilerle birlikte hücrelerin kayıt bölgelerine yerleşir. Zemzem suyunun, kutsal bir mekân ve hac merkezi olan Kâ'be'nin, içinde milyonların duâlarda bulunduğu Mescid-i Haram'ın altındaki kuyudan çıkarılması, suyun Peygamberimiz tarafından hızlı bir şekilde Medine şehrine ulaştırılması talebi, bu deneyin sonuçlarıyla bağlantılı olabilir mi? sorunun cevabı çalışmamızın **'Suyun Hafızası'** başlığında açıklanmaya çalışılacaktır.

Su mucizesi üzerine yaptığımız çalışmamız kapsamında önce Peygamberimiz'in sonra da âlimlerin bu uygulamaları, incelenmesi gereken önemli detaylardandır. Peygamberimiz'in zemzem suyunu sadece beslenme amacıyla değil, niyet ederek ve bir ibâdet bilinciyle içmemizi tavsiye etmesi, zemzemin mübarek, değerli olduğunu göstermekle birlikte, maddi ve mânevî arınmaya sebep olabileceği sonucuna da ulaştırmaktadır. Çünkü çalışmanın ileriki bölümlerinde de ele alınacağı üzere suyun mânevî/psikolojik etkilerinin, bilimsel çalışmalar ışığında suyun hafızasının var olduğuyla ilgili yapılmış çalışmalar olduğu görülecektir. Bu durumun, zemzemin çıktığı yerin bir ibâdethane/mescid olduğu ve Peygamber Efendimiz'in zemzemi duâ ile içme tavsiyesi ile karşılaştırılınca zemzem suyunun bilgiyi kaydetmesi, hatta bilgiyi en iyi hafızaya alan özel bir su olmasıyla ilgili olabileceği kanaatini oluşturmuştur.

---

[54] Ibrahim Canan, "Osmanlı'da Su Kültürü ve Kaynakları", *Osmanlı Su MedeniyetiUluslararası Sempozyum Bildiriler Kitabı* (*5-8 Mayıs 2000),* Organizasyon: İstanbul Konferans.(İstanbul: İBB İSKİ, 2000), 237.

d) Fıkıh'ta Sular Bahsi

İslâm'da Fıkıh ilminde içilebilecek su, maddi-mânevî temizlikte kullanılabilecek ve kullanılamayacak su üzerine geniş bir bölüm ayrılmıştır. Fıkıh kitaplarının birinci babı genellikle "Sular" ya da "Taharet" isimleriyle başlamaktadır. Çünkü su, başta namaz olmak üzere diğer ibâdetler için de şart kabul edilmiştir. Müslümanlar için su, özellikle namazın dış/hazırlık şartı olarak, hem maddi temizlikte (Necasetten Taharet) hem de mânevî/hükmi kirlilikten arınma (Hadesten Taharet) bağlamında **'Abdest ve Gusül'** için önemli bir araçtır. İbadetlerin geçerli olup olmaması bile bu hükme bağlı olabilmektedir.

Suyun temiz ve temizleyici olma özellikleri

İnsanın hayatı için tartışılmaz bir öneme haiz olan suyun İslâm Dini'ndeki önemi, hem maddi hem mânevî temizlik maksadıyla kullanılıyor olmasıdır. Hatta Peygamberimiz bu hususta **"Temizlik imanın yarısıdır"**[55] buyurmuş ve temizlik ile iman arasında görünmez bir bağ kurmuştur. İslâm Dini'nde suyla maddi olarak temizlenme ve mânevî olarak arınma; abdest, gusül, ölü yıkama gibi uygulamalar ayet ve hadislerden alınan İlahi emirlerle gerçekleştirilir.

Kur'ân-ı Kerim'de temizlik anlamına gelen **tahâret** kavramı sıkça kullanılır. Bu kavram, içinde yer aldığı on dokuz ayetin üçünde hadesten tahâreti, sekizinde günahlardan, ahlâki ve mânevi kirlerden temizlenmeyi ifâde eder; diğerlerinde ise hem maddi hem mânevi temizlik anlamı vardır.[56]

Fıkıhta "sular bahsi" uzun ve önemli bir konu olarak işlenmiştir. Özellikle hangi suların temiz olduğu üzerinde durulmuş, yağmur, kar, dolu, deniz, dere, göl, kuyu, pınar gibi tabii suların temizlikte kullanılabilen (saf, temiz) **"mutlak"** sular olduğu açıklanmıştır. Meyve suyu, gül, çiçek, et vb. suları ise temizlikte kullanılamayan **"mukayyed"** sular olarak kabul edilmiştir.

---

[55] Müslim, Ebu Hüseyn b. Haccac, *el- Camiu-s Sahih*, "Taharet", (İstanbul, Çağrı Yayınları, 1992) 1.
[56] Mustafa Çağrıcı, "Temizlik", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 40/427.

Suyun temiz olması için esas olarak renk, koku, tat ve şeffaflık (akıcılık) vasıflarının değişmemiş olması şart koşulmuştur. Ancak günümüzde başlangıçta kullanılabilen temiz suya bulaşmış olan ve renk, tat, koku gibi kirler çeşitli teknolojilerle arıtılıp daha önce sahip olduğu temiz aslına dönüştürülebiliniyor.

Kısacası bu başlık altında suyun fıkıh ilmine göre kullanım şartlarının tespitini, uzun ve ayrıntılı bir şekilde işlemek yerine, fıkhi açıdan suyun temiz olması gerektiği, bunun için renk, tat ve koku yönünden aslını korumasının temel şartlar olduğu ve maddi-mânevî açıdan dini bir gereklilik olduğu izahı konu itibariyle yeterli görülmüştür.

Ayrıca değinmemiz gereken bir diğer mânevî temizlik uygulaması da gusül abdestidir. Gusül abdesti, Yahûdilik'te de İslâmiyet'te de geçerli olan, kulun su ile temizlenerek/mânevî bir arınma ile Allah'a yakınlaşmasını simgeler."[57]

Tasavvuf'ta kullanılan kavramlardan birisi de tasfiyedir ki **'safv'** kökünden türemiş ve 'arıtmak, süzmek, saf ve temiz hale getirmek' anlamına gelmektedir. Kur'ân-ı Kerim'de ise tasfiye kavramı için tathir/temizlemek ve tezkiye/arındırmak kelimeleri kullanılmıştır (Âl-i İmrân 3/42; et-Tevbe 9/103; el-Ahzab 33/33).[58] Bu ayetler dışında da yüce Rabb'imiz ve Peygamber Efendimiz, insanları mânevî temizliğe ve günahlardan arınmaya davet etmişlerdir (el-Bakara 2/129, 151; en-Nisâ 4/49; en-Nûr 24/21; el-Cum'a 62/2).[59] Tasavvuf ve tarikatlarda mürid olmak için tövbe alarak seyr-ü süluk başlatılır. Tövbe ise önceki günahlardan pişmanlık duyup hayatında yeni bir sayfa açmak adına maddi ve mânevî bir temizlik olan gusül ile başlar. Çünkü Tasavvuf saflık, temizlik demektir. Bu anlamda Tasavvuf ehlinin bedenin ve kalbin mânevî temizliğini samimi bir niyetle suya temas ile ilişkilendirmesi mânevîyat ve su ilişkisinin önemini ortaya koymaktadır.

Ayrıca suyun Tasavvuf'ta seyr-ü sülük için mânevî bir arınma aracı olarak kullanılması da kalbi, ruhi ve ahlaki temizliğe verilen önemi ortaya koymaktadır. Nitekim Tasavvuf ehlince suda maddi ve mânevî temizliğin tesirini artıran sır **"Besmele"**dir. Besmele çekilerek alınan gusül veya abdestin sadece beden değil

[57] Pala, "Su", 37/442.
[58] Süleyman Uludağ, "Tasfiye", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 40/127.
[59] Uludağ, "Tasfiye", 40/127.

insanın kendisi de mânevî olarak temizlenmiş olur. Peygamber Efendimiz abdest hakkında, besmele çekmeden alınan abdestle azaların, besmele çekip alınan abdestle bizzat kişinin temizleneceğini buyurmuştur. Bu yüzden besmelenin suyun temizliğini ve temizleyici özelliğini artırdığına inanılan bir tılsım olduğu söylenir.[60]

e) Tasavvuf ve Su (Uygulamaları)

Sufilerde bazı olağanüstü dediğimiz haller meydana gelebilmektedir. Ancak bu onlar için çok da abartılmaması gereken bir durum olarak görülmüş ve bu hallerini oldukça gizlemişlerdir. Tasavvuf ıstılahında bu hale Kerâmet denilmiştir. Kerâmet, ikram, kerem, lütuf ve ihsan demektir.[61] Konu itibarıyle ele alacağımız su üzerine seccade serip namaz kılmak ya da yürümek bu hallerdendir.

Beşir Ayvazoğlu'nun aktardığı efsaneye göre, Dede Korkut, elinde kopuzuyla ölümü Sir-derya üzerine serdiği bir seccadede beklemiştir. Sufilerin **'suya seccade salma'** kerâmeti Dede Korkut'ta da misalen görülmektedir.[62] Dede Korkut kitabında, 'Salur Kazan'ın Evinin Yağmalandığı Boyu' isimli öyküde Salur Kazan'ın söylediklerini şöyle aktarılmaktadır; **"Kazan'ın önüne bir su geldi. Kazan, su hak dizarın görmüştür, ben bu suyla haberleşeyim dedi."**[63] Kazanın suyla konuşma isteğini hikâye ile vurgulamış, suyun Hak dizarını görmesi' motifi ile de suyun hayat sahibiyle bağını ve şifa oluşunu dini/Tasavvufi bir bakış ile ifade etmiştir. Rabb'den gelen her şey şifadır ve su da Şafi'nin şifa vesilesidir.

Malik b. Dinar'ın da su üzerinde yürüdüğü kaynaklarda rivayet edilmiştir.[64] Büyük evliyaların su üzerinde yürümesi maddeler âleminin yasalarından sıyrılıp fizik âlemini aşması mânâsına gelmektedir.[65] O artık tüm benliğiyle dünyadan ve dünyevi

---

60 İnançer, Âb-ı Hayat, 54.

61 H. Kamil Yılmaz, *"Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*", 28. Baskı, (İstanbul: Ensar Yayınları, 2019), 313.

62 Beşir Ayvazoğlu, "Su Zevki/Çeşme Estetiği", *Osmanlı Su Medeniyeti Uluslararası Sempozyum Bildiriler Kitabı*, (*5-8 Mayıs 2000),* Organizasyon: İstanbul Konferans.(İstanbul: İBB İSKİ, 2000), 121.

63 Ceyhun Çifci, "Geçmişten Günümüze Su Kültü", *Geleneksel Türk Sanatı'nda ve Edebiyatımız'da Su,* ed. Nurettin Demir, (Ankara: ASKİ Genel Müdürlüğü Yayınları, 2013), 25.

64 Feridüddin Attar, *Tezkiretü-l Evliya*, çev. Mehmet Zahit Kotku, erişim, 21 Şubat 2021.

65 Eyüp Akman, "Türk ve Dünya Kültüründeki Su Kültü Üzerine Düşünceler", *Gazi üniversitesi*

her şeyden uzaklaşmış, nefsinin isteklerinden arınıp mertebelerin nihayeti olan kâmil nefse ulaşmıştır.

Bir bakış açısıyla suya dalmak en yüksek gizemi, yani yaşamın sırrının sembolüdür. Yani tüm benliğiyle dünyadan ve dünyevilikten sıyrılmış, nefsin tüm mertebelerini aşmış 'Kâmil İnsan'ın erebileceği bir makam ve gösterdiği bir kerâmet olarak görülebilir.

Tasavvufi ıstılahta çok önemli bir kavram olan İnsan-ı Kâmil, nefsinin tüm isteklerinden sıyrılmış, özüne dönmüş, olgun insan demektir. Tasavvuf'u İnsan-ı Kâmil'e götüren bir yol olarak da tarif edebiliriz. İnsan-ı Kâmil'e güneş, bulut, simurg (otuz kuş) ve bahr-ı muhit gibi çeşitli isimler verilmiştir.[66] İnsan-ı Kâmil, Allah'ın yeryüzündeki halifesidir. Suyun yeryüzündeki yatay yönlü akışı, insan düşüncesinde onun olgun karakterli bir varlık olarak kabul edilmesini sağlamış, sonsuz akışı ve dolaşımı içerisinde su, mutlak varlığa ulaşmış olan İnsan-ı Kâmil'i sembolize etmiştir. İnsan-ı Kâmil'e erişmek, zorlu yollarla nefsi istek ve arzulardan geçerek, suyun sonsuz dolaşımına ulaşmaya benzetilmiştir.[67] Bu yüzden Tasavvuf temizleyici özelliğine binaen suya benzetilmiştir. Su nasıl temiz ve temizleyici bir unsur ise insan da su gibi temiz olmalı ve nefsini kötülüklerden temizleyerek, ruhunu mânevî kirlerden arındırarak Tasavvuf'un amaçladığı kâmil insana varmalıdır. Bu yüzden Tasavvuf ve su, özleri ve amaçları bakımından birbiriyle yakın ilişkili kavramlardır.

Yeryüzü bir ekosistem yasasıyla işlemektedir. Su ekosistemi - buna su döngüsü de diyebiliriz- yeryüzündeki okyanus, deniz ve diğer suların buharlaşarak gükyüzünde birikmesi, yoğunlaşması ve sonra da yeryüzüne tekrar yenilenmiş/temizlenmiş olarak dönmesidir. Bu, suyun sürekli bir döngüsüdür. Su döngüsü bu anlamda İnsan-ı Kâmil'in de kendi içinde yaşadığı döngüsünü dairesel biçimde temsil edebilmektedir. Tasavvufi kaynaklarda da varlık bu dünyadaki tekâmülünü Allah'tan gelip yine Allah'a dönerek (**Kavs-i nüzul- Kavs-i Uruc)** tamamlayacaktır**.** İnsan **"Kalu Bela"**dan beri tanıştığı Rabb'ine geri dönmek için

Kastamonu Eğitim Dergisi, 10/1, (Mart 2002), 2.

[66] Ethem Cebecioğlu, "İnsan-ı Kâmil" *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, (Ankara: Risale Yayınları, 1997), 135.

[67] Özdemir, Su ve Ateş, 87.

seyr-i süluk ile özüne doğru bir arayış içinde olur. Mevlânâ hazretlerinin deyimiyle "Denizden olan, yine denize gider; nerden gelmişse yine oraya varır. Dağ başından, hızlı hızlı akan seller; bizim tenimizden de aşka karışık olarak akıp giden can, aslına gidip kavuşur."[68]

Geçmişten günümüze insanın, kendi görüntüsünün yansımasını görme vasıtalarından biri de su olmuştur. Yani su insan için bir **'ayna'** görevi görmüştür. İslâm Tasavvufu'nda ayna, Allah'ın yeryüzündeki tecellisi olarak insan ile bir görülmüştür. Bu anlamda ayna da 'İnsan-ı Kâmil'in sembolü olmuştur. Tasavvuf'ta âlem, tecelli ile meydana gelmiş ve Allah'ın kendi zatının güzelliğini görmek ve göstermek istediği bir mekân olmuştur. Yani âlem ve âlemdeki her şeye Allah'ın varlığını gösteren bir ayna/akis olarak bakılmıştır. Su ise yeryüzünün aynası konumunda olduğu için insan nazarında, Allah'ın varlığını yansıtan çok kıymetli bir nesne olmuştur.

Tasavvuf psikolojisi, öncelikle insanın kendisini, sonra Rabb'ini tanımaya yönelik iç âlemiyle (nefsin mertebelerini aşmak için) verdiği mücadeleyi ve ulaşmayı amaçladığı insan-ı kâmil üzerine insanın psikolojisini inceler.[69] Bir başka tarif ile Tasavvuf psikolojisi, "insan-âlem arasındaki savaşın düğümünü çözmektir."[70] Sufiler de kâinata İlahi aşkın bir tezahuru ya da ilahi aşktan tezahür etmiş varlık sahası gözüyle bakar. Bir bakıma insan, önce âlem vasıtasıyla Rabb'e ulaşır, sonra da âlemi aradan çıkararak Rabb'le buluşur. Âlemde ise insana en yakın görünen ve birçok mânâ taşıyan yönüyle su, sufinin Rabb'i ile ilişkisinde şaşmaz adresi olmuştur.

Su, Tasavvufi bakış açısıyla bazı sufilerin elinde bir kerâmet vasıtası olurken, bazen de Hakk'ın nazarıyla buluşan değerli bir varlık veya yaşamın sırrına vakıf bir şifa unsuru olmuştur. Bir diğer anlamda ise mutlak varlığa ulaşan İnsan-ı Kâmil'i sembolize etmiştir. Yeryüzünde gerçekleşen su döngüsü, İnsan-ı Kâmilin nefsiyle mücadele halinde olduğu dairesel bir döngüyle sembolize edilmiştir. Ayrıca suyun bir ayna misali yeryüzündeki her şeyin bir yansıtıcısı olma özelliği, Allah'ın

---

[68] Melike Gökcan, "Suyun Sonsuz Yolculuğu", *Yenişafak Gazetesi*, (12 Kasım 2016).
[69] Yılmaz, Tasavvuf ve Tarikatlar, 65.
[70] Yılmaz, aynı eser, 66.

yeryüzündeki aynası olan insanın, aynı zamanda Yaratıcı'nın Zatı'nın sembolü olmuştur.

- **Su Gibi Aziz Olmak**

Asırlardır insanlar, izzet sıfatını su ile ifade ederek su ikram edene **"Su gibi Aziz ol(asın)"** diyerek duâ etmiştir. Aziz; yüce, izzetli, kıymetli, mukaddes gibi anlamlara gelir[71] Bu güzel ve nahif söz, suyun insan zihnindeki değerinin toplumdaki yansımasını ortaya koymuştur. İslâm Dini'nde suyun yaratılıştan beri var olması, yaratılışın maddesi olması suya azizlik katmıştır. Çünkü su ile hayat/canlılık var olmuş, temizleyici özelliğiyle de hayatın vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiştir. Diğer dinlerdeki ayin/törenlerin ve İslâm'da ibâdetler için ön şart olan abdest ve gusülün temel maddesinin su olması da suya değer katan bir diğer etken olmuştur.

Suyun yaşayan ve ruhsal bir madde olarak kabul edilip insanlar ile İlahi olan arasında arabulucu görevi görmesi[72] aziz olarak görülmesinde yine etkili olmuştur. Nitekim herkesçe bilinmektedir ki su, ruha iyi gelen bir unsurdur. Suyun sesine doğru yürür insanlar ve suyun sesinde huzura erer ve mânevî âlemlerde seyre dalarlar. Suyun insan psikolojisi üzerindeki bu tür yansımalarını da göz ardı etmemek gerekir. Suya bakmak, onun berraklığını müşahade etmek kalbe tesir eder. Bir de 'suya anlatmak' tabiri vardır ki kişi ister derdini, ister rüyasını ister korkularını anlatsın, su dinler ve tüm olumsuz düşünce ve korkuları, stresini alır götürür. Su insanın en güzel, en aziz dostudur.

Su azizdir ve suyu aziz yapan akışı, duruşu, yapısıdır. Suyun sabrıdır, direnci ve azmidir, verdiği huzurdur. Pektaş'ın ifadeleriyle, suyu aziz kılan arılığı, arındırıcı özelliği ve duruluğudur. Suyu aziz kılan değişimidir. Değişmekten korkmadan kar, yağmur, buz ve buhar oluşudur. Suyu aziz kılan uyumudur, esnekliğidir ve teslimiyetidir. Damladan nehir, nehirden deniz, denizden okyanusa yol almak için akışa teslim olmaktır bu azizliğin sırrı. Suyu aziz kılan tüm canlılara karşı paylaşımcı,

---

71 Ahmet Urfalı, " Su Gibi Aziz Olmak", erişim 22 Şubat 2021.
72 Muhammed Nur Doğan, "Klasik Türk Şiirinde Su ile İlgili Metaforlar", *Z Dergisi*, 2 (Güz 2017), 407.

besleyici, canlılık verici olmasıdır. İşte tüm bu güzel ve yüce özellikler için sufiler demiştir ki: "Su gibi Aziz olasın."[73]

Bu suyun felsefesidir ve hatta ahlakın felsefesidir. Bu özellikler sudan öğrenilecek birçok güzel ahlakın unsurlarıdır. Tasavvuf da güzel ahlakın yolu ise suyun felsefesini çözümleyerek, bu yoldan yine sudan beslenerek, suya benzeyerek geçilir.

- **Tasavvufi Filmlerde Su İmgesi**

Sinemanın ortaya çıkışını, felsefeciler ve sanatçılar bir düşünce biçiminin zorunlu bir sonucu olarak görmektedirler. Ünlü yönetmen Andrei Tarkovsky, diğer bütün sanatlar gibi sinemanın da kendine özgü bir şiirsel anlamı, bir düşüncesi/belirlenmişliği ve yazgısı olduğunu dile getirmiştir. Ayrıca sinemanın hayatın özgül bir parçasını, dünyanın henüz kavranılmamış bir boyutunu, diğer sanatların ifade etmediği yanlarını yansıtmak için doğduğunu savunmuştur.[74] Sinemalar da belli bir düşünceyi yansıtır ve o yansıttığı düşüncenin dilini kullanır. Sinemanın diğer sanatsal alanlardan farkı, sahip olduğu düşünceyi görselleştirerek zihnin fotoğrafik hafızasına iletmesidir.

Tasavvuf'un sinemada ele alınması, sinemanın Tasavvufi konu, kavram ve imgelere yer vermesi, metafizik âlemi ve mânâları yansıtması amacını gütmesi ve bunu felsefik bir dil ve boyutla izleyicilere aktarması esasına dayanır. Bir filmde Tasavvuf'a, ruha, irfana yönelmek isteyen bir yönetmen öncelikle kendi yönelimini gerçekleştirmeli ve bu sezgiye sahip olmalıdır.[75] Tasavvufi bilgi, düşünce ve duygular bu sezginin güçlülüğü oranında filme başarılı bir biçimde aktarılır. .

Sinema ile Tasavvuf arasında ilişki kurabilmek için bu tür filmleri üretmiş yönetmenler ve onların düşünce dünyaları hakkında bilgi sahibi olmakla birlikte bunu analiz yapabilmek ve değerlendirebilmek gerekmektedir. Sinema ve Tasavvuf ilişkisine örnek gösterilebilecek yönetmenlerin başında Andrei Tarkovsky, İngmar

---

73 İlhami Pektaş, "Su Felsefesi", erişim: 22 Şubat 2021.
74 Derin Düşünce, Sinema ile Tasavvuf ilişkisinde sinematografi, (26 Ekim 2008).
75 Derin Düşünce, aynı web sitesi.

Bergman, Robert Bresson, Akira Kurosawa ve "Dekalog" filmi ile Krzysztof Kieslowski gelir.[76]

Ünlü yönetmen Andrei Tarkovsky, 1979 yapımı **"Stalker-İz Sürücü"** filminde su altındaki bir dünya çekimi ile insanın kendi ruhunu görmesini, daha açık bir ifade ile suyun ruhunda yarattığı sezgiyi hissetmesini amaçlamış ve bunu başarmıştır. Su altı çekimleriyle de geçmişin tüm kötü yönlerini su altında gösterek suyun kötülüğü ve kötü anıları nasıl hapsettiğini görselleştirmiş ve sesli olarak insanın kendini bimesiyle, tanımasıyla mutlu olacağını dillendirmiştir.[77] Filmde suyun görsel olarak kullanılmasının yanında sesi de elbette ki etkili bir şekilde kullanılmıştır. Su sesi bir takım otantik müzik grupları tarafından da musiki çalışmalarda kullanılmakta, dinleyicinin sükûneti elde etmesi amaçlanmaktadır.[78] Yönetmenin bu filminde uzun sahneler boyunca akan ya da damlayan suyun sesini kullanması, su sesinin insan üzerindeki iç huzuru sağlayan ve rahatlatıcı etkisini göz ardı etmediğini göstermektedir.[79]

Tunuslu yönetmen Nacer Khemir'nin 2005 yapımı **"Ba'b Aziz"** filmindeki ana karakterlerden biri olan prensin, bir sahnede, çölün ortasındaki bir su birikintisini izlediği ve kapıldığı vecd hali sonrasında büyük bir değişim yaşadığı sergilenmiştir.[80] Bu sahne izleyicilere farklı bir huzur ve zaman algısı yaşatmakla birlikte farklı bir bakış açısı kazandırarak su imgesini başarılı bir şekilde işliyor. Su, bu sahne için insanın ruhuyla ilk defa karşılaşıp yüzleştiği metafiziksel/ruhsal bir yansıma görevi görmüş ve bu 'an', sonsuz bir mânevî yolculuğun başlangıcı olmuştur.

Nacer Khemir'in Ali Hasar ile yapmış olduğu bir röportajında Ba'b Aziz filminin bu sahnesiyle ilgili şu sözleri aktarır:

"Prens suya eğilir, doğru ama kendi yüzünü Narsis(t) gibi suda göremez, zira aşktan yoksun olan suda yansımasını görür."[81]

---

76 Derin Düşünce, aynı web sitesi.
77 Andrei Tarkovsky, *Stalker (İz Sürücü)*, 70:00- 111:00.
78 Şeyma Türkan, "Kâinatın Kelâmı'ndaki Şifa", erişim 06 Ocak 2017.
79 Tarkovsky, *Stalker*, 141:21-144:00.
80 Nacer Khemir, *Ba'b Aziz,*18:10-19:08.
81 Nacer Khemir, "N.O.B. - Dossier de presse du film Bab'Aziz 2005",(Çev. Ali Hasar, Web yazısı, 23. Aralık 2012).

Gerçek âşık suda kendini değil özünü/ruhunu görür. Suyun ruha ayna olma görevi, ruhtan bazı yansımalara aracı olması en güzel ve derin anlamıyla gayet başarılı bir şekilde sahnelenmiştir.

Türk sinemasının su imgesine çokça yer veren ve suya farklı bir anlam katan ve yönetmenliğini Metin Erksan'ın yaptığı ve başrolünü Müşfik Kenter'in aldığı 1965 yapımı, **"Sevmek Zamanı**" filminde, genellikle göl ya da deniz kıyısı ve yağmur sahnelerine ağırlık verilmiştir.

Sevmek zamanı filmi, göle düşen kuru ağaç yansımaları sahnesiyle açılır. Tasavvuf kültüründe ise büyük ve durgun bir su olan göl, 'iç âlem'in, 'gönül hanesi'nin, 'zihin dünyası'nın ve 'mânâ rahmi'nin temsili sayılır.[82] Filmin başrol karakteri Halil'in genelde bir göl çevresinde ya da bir deniz kıyısında, iskelede fotoğraflanması, onun sürekli olarak iç âleminde, kendi içine kapanık, durgun ve sakin yani sûfîyane bir hayat yaşadığını en güzel biçimde betimler.[83] Gostan Bachelard, göl imgesini sessizlik ve sakinlik modeli olarak tanımlar ve şiirsel ağırlığın derinleştiğini ifade eder ve ekler: **"Sessizliği iyi anlayabilmek için ruhumuz susan bir şeyler görmeye ihtiyaç duyar, sanki dinlendiğinden emin olmak için yanında bir yerlerde uyuyan bir doğal varlığı hissetmek ister."**[84] Bu tespit ile filmde verilen insan ruhunun dinginliği ile su arasındaki ilişki en güzel şekilde ifade bulmaktadır.

Filmde Halil, daha önce boyadığı evlerden birinde, duvarda asılı olan, canlı olarak hiç görmediği, hiçbir zaman değişmeyen ve zamandan uzak bir şekilde hareketsiz duran Meral'in resmine, kendi iç âleminde tutulmuştur. Gerçekte onu görünce ise 'benim ile resminin arasına girme' diyerek onu gerçekliğinden, saf ve hakiki aşkına zarar vereceğinden korkmuş ve duyguların asıl muhatabı olan, aşkını kendisiyle yaşamasını isteyen Meral'ı reddetmiştir. Filmde hiçbir zaman yağmurdan kaçmayan Halil, adeta yağmurla bir görünür. Meral ise normalde şemsiyesiyle her zaman yağmurdan kaçar iken, filmin ileri bir sahnesinde Halil'in Başar tarafından

---

82 Ayşe Pay, "Mânâ Rahmine Düşen Suret; Sevmek Zamanı", *Din ve HayatTDV İstanbul Müftülüğü Dergisi,* 37, (Kış 2019), 153.

83 Metin Erksan, Sevmek Zamanı, 01:00-.01:20.

84 Gostan Bachelard, *Su Ve Düşler, Maddenİn İmgelemİ Üzerİne Bİr Deneme*, çev; Olcay Kunal, 1. Baskı (İstanbul: Yky Yayınları, 2006), 212.

tartaklanmasından (Celâl tacellisi) ve Halil'in gönül hanesine iyice girmesinden sonra kendini artık yağmura bırakmaya başlamış ve Halil'le yağmur altında yürüyerek sırılsıklam olacak kadar kendinden geçmiştir.[85] Yağmur ile bir olmak ona hayat vermişçesine canlılık katar. Filmin sonunda suretten asıla geçerek, gerçek aşkın önündeki engeli kaldıran Halil, filmin ilk sahnesi olan ve Halil'in iç âleminin, zihin dünyasının ve gönül hanesinin imgesi olan gölün üstünde Meral'la iken Başar tarafından öldürülmesiyle final olur.

Sonuç olarak örneklendirilen Sevmek Zamanı filmi, Tasavvufi bir bakış açısıyla 'suret ile asıl'a olan aşkı belirgin bir tasvirle anlatmıştır. Sevmek Zamanı, Stalker-İz Sürücü ve Ba'b Aziz filmlerinde olduğu gibi suyun, insana derin ruh âlemi ile hissedilebilen bir dünyayı tasvir etmesi, ruha canlılık ve dinginlik vermesi ve su imgesine bu denli yer vermesi, suyun insanı tasvir etmekte ne kadar başarılı olduğunu, insan ile uyumunu ve Tasavvuf-insan ve su arasındaki bağıntıyı nasıl en güçlü şekilde yansıttığını göstermektedir. Tasavvuf'ta suya girme ve sadece suyun hareketiyle üzerinde yüzen bir ceset gibi olma teması, bu filmde en mükemmel şekliyle göl üzerinde yansıtılmıştır.

Sonuç olarak örnek verilen bu filmlerde Tasavvufi bazı kavram ve imgelere ulaşmak için suyun kullanılmış olması tesadüf değildir. Rabb- insan- su ve Tasavvuf, her biri birbiri ile ilişkili ve birbirini tamamlayan birer unsurdur.

- **Su ve Sembolizm**

Su, İslâm Dini'nde 'Rahmet' olarak algılanmakta, doğurganlığın ve verimliliğin sembolü olarak görülmektedir.[86] Kur'ân-ı Kerim insanı, suyun gökten büyük bir nimet olarak indirilmesi üzerine tefekkür etmeye ve bunu 'İlahi bir mesaj' hatta bazı zamanlar için 'İlahi bir uyarı' olarak anlamaya yönlendirmiştir. Suda hem yaşama gücü hem de ölüm gücü olduğu için su, hem bölebilir hem birleştirebilir bir

[85] Metin Erksan, *Sevmek Zamanı*, 60:05-68:00.
[86] Fikret Türkmen, "Yer, Yer Değilken; Su, Su İdi" *Geleneksel Türk Sanatı'nda ve Edebiyatımız'da Su,* ed: Nurettin Demir, (Ankara: ASKİ Genel Müdürlüğü Yayınları, 2013), 14.

sembol unsuru oluştur.[87] İnsanlar suyun mucizevî yönüne her zaman merak duygusuyla meyilli olmuş ve hep bir olağanüstülük arayışıyla suyu anlatıp su hakkında yaşanmış hikâyeleri dinlemiştir. Mesela Hz. Musa'nın Kızıldeniz'i ikiye ayırması, Hz. Nuh'un Tufan'ının imanla küfrü ayırması, Cebrail (a.s.)'ın Hz. İsmail'in ayak topuğunun altından zemzemi çıkarması, insanların kutsallık atfetmiş olduğu su mucizelerinin muhteşem örnekleridir.

Sufi kültüründe de kullanılan bazı semboller varolagelmiştir. Sufilerde mânevî anlamda su (âb), 'fazilet' mânâsına gelen bir sembol olarak kullanılmıştır.[88] Ayrıca Tasavvuf'ta su, 'marifet'i ve İlahi feyizi de temsil etmektedir.[89] Bununla birlikte Allah'ın yarattığı ilk şeyin su olması, O'nun '*Cemâl* ve *Celâl'* sıfatlarını temsil etmiş, suyun can veren nefesine ve *Hayy* ismine de işaret etmiştir.[90] Ayrıca halk arasında 'Cân suyu' diye bir ifade kullanılmış, cânın sudan geldiği, su olmadan cânın olmayacağı ifade edilmiştir.

Tasavvuf'ta su; marifet ve feyiz dışında, vücud, kâmil nefis, külli akıl, ruh-ı azam ve aşığın karşılığıdır. Suyun kendi sırrını bilmesi ve bunu taşıması gibi insan da kendini bilirse sırrına erişir ve Hakk'ın aşığı olur.[91]

Tasavvuf edebiyatında su, İlahi aşkın sembolü olmuştur. Varlığı yaratan Allah, canları, tenlerin hamurunu aşkın suyu ile yoğurmuştur. Vahdetin hakikatini ve sırrını unutup maddi âlemde kaybolan insan, ruhunu (İlahi) aşk suyuyla doyurup mânevî kirlerinden arındırmakla özüne/İnsan-ı Kâmil derecesine ulaşabilir.[92]

Bu minvalden hareketle 'su insandır' denilebilir. Çünkü su, zahirde hem beşerin varlığı hem de yaradılışın kaynağıdır. Hakikatte ise su, tekliktir, tevhid ve vahdettir.[93]

---

[87] Akman, Su Kültü, 2.
[88] R. Bahar Akarpınar, "Sufi Kültüründe Sembollerin Yeri ve Önemi Hakkında Bir Deneme", *Türkbilig,* 7/ 3 (Ocak 2004), 13.
[89] Pala, "Su", 37/442.
[90] Pala, "Su", 37/442.
[91] Ahmet Doğan İlbey, "Hz. Su".
[92] Doğan, Klasik Türk Şiirinde Su, 407.
[93] Cemâl Nur Sargut, "Sudaki Can", 20 Mart 2009. (Cemâlnur Sargut'un Dünya Su Forumu'nda yaptığı konuşma metnidir.

Suyun Vahdet-i Vücud'a benzetilmesini ise Tasavvufi kaynaklarda yer alan 'Katre ve Umman' örneğinde görmekteyiz:

"Katre ve umman; vahdet ve kesreti anlatmak için Hak dostlarına da mükemmel bir teşbih ve istiâre malzemesi olmuştur. Katre, ummâna dâhil olduktan sonra, kimse bizzat 'o' damlayı tekrar tespit edip çıkaramaz. Artık katre, umman olmuştur. Ferdiyeti sona ermiş, ummanda fânî olmuştur. Bu hiçliğin idrâkidir. Sevenin sevilende fânî olmasıdır. Tevâzûdur. Ârif zâtlar; ***"Sen çıkınca aradan / Kalır seni Yaradan"*** buyurmuşlardır. Yani bir kul, nefsinin hevâ, heves ve ihtiraslarını bertaraf edip rûhânî istî'datlarını inkişâf ettirdiği zaman; Hakk'a râm olur, İlâhî ahlâk ile ahlâklanır, Cenab-ı Hakk'ın dostu olur."[94]

İbn-i Arabî metafiziğinde de su, batıni bir anlam kazanır. Ona göre bilindiği gibi yüce Allah arşı kuşatmıştır ve arş da suyun üzerinde yüzmektedir. İbn-i Arabî'nin Vahdet-i Vücud anlayışı, destekçileri tarafından umman, katre/damla, köpük, dalga gibi metaforlarla izah edilmeye çalışılmştır ki Vahdet-i Vücud, en mükemmel şekilde bu ifadelerle simgelenmiştir. Nitekim varlıkların asli birliği belli bir süre için farklı tezahürleri sonucunda tekrar birleşimleri ya da bir bütünün parçaları olmaları umman sembolüyle ifade bulmuştur.[95] Mevlânâ Celâleddin-i Rumi ise suyu, evrenin İlahi temelini açıklamakta kullanmış ve metafizik bir hüviyette okyanus ile sembolize etmiştir.[96]

Geleneksel kültürlerde su, mânevî olarak temizleyen ve arındıran özelliğiyle birlikte, saflığın, sadeliğin ve bilgeliğin sembolü olarak da kabul edilmiştir.[97] Su saftır, berraktır, en temiz olan ve temizleyendir. Sadece bedenleri değil ruhları da, tevbe ile günahları da temizleyen mânevî bir temizlik aracı olmuştur.

Su, bereketin bolluğun, çokluğun, zenginliğin de sembolüdür. Dünyanın 3/4'ü okyanuslar, denizler, göller, akarsularla kaplıdır. Buhar, buz, yağmur, kar, çiğ gibi oluşumlar hep suyun bolluğunu sergiliyor. Ayrıca Kur'ân-ı Kerim'de ismi geçen

---

94 Osman Nuri Topbaş, "Suya Yansıyan Tefekkürler", *Yüzakı Dergisi,* S. 140, (Ekim 2016).
95 Dilaver Demirağ, "Suyun Metafiziği", *Z Dergisi* 2 (Güz 2017), 51.
96 Türkmen, Yer, Değilken, 14.
97 Cemâl Zehir, "Osmanlı Medeniyetinin Tarihi Gelişimi", *Osmanlı Su MedeniyetiUluslararası Sempozyum Bildiriler Kitabı,* (*5-8 Mayıs 2000).* Organizasyon: İstanbul Konferans, (İstanbul: İBB İSKİ, 2000), 173.

“Kevser” de kelime olarak bolluk, bereket zenginlik anlamlarına gelir ki bunların Peygamber Efendimiz’e verildiği, **“(Resulüm) Şüphesiz biz sana Kevser’i verdik”**[98] ayet-i kerimesinde buyurulmuştur. Hatta suyun böylesine bolluğundan yola çıkarak ilmi derin, bilgisi engin olan âlimler için ‘Mütebahhir’ nitelendirmesi kullanılmıştır.[99]

Su insandan önce vardı ve bugüne kadar tüm yaşanmışlıkları sırları, sevinç ve acıları taşıdığına inanılır. Bu inanç, insanları suyun bir hafızasının olduğu bilgisine ulaştırır. Su tüm geçmişe canlı olarak tanıklık ettiği için bilge/arif kabul edilir. Örneğin göl, 11. yy.da bilgeliğin ve ‘bilginin, paranın birikmesi’ veya ‘birikme’nin sembolü olarak kabul edilmiştir.[100] Uygurlar tarafından da ‘aklı göl gibi’ anlamına gelen “Köl Bilge Han” unvanının erkeklerde kullanılmasıyla göl ve bilgelik ilişkisini bu şekilde eski inanışlar ve kaynaklarda görmekteyiz.[101] Suyun bilgi ile ilişkisi ile suyun bilgiye sahip olduğu/bilgiyi hafızasında taşıdığına dair yapılan bilimsel çalışmalara üçüncü bölümde izahat getirilecektir.

Sembolizm kapsamında ilk Türk-İslâm eserlerinden biri olan Kutadgu Bilig’de su ile ilgili birçok atasözü ve deyimler bulunmaktadır. Bunlardan birisi de bugün de halen kullanılmakta olan ‘şeref, ‘itibar ve ‘hatır’ anlamlarına gelen ‘Yüz Suyu’ tabiridir.[102] Bugün de Müslüman halk arasında ‘Peygamberimiz’in Yüzü Suyu Hürmetine’ diye başlayan duâlar edilmekte ve duâlarının kabul edilmesini bu vesile ile dilemektedirler.

Rüya da görülen su hayra yorulur. Çünkü su her zaman iyiliği, bolluğu ve bereketi temsil etmiştir. Halk arasında suya atfedilen bir diğer mânâ da rüya da içilmekte olduğu görülen suyun parlak/aydınlık bir geleceğe işaret ediyor oluşudur. Ayrıca rüyasında korkmuş bir kişiye su içirilerek korkusunun giderilmesi, sakinleştirilmesi ve şifa olması amaçlanmıştır. Bu örnekler eski Türk hikâyelerine de

---

98 Kevser, 108/1.

99 Emine Yeniterzi, “Fuzûlî’nin Su Kasidesi’nde Su Redifini Seçmesinin Sebepleri”, *Geleneksel Türk Sanatı’nda ve Edebiyatımız’da Su,* ed: Nurettin Demir, (Ankara: ASKİ Genel Müdürlüğü Yayınları, 2013), 84.

100 Bahaeddin Ögel*, Türk Mitolojisi*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1995), 2/407.

101 Abdulkadir Kıyak, “Geleneksel Türk İnanışlarındaki Su Kültünün Elazığ’daki İzleri”, *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* 2/4, (Şubat 2013), 26.

102 Türkmen, Yer; Yer Değilken, 17.

konu olmuştur.[103] Ayrıca görülen kötü rüyalarda sıkıntılar ve hislerin giderilmesi amacıyla suya anlatılır. Suyun sonsuz dolaşımıyla ilgili bir uygulama da yola çıkanın ardından su dökülmesidir. Bu şekilde, kişiye 'su gibi git, su gibi gel' mesajı verilir.

Halk arasında, su üstünden geçenlere büyü tutmayacağı, yeni bir eve taşınıldığında eve Kur'ân, ayna ve su götürülmesinin uğurlu sayılması, kolay doğum yapan bir kadının hamile birine avuçlarıyla su içirmesi, yeni gelin eve girerken başına su serpilmesi uğurlu görülmesi, yaygın bir inanışlardır.[104]

Hristiyanlarda ise su, vaftiz uygulamasında arınma, yeniden doğma ve yenilenmenin sembolü olmuştur.

Yahûdiler de ayinlerinde suyu kullanırlar. Çünkü bu onların anlayışında bir nevi 'umuda yolculuk' un sembolüdür.[105] Hz. Musa'nın Nil Nehri'ne bırakıldıktan sonra hayata tutunması ya da Hz. Musa ile birlikte İsrailoğulları'nın Kızıldeniz'i aşıp firavuna karşı bir zafer elde etmeleri gibi su her daim bir umut taşıyıcısı ve umuda bir yol olmuştur. Suyun, olumsuz duygularla başa çıkabilecek bir güce sahip olduğuna inanılmaktadır.[106]

Su sembolizmine bir diğer örnek ise suyun koruyucu bir kozmik öğe olarak kabul edilişidir. Mircea Eliade'ye göre Hz. Musa'nın, Nil Nehri'ne ölümden kurtulması için suya bırakılması ve çocuğun hayatta kalması kozmik öğelerin koruyuculuğuna inanışın bir sembolüdür. Çünkü tüm dinlerin geçmiş dini tarihinde öksüz ya da terkedilen çocukların tabiata emanet edilmesi vardır. Eğer şansı varsa çocuk yaşar ve kozmik öğelerin korumuş olduğu bu çocuk; ya bir aziz, ya bir kral, ya da bir kahramana dönüşür.[107]

Mitolojik anlatımlarda da su, bir kurtarıcı görevi görmüş, insanı ölümden kurtaran bir vasıta olarak vazife görmüştür. Ayrıca su yolculuğunda hayatta kalmayı

---

103 Çifci, Su Kültü, 27.

104 Lütfi şehsuvaroğlu, "Su Savaşları Mı Su Barışı Mı?", *Osmanlı Su Medeniyeti*, *Uluslararası Sempozyum Bildiriler Kitabı,* (*5-8 Mayıs 2000),* Organizasyon: İstanbul Konferans, (İstanbul: İBB İSKİ, 2000), 149.

105 Erbaş, Su Motifi, 246.

106 Özdemir, Su ve Ateş, 156.

107 Mircea Eliade, *Dinler Tarihine Giriş*, çev: Lale Arslan, (İstanbul: Kabalcı Yayınevi, Ocak 2003), 252.

başarmış kimseler için bu yolculuk bir erginleşme/olgunlaşma aşaması olarak kabul edilmiştir.[108] Su yaratılışın/hayatın başlangıcı olarak kabul görmekle birlikte mitolojide 'ana rahmi' sembolüdür. Anne karnındaki bebeğin etrafının su ile kaplı olması her şeyin yine su etrafında var olması, tazeliğini koruması, yenilenmesi ve şekillenmesinin örneğini ortaya koymuştur. Su, eskatolojik mitte de dünyanın sonunu getirecek bir unsur olarak görülmüştür.[109]

Sembol olarak yağmur suyu da, kimi inanışlarda doğurganlığın ve gök tanrının (gökyüzü tanrısının) gücünü temsil etmiştir. Çiğ tanesi olarak su, kutsanmayı, ruhsal tazelenmeyi ve şafağın ışığının temsili, akarsular ise yaşamın temsil suları olmuştur. Suları kesmek (yani aşmak) ise bir aşamadan diğer bir aşamaya, bir varoluş durumundan diğer bir varoluş durumuna geçiş olarak kabul edilmiştir.[110]

Tasavvufi düşüncede, suyun renksizliğinden yola çıkarak kişinin tüm benliğinden, nefsinin kirlerinden arınıp saf ve temiz olması istenmiş, vahdet-i vücuda, tevhide ulaşması amaçlanmıştır. Mevlânâ suyun renksizliğini **"Renksizlik renklerin aslıdır"**[111] diyerek her şeyin tek bir asılda toplanmasını vahdet fikrine misal vermektedir. Su özünde şeffaftır, yani renksizdir. Tasavvuf'ta su gibi renksiz olmak, renklerden yani fânî alâkalardan ve bağlardan temizlenmek ve arınmak demektir. Hazret-i Mevlânâ bunu şöyle anlatır:

"Mârifet; renklerin bolluğunda değil, renksizliğin zuhûrundadır. Nitekim göklerdeki bulutların, deryâlardaki suların kendi renkleri yoktur. Onları renkten renge koyan, semâdaki Güneş'tir." Renklerden arınan kişi, renksizliğe ve hiçliğe vâsıl olur. Yani benliğini aradan çıkararak, cemâlî sıfatların tecellî ettiği bir kalp sahibi olur. Renksizlik, en kıymetli renktir. **«Sıbğatullâh»**a /Allah'ın boyasına boyanmaktır.[112]

Bir diğer düşünce ise suyun değişime müsait yapısı, insanın girdiği ortamdan mânen tesir almasına benzetilmektedir. Su girdiği kabın şeklini aldığı gibi insan da girdiği ortamda şekillenir. Ancak başka bir açıyla su, içine girdiği nesneye ya da kişiye

---

108 Özdemir, Su ve Ateş, 154.
109 Ayşe Duvarcı, "Kutsalın Büyüsü Bağlamında Dilek, Niyet, Cin Kuyuları ve Sular", Su Kitabı, ed: Emine Gürsoy Naskali, (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2020), 460.
110 Akman, Su Kültü, 2.
111 Mevlânâ, Mesnevi, (2012), 720.
112 Topbaş, "Suya Yansıyan Tefekkürler".

sahip olduğu özelliklerine göre can vermektedir. Kiminin şehvet, istek, kin, nefret, kibir gibi duygularını canlandırırken, kiminin de sevgi, alçakgönüllülük, sabır ve yardımseverlik duygularını canlandırmaktadır.[113] Suyun her özelliği bir başka güzel mânâya çekilebilmektedir.

Bir başka düşünceye göre suyun evrensel hikâyesi Tasavvufi ve edebi bir bakışla şu şekildedir:

"Pınardan fışkıran su hayat kaynaklarını, çağlayarak akan sular ilahi vecdin "cûş u hurûş" halini, okyanuslara koşan akarsu, "küll"e aşk ve vecd ile atılan cüz'ü, saf ve berrak su, arınmayı, ölümsüzlük suyu olan "Âb-ı Hayat" da "Hayy" olana kavuşmayı anlatır."[114]

Su da diğer maddeler gibi arzın çekimine tabîdir. Bu sebeple aşağıya doğru akar. Akışlar hep denizlere doğrudur. Suyun bu hâli, bir vahdet dersi gibidir. Her katre, deryâda fânî olma iştiyakıyla hep yol almaya çalışır. Eğer bünyesi kirlenir, akışkanlığını kaybederse, bu su yolda kalır.

Su ve sembolizm kapsamında değerlendirmek gerekirse, Tasavvufi bir bakış açısıyla suyun insan ömrünü temsil ettiği, en güzel mimari yapılardan biri olan ve Mardin'de Zinciriye Medresesi avlusunda bulunan havuz olduğu görülecektir. İnsanın yaşam evrelerini çeşmeden başlayıp havuzda biten, su misali hayatın akışının temsili bu yapı, Artuklular döneminde inşa edilmiştir. Suyun 'hayat çeşmesi'nden çıkışı doğum, döküldüğü ilk havuz bebeklik ve çocukluk, geniş oluktan ağır ağır akması gençlik, daha büyük ikinci havuz orta yaş, dar oluktan hızla akması yaşlanma, mezar şeklindeki büyük üçüncü havuz da ölüm ve sonraki hayatın temsili olmuştur.[115]

Su İslâm Dini'nde rahmet, Kevser suyu, bolluk ve bereket, İlahi bir mesaj ya da uyarı anlamlarına geliyorken, Hristiyanlarda vaftiz ile yenilenme, arınma anlamlarına gelmektedir. Yahûdilerde olumsuzluklar karşısında umut yolculuğunun simgesi olmuş, mitolojide ise kurtarıcı ve kişiyi olgunlaştırıcı bir unsur görevi görmüştür. Tasavufta ise su, kendini bilen İnsan-ı Kâmil ile bir görülmüş, suyun

---

113 Sargut, "Sudaki Can".

114 Gökcan, "Karşılaştırmalı Edebiyat Bağlamında İmgeler ve Alegoriler: Suyun Evrensel Hikâyesi",*International Journal of Languages' Education and Teaching*, 5/ 4 (Aralık 2017), 653.

115 Selvanur Şölen, "Kasımiye Medresesi'nde Hayat Ağacı", *Z Dergisi* 2 (Güz 2017), 337.

Hakk aşığı olarak damladan denize yol alması gibi seyr-i süluk ile özüne yol alan bir insana benzetilmiştir.

- **Su Sanatı Ebrû**

Ebrû, Farsça bir kelime olup, 'su yüzü' anlamına gelen Âb-Rû kelimelerinden oluşmuştur. 'Su yüzü resmi' olarak da tarif edebileceğimiz bu muhteşem sanat, her madde için bir çözelti unsuru olarak kullanılan suya, suda çözülemeyen özellikte olan toprak boyalarla yapılan resmi ifade eder. Daha sonra su yüzeyinde, kişinin gönlünden gelenleri yansıttığı bu resimler kâğıtlara aktarılır.

Ebrû sanatının ilk çıkış yeri, tarihçiler tarafından Orta Asya'da Türkistan'dan olduğu ve buradan tüm dünyaya yayıldığı kabul edilmektedir.[116]

Ebrû, Tasavvufi bir bakış açısıyla, kişinin ilahi güzelliğe yaklaşma amacıyla icra ettiği bir sanattır.[117] Ebrû bir tefekkür sanatıdır. Ebrû suyu üzerinde fizik, kimya, matematik, kozmos, kaos teorisi, big bang, fraktal geometrisi[118] alanlarıyla ilgili olan biten herşey bu bilimlerce isimlendirilen, şekil, desen ve çeşitli resimler oluşması ebrûzene Allah'ı hatırlatır.

Ebrû sanatı, Allah'ın iradesi (Külli irade) ile insana verilen iradenin (Cüz'i irade) bir nev'i simgesidir. Çünkü ebrûzene düşen sadece fırçayı alıp boyayı suya vurmaktır. Desenler üzerinde hiçbir müdahele ve yetkisi olmayan bu sanatkâr, suyun üzerindeki boya damlalarının yayılışını izlerken külli iradenin tecellisinin gizemini temaşaya dalar.[119]

Ebrûyu benzersiz yapan şey her eserin biricik olmasıdır. Çünkü hiçbir ebrû çalışmasının taklit yoluyla aynısı yapılamaz. Bu özelliğiyle insana Vahdet'i ve yaratılıştaki yenilenmeyi/tekrar edilememeyi hatırlatır. Sufiyane bir bakışla ebrûnun

---

116 Hikmet Barutçugil, "Bir Osmanlı Su Sanatı: Ebrû, *Osmanlı Su MedeniyetiUluslararası Sempozyum Bildiriler Kitabı. (5-8 Mayıs 2000).* Organizasyon: İstanbul Konferans, (İstanbul: İBB İSKİ, 2000), 280.

117 Barutçugil, Su Sanatı: Ebrû, 280.

118 Barutçugil, Su Sanatı: Ebrû, 280.

119 Barutçugil, "Ebrû", *Z Dergisi* 2 (Güz 2017), 387.

kullanıldığı özel kitreli su, Hakk'ın zatına, çeşitli renkler ve desenler de Hakk'ın sıfatlarına benzetilmiştir.[120] Suyun varlığı vazgeçilmezdir, ama su üzerindeki renk ve desenler, ortaya çıkan güzellikler değişkenlik arz edebilir.

Tefekkür ile bakılınca ebrû yapmak, her aşamada birçok ibretin vesilesidir. Lale yaparken bir ebrûzen, suya yeşil bir renkten damlatır ve bu damladan semaya uzanıp açılır gibi bir çizik ile uzun bir sap elde eder. Sonra yanlardan aşağı doğru çekilen çizgiler, sevgiyi/sevgiliyi hatırlatan bir kalp şekli alır. Yaprakların uçlarını sivrilten ebrûzen bunu şükredercesine, duâ edercesine bir şekle bürür. Sonra sapın üstüne kondurduğu kırmızı bir noktadan, çizdiği S'lerle elde ettiği lale (güzel bir sonuç), Allah'ın tekliğinin sembolü (la ilahe ilallah) olarak ortaya çıkar.[121]

Ebrû sanatı, dergahlarda derviş terbiyesi ve Daruşşafakalarda terapi amacıyla da kullanılmıştır.[122] 11-19. yüzyılda tekkeler, usta-çırak yöntemi ile talebe yetiştiren 'sanat atölyeleri' hâline gelmiştir.[123]

Özemre, ebrûyu, insanın varlık âlemindeki yaratılışının esrârını ve edebini anlaması, nefsinin oyunlarını teşhis ve tespit edebilmesi ve bu âleme daha rahmânî bir nazarla bakabilmesi için dâimâ bir mânevî eğitim aracı olarak algılandığını ifade etmiştir. Yine aynı şekilde ebrû bir ibâdet etme nazarıyla, sevgiyle, teslimiyetle ve huşu ile yapılırsa ancak insanı bir üst bilince ulaştırır. Ebrûnun bir özelliği de bire bir taklit edilemez olmasıdır ki insanın iç dünyasında hissettiği duyguların bir tercümanı mesabesindedir. Kendini bilmek ve Rabb'ini bilmek maksadıyla kendini arayan insan, bu sanat eserinde iç dünyasına doğru bir yolculuğa çıkar. Ebrû ile yaratılışın sırrına ermek ve kendi acziyetinin farkına varmak, ayrıca ruhunu bu yolla olgunlaştırmak, huzura ermek, tefekkür ile ruhu dinlendirmek amaçlanır.

Ebrû yapan kişinin düşüncelerinin olumlu olması beklenir. Çünkü suyun bu düşünce ve duyguların farkında olduğuna inanılır. Suyun boyalar karşısındaki tavrının buna bağlı olarak bir harita çizmesi beklenir. Hoş olmayan, olumsuz

120 Barutçugil, Su Sanatı: Ebrû, 280.
121 Barutçugil, Su Sanatı: Ebrû, 292.
122 Barutçugil, Su Sanatı: Ebrû, 280.
123 Barutçugil, Ebrû, 389.

düşüncelerin ebrû suyunun kalitesini bozacağı inanılır. [124] Ebrû suyunun bozulmasıyla yapılan eserin istenilen güzelliğe ulaşması ve bakan kişi de istenilen ulvî duyguları uyandırması daha zor olmaktadır.

Ebrû, suyun mânevî âlemlere dalmanın aracı olarak kullanıldığı bir ve benzersiz, tekrar edilemez eserler ortaya çıkarması yönüyle diğer sanatlardan ayrılan bir sanattır. İnsanın yaratılışını, iradesini, ilahi olanla irtibatını, ibâdet şuuruyla yapıldığında sevgiyi tefekkürü ve teslimiyeti ortaya koyan mânevî bir eğitim ve terbiye sanatıdır. Bir başka güzelliği de kişide naif, temiz ve ulvi duygular uyandırması, düşünceleri dinlendirip güzelleştirmesidir. Su ile olan renklerin teması hastalıklara şifa ve psikolojik bir rahatlama da sağlamaktadır.

1.1.2 Diğer Bazı Dinlerde Suyun Önemi

Su, hiçbir zaman hiçbir din ve toplumda H_2O olarak kalmamış, tüm dünya da insan nazarında zengin kültürüyle birlikte her dinde, toplumun kültüründe, birbirinden farklı anlam ve öneme sahip olmuş ve farklı amaçlarla kullanılmıştır. İnsanlar tarafından suya verilen değer, yaratılışın asli unsuru ve yaşam kaynağı olmasının yanında evrensel bir sembol olarak kabul edilmesidir. Suyu kutsallaştıran, daha da ileri giderek ‘tanrılaştıran’ İlahi kaynaklı olmayan dinler var olmuş,[125] İlahi kaynaklı dinlerde ise ibâdet etmek, maddi ya da hükmi kirlilikten temizlenmek ve arınmak amacıyla kullanılmıştır. Bununla birlikte su, dinlerde biçimleri çözen, günahları temizleyen, böylece hem saflaştıran hem de yeniden tertemiz bir hayat veren bir unsur olmuştur. Su ile yaratılış arasında her zaman bir ilişki kurulmuştur. Su, ‘suya girme’ motifi ile geçici ölümü ya da asl’a dönmeyi (suyun çözündürücü özelliği ile şeylerin biçimini bozmasını) temsil ederken, ‘sudan çıkma’ motifi ile varlığın ilk defa ortaya çıktığı yaratılışın tekrarı (suyun temizleyici/arındırıcı özelliği ile yenilenmeyi ve yeniden doğuşu) ve canlanma sembolize edilmiştir. Su ile ilgili sembolik anlamlandırmalar araştırıldığında hem maddi hemde mânevî olarak su; ‘hayat’, ‘arınma’, ‘temizlenme’, ‘sonsuzluk’, ‘yenilenme’, ‘iyileşme’, ‘doğurganlık’

---

[124] Barutçugil, Ebrû, 389.
[125] Erbaş, Su Motifi, 242.

ve ‘kutsallık’ özellikleriyle ilişkilendirilmiştir.[126]

Suyun ayin ve törenlerde kullanılmasıyla ilgili olarak yapılan bir yoruma göre su ile yapılan ayinsel parlatma ve saflaştırmaların amacının, yaradılışın meydana geldiği zamandışı ânın geçici olarak (in ille tempore) güncelleştirilmesi[127] olduğu düşüncesi yerinde bir tespit olarak görülmektedir.

Su ile irtibatlı olarak bütün dinlerde önemli bir yere sahip olan ve Hz. Nuh döneminde gerçekleşen tufan olayını da burada zikretmek yerinde olacaktır. Suyu maddi ve mânevî bir temizleme aracı olarak düşündüğümüzde mânevî/psikolojik bir bakış açısıyla, Hz. Nuh dönemindeki insanların, günahlarından dolayı suyun altında kalması, ‘yeniden bir insanlık inşa etmek’ ile ‘suyun insanlığı yeniden saflaştırıp temizlemesi ve arındırmasını’ sembolize etttiği savunulabilir.[128] Ayrıca suyun insanı boğucu/öldürücü yönü de korkulması ve kendisinden sakınılması gereken bir güç olarak tufan olayında görülmektedir.

Su, insanlar arasında mitolojik alanda da bütün olumsuzluklarla başa çıkabilecek bir güç olarak görülmüştür.[129]

Birçok din, toplum ve kültürde kutsallığın belli bir su kaynağı ile özdeşleştirilmesi ya da onda tezahür ettiğine inanılmasından hareketle çeşitli kültürlerde **‘kutsal su kaynağı’** inancı mevcut olmuştur. Örneğin; Hindistan'daki Ganj Nehri Hinduların yıkanmak ve suyundan içmek için rağbet ettiği, ayrıca mâbedlerini yıkamak için suyunu taşıdıkları bir kaynak özelliğine sahiptir.

Bu bölümde suya verilen anlamlar ve kullanıldığı şekiller ile Musevilik/Yahûdilik, Hristiyanlık, Zerdüştlük ve Taoizm’de su ile ilgili elde edilen bilgiler başlıklar halinde açıklanmaya çalışılacaktır.

---

[126] Gürkan, “Su”, 37/440.
[127] Eliade, İmgeler Simgeler, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, (Ankara, Gece Yayınları, Haziran 1992), 183.
[128] Gürkan, “Su”, 37/440.
[129] Özdemir, Su ve Ateş, 156.

a) Yahûdilik/Musevilik'te Su

Musevilik'te İsrailoğulları'nın adı **"sudan geçenler"** mânâsına gelen **İbrâni'**dir. İbranice'de ise su 'maim' terimiyle ve her zaman çoğul olarak kullanılmaktadır.[130]

İsrailoğulları'ndan olan Hz. Musa'yı (Moşeh) annesi, firavunun adamları tarafından öldürülmekten kurtarmak için Nil Nehri'ne bırakmıştı. Suda tahta bir sandık içinde yüzen çocuk ağaçlık bir yer olan firavunun sarayının kenarında durmuş ve firavunun karısı tarafından bulunup sahip çıkılmış sonra da evlatlık edinilmiştir. Nil Nehri'nden geldiği için ona **"sudan gelen"** anlamındaki 'Musa' ismini vermişlerdir.[131]

Yahûdiler, Kitabı Mukaddes'e göre Dicle, Fırat ve Nil Nehri'nin kaynağının cennetten geldiğine ve kutsal olduğu inancına sahiplerdir.[132]

Yahûdilerin Eski Ahit'inde su ayinlerine bir nevi 'Umuda Yolculuk' anlamı verilmektedir.[133] Canlı hayatının sudan yaratılmış olması, Hz. Musa'nın kavmi olan İsrailoğulları'nın Kızıldeniz'den geçerek firavuna karşı zafer elde etmiş olmaları suyun bu sembolizm kapsamında değerlendirilmesini sağlamıştır.[134]

Tevrat'ta yeryüzünün yaratılışı, Kur'ân-ı Kerim'de olduğu gibi aynı düzlemde anlatılır. **"Tanrının Ruhu suların üzerinde hareket eder."[135] Daha sonra yer ve gök ayrılır. Toprak üzerinde ise göller, nehirler meydana gelir.[136]** Tufan olayı da aynı şekilde yerin tüm sularını fışkırması ve göğün tüm sularını salması ile kırk gün kırk gece yağmurun yağması anlatılır.[137]

Yahûdilerin kutsal kitabı Tevrat/Eski Ahit'te su ile ilgili birçok sembole yer verilmektedir. Mezopotamya toplumlarında oldukça yaygın olan bedeni suya sokma/yıkanma işlemi, Hz. Musa'nın şeriatından beri ritüel olarak kirlilikten ve

130 Erbaş, Su Motifi, 253.
131 Pala, "Su", 37/442; Erbaş, Su Motifi, 253.
132 *Kitab-ı Mukaddes*, (https://www.kitabimukaddes.com/), Yaratılış 2/10-14.
133 Erbaş, Su Motifi, 241, 246
134 Erbaş, Su Motifi, 246.
135 Yaratılış 1/2.
136 Yaratılış 1/2, 6,7.
137 Yaratılış 7/11-12

günahlardan arınma adına ve yahûdiliğe girmenin asli şartı olarak yahûdi toplumlar tarafından kabul edilmiş, putperestlikten arınmak, yeniden doğmuş bir bebek gibi olmak ve karanlıktan aydınlığa ulaşmak amacıyla uygulanmıştır.[138] Bu anlamda su, İsrailoğulları için bir yandan dini açıdan mânevî bir temizlik aracı olarak kutsal sayılırken diğer yandan toplum içinde dine girmek ve aydınlanmak için vasıta kabul edilmiştir.

İslâm Dini'nde birçok ibâdeti yerine getirmek için abdest şartının var olması gibi yahûdi din görevlileri de benzer olarak mâbede ellerini ve ayaklarını su ile yıkayarak girmişlerdir.[139] Suyun kutsal mekânlara girmek için şart koşulması, mânevî bir temizlik ve ibâdete hazırlık görevi gördüğünü göstermektedir.

Günümüzde ise yahûdiler sinagog veya havraya girerken sadece ellerini takdis edilmiş suya daldırmak ile abdest alırlar.[140] Yahûdi yaşamında su, maddî temizliğin yanında mânevî temizliğin de en önemli unsurlarından biridir. Yahûdiler, aldıkları abdestle hem bedenlerini hem de ruhlarını temizlerler. Boy abdestini alan kişi, doğduğu günkü gibi tertemiz bir hâle döner.[141] Bu mânevî temizlik özel hazırlanan (doğal kaynaklardan yağmur ve kar suyuyla) ve havuz şeklinde olan 'Mikve' de alınan boy abdestidir.[142]

- **Kitab-ı Mukaddes'te Su İle İlgili Sembolik Sözler**

Yahûdilikte su anlayışını biraz daha derinden anlayabilmek maksadıyla su ile ilgili tevrat'ta yer alan birkaç deyim ve sembolik sözlerden örneklere yer verilecektir.

Cefa Suyu: Yaşamak için suyun gerekliliğini ifade etmektedir.

Hayat Suyu: Kozmogonik sembolizmde şifa verici, büyüsel bir özelliğe sahip olan

---

138 Gürkan, "Su", 37/441.
139 Gürkan, "Su", 37/441.
140 İsmail Taşpınar, "Su, Dinler ve Ritüeller", *Z Dergisi 2* (Güz 2017), 59.
141 Taşpınar, Su, Dinler ve Ritüeller, 59.
142 Ismail, Su, Dinler ve Ritüeller, 59.

iyileştiren ve gençleştiren ölümsüzlük suyudur.[143]

Suyun akıcılığı: Eski Ahit'in birçok yerinde, günahların sıklıkla ve ısrarla işlenmesi anlamında **'haksızlığı su gibi içmek'**,[144] aşırı rahat davranmak anlamında '**su gibi saçıp dökmek',**[145] deyimleriyle su motifi yer almıştır.

Ölülerin yıkanması: Yahûdi inanışlarında suyun cenazelerde kullanılması, sembolik olarak 'ölülerin susuzluğunu giderme' maksadıyla kullanılmıştır.[146]

b) Hristiyanlık'ta Su

Hristiyanlık ve su denilince akla ilk gelen kavram "vaftiz" olmaktadır. Vaftiz kelime olarak 'suya dalmak', 'yıkanmak' anlamlarına gelmektedir. Terim olarak ise Hristiyanlıkta dine girmek, 'aslî günahtan' ve kirli geçmişten temizlenmek, günahlardan arınma ve kutsal hayat tarzına kavuşmak,[147] anlamlarına gelmekle birlikte kutsanmak, yeniden doğuş ve bozulma ardından gelen yenilenmenin sembolü olmuştur.[148]

Hristiyanlıkta vaftizin su ile yapılması suya ayrı bir önem kazandırmaktadır. Tertullianus'a göre su, ilahi nurun ilk makamını oluşturmaktadır. Canlıların yaratılması için suya emredilmiş ve su ile hayat var olmuştur.[149] Bu inanç İslâm dininde de kesin olarak kabul edilen ve Kur'ân-ı Kerim'de hakkında bilgi verilen bir gerçektir.[150] Bu yüzden Hristiyanlara göre Allah'ın yaratılışta suyu kullanması ile vaftizde suyun kullanılması, suyun hayat ve canlılık verme özelliğinin olduğu inancıyla bağdaştırılmıştır.[151]

143 Erbaş, Su Motifi, 249.
144 Eyüp, 15/16; 34/7.
145 Eyup, 3/24.
146 Erbaş, Su Motifi, 251.
147 Mustafa Erdem, "Hristiyanlıktaki Vaftiz Anlayışı Üzerine Bir Araştırma, 133; Özdemir, Su ve Ateş, 129.
148 Gürkan,"Su", 37/440.
149 Erdem, Vaftiz, 144.
150 Enbiya, 21/30.
151 Erdem, Vaftiz , 144.

Vaftiz, ilk defa Hristiyanlık'ta uygulanmaya başlanan bir ayin/sakrament değildir. Başlangıcı bilinmemekle birlikte başta yahûdilikte olmak üzere daha önceki din ve toplumlarda da (Eski Mısır, Eski Mezopotamya, Yunanistan, Uzakdoğu gibi...) farklı şekil ve amaçlarla, farklı isimlerde uygulanmıştır. Örneğin, Eski Mısır'da bebeğin ana rahminden aldığı lekelerden temizlenmesi maksadıyla vaftiz edildiği görülmüştür.[152]

Vaftiz, Hz. Yahya'dan sonra Hristiyanlardaki son şeklini almıştır.[153] Hz. Yahya, kendisinden önce yapılan vaftize yeni bir anlam kazandırarak, toplum içindeki problemleri çözmek ve insanları rahatlatmak amacıyla Ürdün Nehri'nden getirdiği su ile vaftizi uygulamıştır.[154] Hz. Yahya, kendisine gelen insanları günah işlememeleri konusunda uyarmış ve onlara öğüt vermiştir. Bununla birlikte kendisine gelen günahkâr insanları, günahlarından arındırmak amacıyla vaftiz etmiş, onlara zühdü, oruç tutmayı ve tevbe etmeyi öğütleyerek mânevî arınma yolunu tavsiye etmiştir.[155]

Hristiyanlardaki vaftiz uygulamasının meşhur bir dini sembol haline gelmesindeki temel sebebin, Hz. İsa'nın da diğer insanlar gibi Hz. Yahya'nın yanına gidip vaftiz olması olduğu düşünülmektedir.[156] Ürdün Nehri, İsa'nın vaftiz yeri olduğundan dolayı Hristiyanlarca kutsal sayılmıştır. Su kaynağı olarak Ürdün Nehri dışında özellikle Katoliklerde ziyaret yeri olan kiliseler, çoğunlukla yine su kaynakları üzerine kurulmuşlardır. Santa Maria, Fontana, Maria Brunnlein gibi isimler, kutsal kaynaklara olan inancın devamını göstermektedir.[157]

Hristiyanlık'ta vaftizci Yahya ile özdeşleşmiş olan vaftiz işlemi, ruhun asli ilk günahından arınması ve İsa Mesih'te sembolik olarak ölüp yeniden canlanması vurgusuyla uygulanmıştır. Bu uygulama, dine dolayısıyla Tanrı'nın krallığına girmenin asli şartı olmuştur.

---

152 Özdemir, Su ve Ateş, 129.
153 Erdem, Vaftiz, 152.
154 Erdem, Vaftiz, 137.
155 Erdem, Vaftiz, 140.
156 Erdem, Vaftiz, 152.
157 Erbaş, Su Motifi, 252.

Hıristyanlık'ta sembolik ve teolojik olarak vaftizi ilk defa tanımlayan kişi Pavlus'tur. Pavlus, vaftizin bugünkü şekliyle tanınmasını ve anlam kazanmasını sağlamıştır. Çoğunluk tarafından geliştirilen 'asli günah' doktrininin alternatifi olarak vaftizi ortaya koymuş ve asli günahtan temizlenmenin yolu olarak mutlaka yapılması gereken bir ayin kabul edilmiştir.[158] Ona göre suya giren mühtedi, Hz. İsa'nın çarmıha gerilip ölmesi gibi (sembolik olarak) ölümü tadar ve onun yeniden dirilmesi ile de yeniden mânevî bir hayata başlar. Pavlus, vaftiz suyuna girmeyi günahkârın daldığı ölüm suyu, aynı sudan çıkmayı da hayat suyu gibi görür.[159]

Bir başka görüşe göre de vaftiz, sadece yeniden doğmak ya da yeni saf bir yaşama başlamak değil, ruhun madde dünyasına yeniden dönüşünü de sembolize eder.[160]

İncil'in Yuhanna bölümünde suyun diri/canlılık özelliğinin[161] ve tedavi edici/şifa kaynağı olmasına[162] atıf yapan metinler de bulunmaktadır. Pagan toplumların tapınaklarında ve Hristiyan yapılarından olan ayazmalarda kutsallığına inanılan bir su bulundurulması ve onunla hastalara şifa dağıtılması da bu anlayışın bir ürünüdür. Ayrıca pagan adetlerinin etkisiyle özel olarak hazırlanan kutsal sular yine Katolik kiliselerinde haftalık ayin sırasında (cemaatin üzerine serpilmesi ya da içine parmakların sokulması suretiyle) vaftizi hatırlatma ve mânevî arınmayı teminin yanı sıra çeşitli hastalıkların tedavisi ve eşya ve binaların kutsanması maksadıyla kullanılmıştır.[163]

Mâbede girerken ayakları su ile yıkama âdeti yahûdilerde görüldüğü üzere hristyanlarda da devam etmiştir. Hristiyanlar, kutsal mekânlara, mânevî bir temizlenme aracı olarak görülen su ile girmek şartını koymuşlardır. Ayrıca bir diğer inanış da Hristiyanlık'ta kilisede mutlaka su bulundurulmasıdır ki bu su onlar için İsa'nın kanının bir sembolüdür.

---

158 Erdem, Vaftiz, 153.
159 Erdem, Vaftiz, 142.
160 Akman, Su Kültü, 1-10.
161 Yuhanna, 7/37.
162 Yuhanna, 5/4-8.
163 Gürkan, "Su", 37/441.

Üç semavi dinin şeriatında insanı günahlarından arınmasını sağlama ve onu Allah'ın huzuruna çıkmaya hazırlama görevi suya verilmiştir. Tevrat'taki "tathir suyu, kıskançIık veya acılık suyu, elem suyu, en- Hakkare pınarı, diri su, takdime suyu" gibi ifadeler veya Hristiyanlık sakramentlerindeki vaftiz suyu insanları temizlemek için kullanılmıştır. Ayrıca temizlenirken bunu bir ibâdet halinde yapılması da insan için Allah'a yakınlaşmanın bir yolu olarak görülmüştür. Rabb'inin huzuruna çıkacak kul, bedensel ve ruhsal/mânevî temizlikle hazırlığını yapmış olur.[164] Suyun şifa verici etkisi de yine üç semavi dinde vurgulanmıştır.

c) Taoizm'de Su

Taoculuk Çin Kökenli dini-felsefi bir sistemdir. Su, Taoizm'de özgür bir unsurdur ve bilgeliğin sembolüdür.[165] Taoizm'de suya psikolojik bir bakış açısıyla yaklaşılmış ve suyun insana verdiği değerli mesajlar, su üzerine tefekkür ile üç farklı yönüyle sunulmuştur. Bu üç mesajdan birincisi; suyun en önemli özelliği olarak görülen 'tevazu'dur.[166] İnsanın sudan ders alıp su gibi mütevazı olması öğütlenmiştir. Suyun huzur ve alçakgönüllülüğü yansıtan bu yönünün içselleştirilmesi gerektiği savunulmuştur. Su bir nehirde sakin, akıcı ve uyumlu bir şekilde akar durur. Etrafındaki toprağı da hayvanları da besler. Çevresine canlılık katar. İnsan da su gibi, içi dışı bir olan, olduğundan başkası gibi görünmeyen bir özelliğe sahip olursa, daha sakin ve huzurlu biri olabilir. Sükûneti şiddete tercih eden biri olur.

Bu anlayışa göre suyun ikinci özelliği, suyun fırsatlara karşı dikkatli olmasıdır.[167] Taoistlere göre suyun her zaman karşılaştığı zorluklara veya yeniliklere uyum sağlaması suyun önemli bir özelliğidir. Karşılaştığımız zorluklar, problemler, değişiklikler belki de bizim için yeni çıkış yoludur. Bunlar bizi durduran engelleyen şeyler değil, daha çok güçlendiren ve pes etmeden ilerlememizi öğreten kapılardır. Tıpkı suyun gördüğü çatlakları kendine yeni bir yatak ve yol edinmesi gibi yola

---

164 Pala, "Su", 37/442.
165 Türkmen, Yer, Yer Değilken, 14.
166 Aklınızı Keşfedin, "Taoistlere Göre Suyun Bilmemiz Dereken Üç Özelliği", erişim: 06 Eylül 2020.https://aklinizikesfedin.com/taoistlere-gore-suyun-bilmemiz-gereken-3-ozelligi/
167 Keşfedin, "Taoistlere Göre Suyun Bilmemiz Dereken Üç Özelliği".

devam etmek ve gücünden kaybetmemek gerekir. Yani insan, sudan sabrı, mücadeleyi ve azimli olmayı bir ders niteliğinde öğrenerek kendine değer katmalıdır.

Taoistlere göre suyun üçüncü özelliği ise değişimden korkmamaktır.[168] Sıcakta buhar olur, soğukta buz olur, konduğu kabın şeklini alır ya da kayalıktaki bir yarıktan sızar görünmez olur, küçücük kalır, bir okyanusa akar, büyüdükçe büyür ya da susamış bir canlının kursağından geçer, besin olur. Su her zaman çevresiyle uyumlu ve buna bağlı olarak değişkendir. Suyun asıl gücü ve karakteri, her halukarda değişebilmesidir. Sürekli değişebilme özelliğiyle insana, doğayla her zaman uyum sağlayabilmeyi, değişebilmeyi ve canlılığı, hareketliliği bu şekilde devam ettirerek hayatta kalmayı öğretir.[169]

Taoist literatürde bir metafor olarak su, hayatın her zaman engellere rağmen devam etmesi, suyun bir yükseklikten aşağı doğru bir yolunu bularak kıvrım kıvrım ilerlemesine benzetildiği için ‘hayâtın yolu’ anlamında kullanılır.[170] Kimi Japonlara göre su, doğası gereği yeryüzünden gökyüzüne çıkması, sonra yeniden yeryüzüne inerek dairesel bir süreçte kendi kendini saflaştırabilen ve de karşısına çekilen setin önünde duran, kendisine açılan yolun yatağında akan erdemin sembolü olarak kabul edilen bir unsurdur.[171]

Doğu Asya’da yaygın bir din olan Budizm’de ise su, insanların sözlerinde, bedeninde, zihinlerinde bıraktığı berraklık ve sükûnet erdemlerini kazandırma isteğini sembolize eder. Onlara göre aydınlanmaya ve gerçek mutluluğa ancak bu nitelikler ile erişilebilir.[172]

d) Hindular’da Su

Diğer toplumların inanışlarında olduğu gibi Hint toplumunun inanışlarında da su çok önemli bir yer edinmiştir. Hatta bütün dini inanışlarının temeli sudur

[168] Keşfedin, “Taoistlere Göre Suyun Bilmemiz Dereken Üç Özelliği”.
[169] Keşfedin, “Taoistlere Göre Suyun Bilmemiz Dereken Üç Özelliği”.
[170] Feyza Betül Aydın, “Japon Kültüründe Su”, *Z Dergisi* 2 (Güz 2017), 403.
[171] Aydın, Japon Kültüründe Su, 403.
[172] Aydın, Japon Kültüründe Su, 403.

denilebilir. Hint inanışına göre tanrıların oturduğu himalaya dağlarından akan Ganj Nehri kutsaldır. Hindular bu yüzden nehrin kenarlarına birçok mabet inşa etmişlerdir. Bu nehir suları, onların hem mânevî kirlerinden arındığı hem öldükten sonra göklere yükselmek için yıkandığı hem de mabetlerini yıkayıp temizledikleri kutsal bir sudur. Dindar Hindular inanışları gereği yeniden doğduklarına inandıkları reenkarnayon (karma/samsara) ve bu dünyanın sıkıntılarından kurtulmak için kutsal gördükleri bu nehirlerde yıkanırlar.[173] Bu temizlik onları yaratılışlarındaki günahsız hallerine, mânevî olarak kirlerden arınmaya ulaştıracaktır.[174] Hindistan'ın 'Saptanadis' denilen en önemli yedi kutsal nehri, hinduizmin en önemli hac merkezleridir. Hindular, başta meşhur Ganj, Yamuna, Sarasvati, İndus, Godavari, Narmada ve Kaveri olmak üzere Hindistan coğrafyasının farklı bölgelerine dağılmış bir hâlde bütün ülkeyi kutsarlar.[175]

Hint mitolojisinde, Mısır, Aztek, İnka, Ural-Altay, Güney Asya ve Kuzey Amerika kültürlerine ait yaratılış destanlarının ortak noktası her şeyden önce suyun var olduğuna inanmalarıdır.[176]

İlahi dinlerin kabul ettiği gibi Hint düşüncesinde de suya, bütün yaratılmışların kaynağı olarak inanılmaktadır. Eliade, Hintçe bir metinde suyun, 'dünyanın temeli', 'bitkilerin özü', 'ölümsüzlük iksiri', 'ömrü uzatan', 'her derde deva' ve 'yaratıcı bir güç' olarak kabul edildiğini aktarmaktadır. Hint kutsal metinlerinde de her şeyin ve her varlığın kaynağı, bitkilerin özü, cevheri, ruhu, her iyiliğin prensibi ve şifa kaynağı/iyileştirici güce sahip olarak kabul edilmiştir.[177]

e) Zerdüştlük'te Su

Eski İran dinleri arasında yer alan Zerdüştlükte de diğer dinlerde olduğu gibi bir yaratılış, zaman ve kozmogoni anlayışı bulunmaktadır. Zerdüşt (M.Ö. 628-551), suyu 'hayatın kaynağı' olarak ilk yaratılan varlıklardan görmüştür. Ona göre

173 Taşpınar, Su Dinler ve Ritüeller, 58.
174 Taşpınar, Su, Dinler ve Ritüeller, 58.
175 Taşpınar, Su, Dinler ve Ritüeller, 58.
176 Gürkan "Su", 37/440.
177 Erbaş, Su Motifi, 243.

Ehrimen'i yenen ve onu cehenneme gönderen Ahura Mazda, ilk önce ruhlar evrenini/âlemini, sonra gökyüzünü, daha sonra da suyu, yeryüzünü ve bitkileri yaratmıştır.[178]

1.1.2 Bazı Toplumlarda Suyun Önemi

Su hayatın kaynağıdır ve hayatın devamı için de vazgeçilmez bir unsurdur. Bundan dolayı tarihin ilk dönemlerinden itibaren medeniyetler, su kenarlarına kurulmuştur. Nil Nehri Mısır için, Fırat ve Dicle Nehirleri bereketli topraklar Mezopotamya için hayat kaynağı olmuştur. Birçok medeniyet ve toplum, hem hayati önemi gereği hem de yükledikleri (dini, kozmolojik, sosyolojik, mitolojik ve tıbbi-şifa kaynağı unsuru gibi) anlamlar dolayısıyla su kenarlarına kurulmuştur. Bunun dini bir örneğini vermek gerekirse, Greklerde akarsu ve denizler tanrılar ile özdeşleştirilmiş, bazen de tanrı kabul edilmiştir. [179] Grek ve Hint-Avrupa toplumlarında ve buradaki bazı kültürlerde kutsal kabul edilen nehirler, kaynak suları ve bu sulara bağlı tapınma ve ritüeller yer almıştır.[180]

Kozmolojik olarak ise su, Kırgız Türkleri'nde, hint toplumunda ve yunan felsefesinde filozoflarca yaratılışın ana maddesi "**arche**" olarak kabul edilmiştir.

Su, Türklerde evrenin başlangıcında var olan, canlılık verici ve ruhsal özelliğiyle de saygı duyulan kutsal bir unsurdur. Suyun doğa ve insan için önemini çok iyi bilen Eski Türkler tarafından suyun metafizik gücü, cennetten gelmesine bağlandığı için '**ıduk**' (kutsal) kabul edilmiştir.[181]

Türkler'de olduğu gibi diğer toplumların mitolojik eserlerinde de su yer almış Mısır, Antik Yunan ve Babil gibi toplumlarda mânevî kirlerden arınmanın sembolü sayılmıştır.

---

178 Hasan Çiçek, "Thales ve Sonrasında 'Şeylerin Kaynağı Olarak Su' Düşüncesi", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* S. 21(Kış 2011), 126.
179 Erbaş, Su Motifi, 242.
180 Gürkan, "Su", 37/441.
181 Çiğdem Akyüz, "Dağ, Su ve Mağara Kültleri Bağlamında Ankara Hüseyin Gazi Türbesi", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş-ı Veli Araştırma Dergisi,* , S. 81, (2017), s. 158.

Mitolojik bir sembol olarak kullanılması dışında su; büyücüler, medyumlar, muskacılar ve sihirbazlar tarafından da ilgi görmüş ve bu işler için araç olarak kullanılmıştır.

Bir şifa unsuru olarak suyu bazı kültürler, ayinlerde ve cenaze merasimlerinde kullanmışlardır. Özellikle Mezopotamya, Anadolu, Filistin, Suriye ve Mısır gibi sıcak bölgelerde ölmekte olan kişiye azabını hafifletmek, onu rahatlatmak maksadıyla su verilir. Çünkü inançlarına göre su, 'ölünün susuzluğunu giderir'.[182]

Bir milletin hayat felsefesini hiç şüphesiz yaşadığı din belirler ve kültürünü de aynı oranda etkiler. Su, kimi toplumlarda şifa kaynağı olarak görülmüş, kimindeyse gücün (ayrıca Allah'ın gücünün sembolü)[183] ve kuvvetin[184] kiminde de mânevî kirlerden arınmanın sembolü olmuştur. Bütün Avustralya ve Asya toplumlarında su, kozmik bir güç olarak görülmüştür.[185] Bu bağlamda geçmiş toplumların suya bu kadar derin ve hatta mitolojik anlamlar yüklemesini anlamlandırmak çok da zor olmamaktadır.

a) Eski Türkler'de Su

Birçok din ve toplum tarafından her şeyden önce Tanrı'nın varlığı, sonra da her şeyin varlığının başlangıcının su ile olduğu kabul edilmiştir. Türkler arasında da yaşayan inanışa göre "Tanrı" ve "sonsuz su" başlangıçta vardır."[186]

Bu inanıştan yola çıkarak Türkler suyu kutsallaştırmıştır. Yaratılış ve Türeyiş destanları da **'Yer, yer değilken; su su idi.'** şeklinde başlamış, her şeyin başlangıcı olduğuna ve var oluşun öz maddesine vurgu yapılmıştır.[187] Hatta türk mitolojisinde su ebedi kabul edilmiştir. Nitekim Korkut Ata "suya ecel gelmez" sözüyle bu inanışı

---

182 Eliade, *Dinler Tarihine Giriş*, 204- 205.
183 Akman, 2.
184 Kıyak, Su Kültünün Elazığ'daki İzleri, 23.
185 Türkmen, Yer, Yer Değilken, 14.
186 Öcal Oğuz, Mitolojimizde ve Ural-Batır Destanında Başlangıçtaki Sonsuz Su, *Milli Folklor*, 5/38 (1998), 22.
187 Çifçi, Su Kültü, 24.

ortaya koymaktadır.[188]

Bütün Avustralya ve Asya halklarında kozmik gücün Su'da olduğuna inanılmaktadır.[189]

Eski Türk inanışlarından biri de Şamanizm'dir. Bu inanışa göre animizm, yani her şeyin bir ruha sahip olduğu inancı, Türkler'in suyu kutsallaştırmasında ayrıca etkili olduğu görülmüştür.[190] Eski Türkler, Şamanizm'den etkilendikleri Türk Dini denilen Göktürk İnancı'na sahiplerdi. Doğaya ait birçok öğeye önem vermişlerdir. Toplumun hayvancılıkla geçiniyor olması, toprağa ve bitkilere çokça ihtiyaç duymasına sebep olduğu için suyun olmaması kıtlık ve ölümle bir tutulmuştur. Ayrıca Göktürk Dini'nde su, 'Yer-Su inancı' çerçevesinde, ruhu olan bir varlık ve saygı duyulan bir unsur olarak yer almıştır.[191] Yer-Su (yer-sub ya da yir-suv) inanışına göre her şeyin bir ruhu olduğu gibi suyun da bir ruhu vardır. Bunlar aynı zamanda suyun sahibidirler. Suyun bu sahiplerinin iyi ruhlara sahip olduğuna ve suyu beklediklerine inanılır.[192] Bu inanış **su kültü**nün zeminini oluşturmuştur. (Kült, beraberinde bir ritüeli gerektiren inanış ve tapınışı ifade eder.)[193] Buna bağlı olarak Irtiş Irmağı ve Issık Gölü, Türkler tarafından kutsal kabul edilmiştir.[194] Sir-derya ve Amu-derya yakınlarında yaşayan türklerde suda ölmek bir şeref olarak görülmüş ve rivayete göre Dede Korkut Sir-derya üzerine seccadesini sererek ölümü bu göl üzerinde beklemiştir.[195]

Eski Türkler'e göre bir ruhu olan bu sular, kimi zaman kuvvet ve bereket kaynağı olurken, kimi zaman da kahredici veya koruyucu olabiliyordu. Suyun 'iyesi' olduğuna inanan Eski Türkler'de suya tükürmek, suya pislik atmak ya da suyu kirletmek yasaktı. Çünkü bu davranışların yapılması takdirinde, su iyesi (çay ninesi) tarafından cezalandırılacağına inanılırdı.[196] Irmağın ve gölün de ruhu olduğuna

---

188 Pala, "Su", 37/442.
189 Türkmen. 'Yer, Yer Değilken, 14.
190 İlknur Bayrak İşcanoğlu, 'Kırgız Kültüründe Su Kültü ve Bağımsızlık Sonrası Kırgız Kadın Yazarların Eserlerine Yansıması", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1/2 (2017), 3.
191 Güngör, 2007,1.
192 Duvarcı, "Kutsalın Büyüsü Bağlamında Sular", 461.
193 Akman, Su Kültü, 5.
194 Çifci, Su kültü, 25.
195 Ayvazoğlu, Su Zevki/Çeşme Estetiği, 121.
196 Pala, "Su", 37/442.

inandıklarından dolayı onlara kurbanlar kesmiş, çocuk sahibi olmayan kadınlar, özellikle kurbandan sonra göl ya da ırmak kenarında geceyi geçirerek sabahlamışlardır.[197]

Türk ve Moğol toplumlarında su, aynı zamanda 'saflık' örneği olarak görülmüştür.[198]

İslâmiyet'ten önce, Eski Türkler'de suya kutsallık atfedildiği, su çeşmeleri ve su ayazmalarına gidilip ziyaret edildiği görülmüştür. Örneğin; günümüzde bile İstanbul'da kutsal görülen su ayazmalarını ziyaret, Bizanslardan kalma halen Müslümanlar'ın devam ettirdiği bir adettir.[199] Şanlıurfa'da Hz. İbrahim'e dayandırılan "Aynu'z - Zeliha" ve Erzurum'da "Ilıca Söğütlü Köy" suları Anadolu topraklarında kutsallaştırılan sulardan olmuştur.[200] Hatta suya atfedilen bu kutsallıktan dolayı Türkler tarafından suya duâlar edildiği, suyu kirletmemeye çalışıldığı, hatta yılın belli dönemlerinde suya kurbanlar kesildiği, su üzerine yeminler edildiği ve kadınların çocuk sahibi olmak için su kenarında sabahladığı görülmüştür.[201]

Eski Türkler'in inanmış olduğu su iyeleri ya da doğaüstü varlıklar, İslâmiyet'in kabulüyle zaten onaylanmış bir inanç olan cin olarak yer değiştirmiştir. Bugün niyet, dilek kuyuları, cin kuyuları, kısmet kuyuları, murat kuyuları/çeşmeleri-suları isimleri altında insanların gelecekleriyle ilgili meraklarını gidermek, dileklerini kabul edip yerine getirmek gibi aynı inançlarla devam ettirilmektedir.[202] Suyun insanın ve diğer canlıların var olması ve yok olmasındaki temel etkisi ve gücü, günlük hayatın her alanındaki etkinliği ve gerekliliği, fiziki varlığı, rengi ve akışıyla ruhsal/psikolojik ve mânevî yönden rahatlatan ve huzur veren sesiyle tedavi eden/terapik gücü, suyun bir bilgisi ve insan için bir anlamı olduğu sonucuna ulaştırmış ve suyun sadece kimyevi bir madde (H_2O) olmasının önüne geçmiştir.

---

[197] Atila Türkyılmaz, "İslâmiyet Öncesi Türklerde Su Kültü ve Günümüze Yansımaları", *UluslararasıKültür Araştırmaları Dergisi*, S. 4 (2013), s. 86.
[198] Erbaş, Su Motifi, 244
[199] Erbaş, Su Motifi, 245.
[200] Erbaş, Su Motifi, 245.
[201] İşcanoğlu, Kırgız Kültüründe Su Kültü, 2.
[202] Duvarcı, Kutsalın Büyüsü Bağlamında Sular, 462.

Suyun bilgisinden kasıt, yapılan bazı bilimsel çalışmaların suyun hafızası olduğu sonucunu ortaya çıkarmasıdır. Bu bilgi çalışmamızın son bölümünde daha ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

b) Kırgız Türkleri ve Su Kültü

Kırgızların suya verdiği önem diğer toplumlar gibi yaşam kaynağı olmasının yanında özel bir anlamı içermektedir. Onlara göre suda bir 'kerâmet' ve 'suyu koruyan sahip' (Süleyman) vardır. Bundan dolayı kırgız toplumu suya saygı duymuş ve dikkatli davranmıştır. Ayrıca Kırgızların kullandığı;

'suya saygı gösteren yükselir, suyu hor gören hor görülür',

'su, hayat kaynağı',

'bembeyaz olacaksan kuğu gibi ol, temiz olacaksan su gibi ol.' atasözleri ve yaşlıların gençlere söyledikleri; **'akan su gibi ömrün uzun olsun'** sözleri suya verilen önemi ve suyun yüklendiği mânâları ortaya koymaktadır.[203]

Kırgız kültüründe su ile ilgili atasözleri dışında yerine getirilen bazı uygulamalar ve ritüeller bulunmaktadır. Bunlardan birkaçını burada zikretmek yerinde olacaktır.

Su Çevirme - Su Saçma: Kırgız Türkleri'nin kültüründe gelenek olarak su alıp götürsün diye hastaların ya da korkmuş insanların şifa bulması niyetiyle başının üzerine su serpilir ya da etrafında su çevrilir. Bu şekilde hastalık ve belâların yok olacağına inanılır. Bu uygulamanın benzeri Mardin'de çok yakın tarihlere kadar şahit olunduğu üzere korkmuş ya da dalgın birinin yüzüne aniden habersizce su saçılmıştır. Şok etkisi ile kendine gelmesi, dalgınlığından ya da korkularından kurtulması sağlanmaya çalışılmıştır.

Suya Rüya Anlatma: Kırgız Türkleri gördükleri kötü rüyaları sadece suya

[203] İşcanoğlu, Kırgız Kültüründe Su Kültü, 3.

anlatarak ‘akan su ile gitsin’derlermiş.[204] Günümüz Türkiye’sinde Müslümanlar arasında da aynı uygulama devam etmekte ve kötü rüyaların suya anlatılması tavsiye edilmektedir.

Kırk Çıkarma Ritüeli: Doğumla ilgili olan bir ritüeldir. Kırk günü dolmuş bebeği kırktan çıkarmak için kırk kaşık suya duâlar edilir ve bebek o suyla yıkanır.[205] Yine günümüz Türkiye’sinde Müslümanlar arasında da aynı uygulama devam etmektedir.

Kurşun Dökme: Kırgızlarda nazar değmemesi için kurşun dökme işlemi yapılır. Eritilen kurşun bir suya dökülür. Suyun temizleyici özelliği ile nazarın yok olacağına inanılır.[206] Ayrıca Eski Türkler’de birinin kıskançlığından ya da kem/kötü bakışından dolayı bahtı kirlenenler için suya kurşun atılır ve bahtın temizlenmesi istenirdi.[207] Mardin’de yine örneğine şahit olunan bir uygulamadır.

Suya Duâ Okumak: Kırgız kültüründe mollalar tarafından suya duâ okunur ve suyun insanın hastalıklarına şifa ve ruhuna ferahlık vereceğine inanılır. Bu duâlı su ile insanların sıkıntı, zorluk ve belâlardan kurtulacağına inanılır.[208] Bugün yine suyun şifa verici yönü gündemde olup su içerken duâ edilerek içilmesi, suya pozitif enerji aktarılması istenmektedir. Müslümanlar arasında zaten hep var olan suya duâ ile/besmele ile başlamak bir ibâdet sayılmış, Peygamberimiz’in bir sünnetidir.

Ele Su Koyma Âdeti: Kırgızlar eve gelen misafirler için evin en küçük çocuğuna su ikram ettirirler. Böylelikle çocuk evi ve halkı için iş yapmayı, hizmet etme terbiyesini geliştirmiş ve öğrenmiş, ayrıca su tuttuğu misafirlerin de ‘çok yaşa, bahtlı ol, büyük kişi ol, Allah korusun, hiçbir şeyden eksik olma’ gibi dileklerini/duâlarını almış olur.[209]

---

204 İşcanoğlu, Kırgız Kültüründe Su Kültü, 4.
205 İşcanoğlu, Kırgız Kültüründe Su Kültü 4.
206 İşcanoğlu, Kırgız Kültüründe Su Kültü 4.
207 Çiğdem Usta, “Su Sayısız Yüzü Olan Bir Sevgili Gibi”, *Geleneksel Türk Sanatı’nda ve Edebiyatımız’da Su*, , ed. Nurettin Demir, (Ankara: ASKİ Genel Müdürlüğü Yayınları, 2013), 35.
208 İşcanoğlu, Kırgız Kültüründe Su Kültü 4.
209 İşcanoğlu, Kırgız Kültüründe Su Kültü 4.

Zemzem Suyu: Kırgızlar'da da Mekke'ye Hacc'a gidenlerkendileriyle su getirirler. Her türlü rahatsızlığa iyi geldğine inanarak zemzem suyunu şifa ve ibâdet niyetiyle içerler.[210]

Özetle, Eski Türkler ve Kırgız toplumunun su ile ilgili inanışlarında şu özellikler ön plana çıkmaktadır:

- Su bela, hastalık ve kötülükleri giderici bir şifa özelliğine sahiptir.

- Zemzem suyunda hastalıklara karşı şifa özelliği olduğuna inanılır.

- Suyun bir ruhu olduğuna inanılır.

- Akan nehir ve pınarların yanında sabahlamakla çocuk sahibi olunacağına inanılır.

Kırgız halk kültüründe "Âb-ı Hayat" inanışı vardır. Buna kırgız edebiyatının meşhur destanı olan Mânâs Destanı'nda da karşılaşılır.

Su ile ilgili halk arasında yaygın bir efsane olan Âb-ı Hayat konusuna da bu çalışmada yer vermek gerektiği kanaati hâsıl olmuştur.

Âb-ı Hayat, kelime olarak Farsça'da 'hayat suyu' anlamına gelmekte olup 'bengisu' yani 'Ölümsüzlük suyu' anlamında kullanılmaktadır. Halk arasında bu suyu içenin ölümsüz olacağına inanılmaktadır. Âb-ı Hayat ile aynı anlama gelen başka isimler de farklı eserlerde kullanılmıştır: 'Ab-ı zindegi', 'ab-ı cavidani', 'dirilik suyu', 'bengisu', 'hayat kaynağı', 'aynü'l-hayat', 'nehrül-hayat', 'ab-ı Hızır', 'ab-ı İskender'[211] bu isimlerdendir.

Kur'ân'da, Âb-ı Hayata, Hızır (a.s) ve Hz. Musa (a.s)'nın kıssasında işaret edilmiştir. Kıssaya göre, İsrailoğulları'nın Peygamberi Hz. Musa, bir gün genç arkadaşıyla birlikte (bu gencin Yuşa Peygamber olduğu rivayet edilmiştir) Hızır (a.s) ile buluşmak amacıyla yolculuğa çıkar. Buluşma yeri "iki denizin birleştiği" yerdir. Hz Musa, bu yeri tanıyabilmek için, yanına (kurutulmuş) bir balık alır, bu balığın

---

210 İşcanoğlu, Kırgız Kültüründe Su Kültü, 4.
211 Cebecioğlu, "Âb-ı Hayat".

canlanıp denize atladığı yer, buluşma yerini belirleyen bir işaret olacaktır. Ancak Hz. Musa'nın genç arkadaşı, deniz sahilinde yorulup dinlenmek için oturduğu, sonra da uyuyakaldığı kayanın yanında, balığın canlanarak denize atladığını görür, fakat ona haber vermeyi unutur. (Cebecioğlu, Buhari'de geçen balığın canlanması olayıyla ilgili bir hadiste, Hz. Musa'nın Hz. Hızır'la buluşacakları kayanın dibinde bir 'ayn' (su kaynağı) olduğunu ve bu kaynağın isminin 'hayat kaynağı' (aynü'l-hayat, Âb-ı Hayat) olduğunu, temas ettiği herşeyi diriltt iğini aktarır. Rivayete göre balığa sıçrayan su, 'Âb-ı Hayat'tı.) [212] Yolda yemek için konakladıklarında, balığı çıkaracakken balığın denize atladığı olayını hatırlayan genç arkadaş (Yuşa), durumu Hz. Musa'ya (a.s) anlatır. Bunun üzerine Hz. Musa (a.s) tekrar o yere geri döner ve gerçekten aradığı kişinin, orada kendisini beklediğini görür. Kendisine Allah tarafından "rahmet" ve "gizli ilim" verilen bu kulun Hızır adını taşıdığı, başta Buhari, Müslim olmak üzere Ebu Davud, Tirmizi ve el-Müstedrek'te yer alan bazı hadislerde bildirilmiştir.[213] Eski Türkler'in de 'bengisu' olarak kullandığı Âb-ı Hayat suyunu, deryalar üstünde boz atlı Hızır ile İlyas'ın içtiğine inanılır.[214] Halk inanışında Âb-ı Hayattan içen Hızır (a.s), ölümsüzlüğü elde etmiş ve zor durumda olan insanların her daim imdadına yetişmiştir.

Âb-ı Hayat efsanesinin en bilinen anlatımlarından birisi belki de Makedonyalı İskender'in hikâyesidir.

"Bu efsâneye göre İskender, büyük Doğu Seferi'nde İran'ın Soğd ve Harizm bölgelerini ele geçirdikten sonra bu bölgedeki bilginleri toplar ve ebedî hayâtın sırlarını sorar. Bilginlerden yaşlıca biri, ona şöyle der: 'Kuzeyde içinde güneşin battığı bir göl vardır ve dünyânın o gölün ötesinde bulunan kısmı zifîri karanlıktır. O karanlık yerde hayat suyu dedikleri bir çeşme vardır. Kim o çeşmeden yıkanırsa, günahları dökülür ve kim o sudan içerse ölümsüz hayâta kavuşur."[215]

Bir başka rivayet de şöyledir ki; İskender-i Zülkarneyn, karanlıkların derinliklerinde bulunan Âb-ı Hayatı duyar ve ona ulaşmak ister. Işıl ışıl parlayan ve

212 Cebecioğlu, "Âb-ı Hayat".
213 Cebecioğlu, "Âb-ı Hayat".
214 Şehsuvaroğlu, "Su Savaşları Mı Su Barışı Mı?", 149.
215 Ahad Emirçupani, "Farsça Deyim ve Atasözlerinde Âb-ı Hayat ve Türk Edebiyatına Yansımaları", *AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi,* S. 37, (2008), 194.

gecenin karanlığında suyu aydınlatan iki mühürden biri kendisinde kalır ve diğerini de Hızır ile İlyas'a verir. İlk bulan kişi diğerine haber verecek diye anlaşıp Âb-ı Hayatı aramak üzere ayrılırlar. Bir pınarın kenarında dinlenmek üzere oturan Hızır ile İlyas, pişmiş balıklarını yerken Hızır'ın elinden balığın üstüne akan bir damla su balığı canlandırır. Balığın canlanıp denize atladığını görünce bu suyun 'hayat suyu' olduğu anlaşılmış ve kana kana bu sudan içmişlerdir. Ancak bu sudan İskender'i haberdar ettikten sonra bu suyu bir daha bulamamışlardır. Böylece bu sudan nasiplenen Hızır karada ve İlyas da denizde olmak üzere bu dünya da sıkıntıya düşenlerin yardımına Allah'ın izniyle koşmuşlardır.[216]

Tasavvuf'ta Âb-ı Hayat, vahdet anlayışının sırrına ermek[217] ve Allah'ın el *Hayy* isminin hakikatinin bir vasfı[218] olarak kullanılmıştır.

Âb-ı Hayat kavramı Hızır ve İlyas'a bağlı olarak Tasavvuf Edebiyatı'nda işlenmiştir. Âb-ı Hayat, halk inancında ölümsüzlük suyu olarak bilinmesinin yanında aynı zamanda ihtiyarlığı gideren, eski gençlğine, gücüne ve güzelliğine kavuşturan bir su olarak bilinir. Ayrıca Âb-ı Hayat, hastalıkları da tedavi eden bir şifa kaynağı olarak telakki edilmiştir.

c) Yunanlılarda Su

Yunan düşüncesinde yer ve ğöğün sudan yaratıldığına,[219] suyun yaratılışın temel unsuru olduğuna inanılmaktadır. Mısır mitolojisinde de ilk cevherdir; kâinatın yaratılışında ilk unsurdur. Babil ve İsrail'in yaratılış efsanesinde varlıkların temelidir.[220]

Su üzerine birçok düşünür gibi felsefi değerlendirmelerde bulunan Thales, suyu ana madde "**arche**" olarak kabul etmiş ve bu fikrini ilan ederek birçok filozofu etkilemiştir. Belki de Thales'i bu kadar tanınmış yapan üzerine çalıştığı su

---

216 Emirçupani, Farsça Deyim ve Atasözlerinde Âb-ı Hayat, 196.
217 Çifçi, Su Kültü, 26.
218 Ahmet Yaşar Ocak, "Âb-ı Hayat", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1988), 1/2.
219 Erbaş, Su Motifi, 241
220 Tehom, tekvin.1-2. (Zemzem suyu ve özellikleri, m.mahfuz ata.. 383.

düşüncesidir. Thales'e göre her şey sudan çıkmıştır. Su her şeyin kalıbını alabilen canlı ve doğal bir güçtür.[221] Thales'e göre su özünde bir yaratma unsuru, hayat verme gücü taşımaktadır. Ona göre herşey sudan var olur ve yine ölünce suya/özüne döner. Yani ölüm bir yok oluş değil tekrar bir geri dönüştür.[222]

Thales'in bir diğer düşüncesi de dünyanın su üzerinde oluşudur. Ona göre tıpkı bir gemi gibi su üstünde yüzen dünya, sallandıkça depremler ortaya çıkmaktadır.[223] Tabi Thales'in bu öne sürülen düşüncesi döneminin coğrafya bilgisine dayandığı düşünülmektdir ki günümüzde bu bilgi kabul edilmemektedir.

Thales'e dayandırılan bir diğer görüş ise evrendeki herşeyin bir ruha sahip olması ve içinde canlılık taşıması bilgisidir. Ona göre her şey canlıdır, her şeyin bir ruhu vardır. Ona göre bu durumda cansız diye bir kavram da yoktur.[224]

Yunan bir filozof olan Herakleitos'un düşüncesinde olduğu gibi su, değişimin ve hareketin sürekliliğini belirtir. Onun meşhur "Aynı ırmakta iki kez yıkanılmaz" sözü bu düşüncesini ortaya koymaktadır. Su yenilenmektir ve yenilenmenin en güzel sembolüdür. Su sonsuz akışı içerisinde aynı kalmaz, sürekli yeniler ve yenilenir. Bu yönüyle insanlar için değişim ve ilerleme açısından bir ilham kaynağıdır.

d) Osmanlıda Su Medeniyeti ve Önemi

Tarih boyunca su tüm canlıların temel ihtiyaç maddesi olduğu için toplumlar tarafından barınaklar suya yakın yerlerde kurulmuştur. Suyun olmadığı yerde hayat olmayacağı gerçeği sonucu insanlar, suya paha biçilemez bir değer atfetmişlerdir. Su, yokluğunda kıymeti daha çok bilinen ve bir damlası bile aziz sayılan bir unsur olmuş; bolluk ile varlığında ise (çeşmeler, su sebilleri ve fıskiyeli su havuzları gibi) su sanatlarının ortaya çıkmasında önemli bir rol oynamıştır.

Müslümanlar için yüce Allah'ın başlıca emri olan temel ibâdet, namazdır.

221 Çiçek, Su Düşüncesi, 127.
222 Tanju Toka, Felsefe ve Su, *Z Dergisi* 2, (Güz 2017), 49.
223 Toka, Felsefe ve Su, 50.
224 Toka, Felsefe ve Su, 50.

Namaz kılmanın ve kabulünün şartı ise abdestli olmaktır. Bunun için de maddi ve mânevî temizlik için su gereklidir. Bu durum şehrin her yerine su yapılarının inşa edilmesinde temel bir faktör olmuş ve sanatsal bir biçimde suyun sunulmasında etkili olmuştur. Örneğin camilerin avlularına inşa edilen şadırvanlar, bir yandan çevredeki insanların su içme ihtiyacını karşılar nitelikte kamuya sunulmuş, bir yandan da camiye gelen Müslümanlar'ın abdest almaları için inşa edilmiştir. Şadırvan, Farsça bir kelimedir ve 'çadır', 'gölgelik' ve 'neşeyle akan'[225] anlamlarına gelmektedir. Şadırvanlar, caminin mânevî ortamına su sesi ile iştirak ederek insanı ruhen rahatlatmış ve su gibi akıp giden ömür ile bağdaştırılarak da dünyanın geçiciliğini hatırlatmıştır. Dolayısıyla suyun hem dini gerekliliğinden hem de suyun ruha iyi gelen sesinden, bilimsel ifadeyle psikolojik etkisinden faydalanılmıştır. Anadolu'daki ziyaret yerlerinin büyük bir kısmının su kaynakları yakınında olmaları da tesadüfî değildir.

Osmanlı döneminde Müslümanlar, İslâm dini gereği insanlara yardım etmeyi, bir ihtiyacını karşılamayı bir vazife bilmiş ve insanların en fazla ihtiyaç duyduğu suyu vakfetmeyi, öncelikle Allah'ın rızasını kazanmak (fi sebil-illah) sonra da topluma hizmet olarak ilke edinmiştir. Hz. Muhammed, yahûdilerin elinde olan ve Müslümanlar'ın kullanmasına engel olunan Rume kuyusunu satın alıp vakfedene cenneti vadetmiştir. Rume kuyusu, Hz. Osman tarafından satın alınıp vakfedilmiş, su vakfı yapan tüm hayırseverlerin öncüsü olmuştur. Bundan sonra su vakfı, Müslüman toplumlarda, hayır yarışında en güzel örnek olmuş, su medeniyetinin temeli bu şekilde atılmıştır. Ayrıca su vakıfları konusunda, Müslümanlar'ın derinden yara aldığı, Peygamberimiz'in torunu Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da susuz ve bitkin bir halde şehid edilmesi olayı suya daha duygusal bir ilgi ile yaklaşmaya neden olmuştur. Susamış birine su vermek, İslâm Dini'nde en faziletli/üstün sadakalardan sayılmıştır. Nitekim Peygamber Efendimiz'e, en üstün sadakanın ne olduğu sorulduğunda kişi ve toplumun ihtiyaç durumunu dikkate alarak farklı cevaplar vermiştir ki bu sorunun cevabı kimi zaman su olmuştur.

Bütün bu zorunlu ve duygusal yaklaşım gereği su vakıfları, kültürel ve estetik

[225] Amina Kupusoviç, "Bosna-Hersek'te Osmanlı Çeşme Ve Şadırvanları", *Osmanlı Su Medeniyeti, Uluslararası Sempozyum Bildiriler Kitabı.* (*5-8 Mayıs 2000),* Organizasyon: İstanbul Konferans, (İstanbul: İBB İSKİ, 2000), 107.

etkilerle birlikte Osmanlı İmparatorlığu'nda Müslüman toplulukların da katkılarıyla bir su medeniyetini inşa etmiştir.[226] Su sebilleri, kuyular, suyolları, şadırvanlar, hamamlar, bentler, kemerler, köprüler, çeşmeler gibi su vakıflarında halen görülmekte ve şehirlerin doğasına canlılık ve özgür bir hava katarak seyirlik bir güzellik sunmaktadır. Su medeniyetinin Osmanlı'daki tezahürü, bugüne kadar ayakta kalmayı başarmıştır ve hatta mânevî ve üstün şehirleşme örneği ile Osmanlı, sonraki dönemlerde diğer şehirlere de model olmuştur.

Osmanlı döneminde su vakfetmek amacıyla çeşme yaptıran Karaçelebizade Abdulaziz Efendi, büyük bir tutku ile Bursa'da kırk çeşme yaptırmıştır. Çeşme yapmaktan zevk alan bir diğer muhterem de Darussaade Ağası Beşir Ağa'dır. İstanbul'da on dört çeşme yaptırdığı kaydı bulunmaktadır.[227] Osmanlı'da çeşme yaptırmanın zevk haline gelmesi kadar su içmek de bir zevk halini almıştır. Öyle ki Sular denilen çeşitli kaynakların suyunu içenlerin bu suların kaynağını bile özellikleri ve lezzeti ile ayırt ettikleri görülmüştür.[228]

Osmanlı döneminde saka loncası kurulmuş, su veren, sulayan anlamına gelen, Saka ya da Sakka denilen kişiler İslâm toplumlarınca çok değerli bir yere sahip olmuşlardır. Bazı sakalar tarafından su, ücret karşılığı dağıtılmış olsa da derviş sakalar tarafından hizmet maksadıyla halka ücretsiz dağıtılmıştır. Ayrıca Sakalık, Alevi- Bektaşi geleneğinde oldukça mühim bir vazife olarak kabul edilmiş ve Cem'deki başlıca hizmetlerden biri olmuştur.[229]

- **Su ile İlgili Atasözü ve Deyimler**

Tarih boyunca toplumlar, atasözü ve deyimler ile genel olarak toplumun tutum ve davranışlarını, kişilik özelliklerini, eleştirel bakışını, psikolojisini, gelenek, görenek ve inanışlarını, insani değerlerini suyun özelliklerinden yola çıkarak

[226] Nazif Öztürk, "Osmanlı Su Vakıfları", *Osmanlı Su Medeniyeti Uluslararası Sempozyum Bildiriler Kitabı (5-8 Mayıs 2000),* Organizasyon: İstanbul Konferans, (İstanbul: İBB İSKİ, 2000), 84.
[227] Ayvazoğlu, Su Zevki, Çeşme Estetiği, 125.
[228] Ayvazoğlu, Su Zevki, Çeşme Estetiği, 127.
[229] Haşim Şahin, "Sakaların Piri Saka Baba", *Z Dergisi 2* (Güz 2017), 279.

somutlaştırmıştır.[230] Dilimizde su ile doğrudan ya da dolaylı yoldan ilgili çok sayıda atasözü ve deyim bulunmaktadır. Bu bölümde atasözleri ve deyimlere yer verilecektir.

Atasözlerinin en bilinenleri arasında; "Su akarken testiyi doldurmalı; su aktığı yere yine akar; subaşından (bendinden) kesilir; su bulanmayınca durulmaz; su bulununca (görülünce) teyemmüm bozulur; su içene yılan bile dokunmaz; su küçüğün, sofra (söz) büyüğün; su testisi su yolunda kırılır; su uyur düşman uyumaz; su yatağını bulur; suyu getiren de bir testiyi kıran da; suyun yavaş akanından insanın yere bakanından kork (sakın)" vb. sayılabilir.

Suyla bağlantılı deyimler arasında da "su almak, su basmak, su gibi akmak, su gibi bilmek (veya okumak), su gibi ezberlemek, (bir şey) su gibi gitmek, su katılmamış, su koyuvermek, sular kararmak, su vermek, su yüzüne çıkmak, suya düşmek, suya götürüp susuz getirmek, suya salmak, suya vermek" vb. örnekler vardır.[231]

Bin dereden su getirmek (bahaneler sunmak), bir içim su (güzellik), beyni sulanmak (zihin bulanıklığı), lafı sulandırmak (ciddiyeti bozmak), pişmiş aşa su katmak, su koyuvermek, suyu çıkmak, sululuk etmek, aralarından su sızmamak, içtiği suyu ayrı gitmemek, suyu bulandırmak, saman altından su yürütmek, bir bardak suda fırtınalar koparmak, bir kaşık suda boğmak, suya götürüp susuz getirmek, (zaman için) su gibi akmak, su gibi gitmek (bolca harcamalarda), su gibi akmak, su gibi ezberlemek, su gibi bilmek, sular seller gibi bilmek, huyunu suyunu değiştirmek, huyu huyuna suyu suyuna uygun olmak, suyuna gitmek, başından aşağı kaynar sular dökülmek, yüreğine su serpilmek, üstüne bir bardak soğuk su içmek, ayaklarına kara sular inmek, elini sıcak sudan soğuk suya sokmamak, ekmek elden su gölden, havanda su dövmek, kalburla su taşımak, suya sabuna dokunmamak, yelkenleri suya indirmek, suyunu çekmek, sudan ucuz, değirmenin suyu nerden gelir, eceline ya da canına susamak, suyu ısınmak, suyu yokuşa sürmek, sudan çıkmış balığa dönmek, ağzı sulanmak, ağzının suyu akmak, köküne kibrit suyu dökmek,

---

230 İlhan Sadıkoğlu, "Atasözü ve Deyimlerimizde Su", *Su Kitabı*, ed. Emine Gürsoy Naskali, (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2020), 626.

231 Dilek Batİslâm, "Divan Şiirinde Su ve Suyla İlgili Unsurlar", *Geleneksel Türk Sanatı'nda ve Edebiyatımız'da Su,* ed. Nurettin Demir, (Ankara: ASKİ Genel Müdürlüğü Yayınları 2013), 57.

imamın abdest suyu, eşek sudan gelinceye kadar dövmek, ayakları suya ermek, yüzü suyu hürmetine gerçekleşmek, kulağına kar suyu kaçırmak, suyu kesilmiş değirmene dönmek, suya çizgi çekmek, suyuna tirit gibi deyimler de yine halk arasında duyulan yerine göre kullanılan deyimlerdir.[232]

Su, mitolojik dönemlerden bugüne kadar şifa, arındırıcı, bereket, kehanet gibi pek çok özelliğinden dolayı toplumlarca kutsal görülmüştür. Yazılmış duâların suya atılması, okunmuş suyu içme ya da o suyla yıkanma, gerçekleşmesi istenmeyen kötü rüyaların suya anlatılması, suyu bir canlı gibi gören insan ile su ilişkisini ortaya koymuştur. Bütün dinlerin ve toplumların inanışlarında her şeyin başlangıcının su ile olduğu, suyun insan üzerinde olumlu ya da olumsuz her zaman bir etkisi olduğu kabul edilmiştir. Su, kimi zaman öldürücü bir özellik taşırken çoğu zaman koruyucu ve hayat verici, insanı maddi yönden temizleyici ve mânevî olarak arındırıcı hüviyetiyle insan zihninde yer almıştır. İnsan hayatındaki yeri ve önemi dolayısıyla da gökten yağacak yağmur rahmet ve rızık olarak beklenirken, biriken göl suları ruha dinginlik, akarsular da çoşkunluk ve vuslat unsuru olarak görülmüştür.

Gaston Bachelard *"Su ve Düşler"* adlı kitabında suyun her halini insanın dünya daki iniş-çıkışlarına benzetmiştir. Ona göre su, bilinmeyen bir enerjinin, ruhun ölçüsüz güçlerinin bir sembolü olduğu için tüm din ve inanışlarda hayatın özü olarak kabul edilmiştir.

[232] Sema Aslan Demir, "Deyimlerimizde Su", *Geleneksel Türk Sanatı'nda ve Edebiyatımız'da Su*",ed. Nurettin Demir, (Ankara: ASKİ Genel Müdürlüğü Yayınları, 2013), 155-157.

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. TASAVVUF EDEBİYATI VE DİVÂN ŞİİRİ’NDE SU METAFORU

İslâm Dini’nin temel kaynakları olan Kur’ân-ı Kerim ve Sünnet’te metaforik/mecazi anlatım yöntemi, Tasavvuf edebiyatında derin mânâları ifade edebilme ve anlamayı kolaylaştırmak, ayrıca dili süsleyerek zenginlik katmak ve daha etkili, daha güçlü hale getirmek maksadıyla kullanılan edebi bir sanattır.[233]

Bu bölümde öncelikle edebi bir kavram olan çokça kullanılan metafor kavramının yüzeysel olarak ve kısaca açıklanmıştır. Divan şiirinde ve özelde Mevlânâ’nın Mesnevî’si, Yunus Emre’nin Divan’ı, Fuzûlî’nin Su Kasidesi’nde; Kaygusuz Abdal ve Şahidi’de su metaforunun işleyiş biçimi ve kazandığı anlamlar, kullanıldığı beyitlerle örneklendirilerek suyun edebiyattaki çehrelerce kıymeti ve derin mânâları ortaya konmuştur.

2.1.1 Metafor Nedir

Metafor kelimesi, edebiyatımızda kullanılan Arapça kökenli **‘istiare’** terimi ile aynı anlama gelmekte ve Türkçe’de **‘benzetme, eğretileme’** kelimeleriyle karşılanmaktadır.[234] Dilimize geçmiş yabancı bir kelime olan metafor, köken olarak Yunancada ‘metaphore’ şeklinde geçmektedir. Bu kelime ‘öte’ anlamına gelen ‘meta’ kelimesi ile ‘taşımak, aktarmak, götürmek’ anlamındaki ‘phore’ kelimesinin

[233] Bekir Köle, “Mevlânâ’nın Mesnevî’sinde Gemi Metaforu”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 9/42, (Şubat 2016), 1869.

[234] İbrahim Hakkı Aydın, “Bir Felsefî Metafor: Yolda Olmak”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi,* 6/4, (2004), 10.

birleşiminden oluşmuştur.[235]

Metafor, düşünürlerin hayal güçlerini daha da güçlendirerek mesajlarının anlamını kolaylaştırdıkları ve etkileyici özelliklerini artırdıkları bir söz sanatıdır. Bir nevi eski dildeki mecaz sözcüğünün karşılığıdır. Düşünür ve şairlerin, anlatmak istediklerini asıl kelimeyi kullanmadan başka benzer bir kelimeyle aktarmaya çalıştıkları bir söz sanatıdır.[236] Kullanılan metaforlar, özellikle Tasavvufi metin ve şiirlere yeni ve özgün anlamlar/çağrışımlar yüklemekte, dilin imkânlarını sınırsızlaştırmakta ve esere ayrı bir lezzet ve zenginlik katmaktadır.

Metaforla ilgili bu tanımlamadan sonra küçük başlıklar halinde edebi kaynaklarımızda geçen suyun kullanıldığı kelime ve kavramlar, divan şairlerinin şaheserleri kabul edilen şiirlerinde vebeyitlerinde suyun yüklendiği mânâlar anlamlarıyla birlikte verilecektir.

2.1.2 Divan Şiirinde Su Metaforu

Su, şairler ve edipler tarafından, çoğu zaman bir metafor olarak kullanılmış ve suya gerçek anlamı dışında onlarca farklı anlam yüklenmiştir. Divan Edebiyatı'nda su, Arapça karşılığı olan 'ma', 'zülâl' ve Farsça karşılığı olan 'Âb' kelimeleriyle kullanılmıştır.[237] Divan şairleri tarafından, genellikle hayatın kaynağı, ölümsüzlük içeceği, vefalı ve temiz bir unsur, arayış, süreklilik gibi özellikleriyle temsil edilmiştir.[238]

Divan şiirlerinde su, bazen bir sevgilinin boynunu ifade eden bir akarsu olmuş, bazen sevgilinin taş yüreğini eriten, mahallesini yıkayıp süpüren ve çeşme misali gözden akan bir gözyaşı olmuştur.[239] Tasavvufi açıdan bakıldığında ise o sevgili (başta Fuzûlî'de olmak üzere) Peygamber Efendimiz olmuştur. Su, o sevgiliye ulaşma arzusuyla yollara düşmüş divane bir âşık olarak temsil edilmiştir. Su, bu

---

235 Nagehan Uçan Eke, "Şâhidî'nin Şiirlerinde Tasavvufi Metaforlar*", Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi,* 3/5, (Mart 2016), 13.
236 Doğan, Klasik Türk Şiirinde Su, 1.
237 Batislam, Divân Şiirinde Su, 43.
238 Batislam, Divân Şiirinde Su, 44.
239 Batislam, Divân Şiirinde Su, 44.

mânâda divan şiirinde Tasavvufi bir unsur olarak en güzel şekilde imgelenmiştir.

Büyük bir divan şairi olan Bâki, tefekkür edilerek seyredilen suyun sürekli akışının, insan için hayatın, zamanın ve dolayısıyla ömrün geçiciliğini sembolize ettiğini beyitinde şu şekilde işlemiştir:

Gel bâga temâşâ ide gör âb-ı revânı

Seyr eyle nedür sür'at-i 'ömr-i güzerânı (g.545/1)[240]

Ömrün akarsu misali çabucak akıp geçmesi ile ilgili bir diğer beyit de şöyledir:

Pîr-i tarikat bana bu sözi toğru didi

Cisme libâs-ı fenâ ömre akarsu didi (G. 462-1

'Tarikat piri (şeyhi) bana şu doğru sözü söyledi;

Bedene fani elbise, ömre de akarsu dedi'.[241]

Bir diğer örnek de Yahya Bey'in akarsu benzetmesidir. Akarsuların yerin üstünde sürünerek akması, insana tevazu erdemini hatırlatmaktadır. Yahya Bey, temiz bir yürek ile sevgilinin Cemâline erişmek niyetinde olanlara akarsu gibi alçakgönüllü olmalarını şu şekilde öğütlemiştir:

Dîdâra irmek ise safâ ile niyyetüñ

Alçak gönülli ol yüri âb-ı revân gibi (mus.4-III/4)[242]

Suyun insan ruhu üzerindeki rahatlatıcı etkisi bugün de bilinen bir gerçektir. Bu gerçekten hareketle akarsuyun, gerek sesi, gerekse akıp giden görüntüsüyle seyredenlerin gönlüne ferahlık verdiği ve ruhunu rahatlattığı eski şiirde en çok işlenen konulardan biridir. Bu bakımdan **"Akarsu gönlü ferahlatır, sıkıntıyı def**

---

[240] Esmâ Şahin. "Klasik Türk Şiiri'nde Akarsu İle İlgili İnanışlar ve Kalıplaşmış İfadeler", *Geleneksel Türk Sanatı'nda ve Edebiyatımız'da Su,* ed. Nurettin Demir, (Ankara: ASKİ Genel Müdürlüğü Yayınları, 2013), 64.

[241] Mehmet Göktaş, "Taşlıcalı Yahya Bey Divanında Su", *Ekev Akademi Dergisi*, Yıl: 22 S. 74 (Bahar 2018), 234.

[242] Şahin, Klasik Türk Şiirinde Akarsu, 64.

eder" sözü âdeta bir mesel haline gelmiştir.[243]

Yahya Kemal Beyatlı, suyu şiirlerinde en iyi şekilde işleyen usta şairlerimizdendir.[244] Su edebiyatı denince akla hemen denizler şairi Yahya Kemal gelir. İnsanın ruhunu, uçsuz bucaksız bir denizde uçar bir halde tarif eder. Şair, özlem, umut, sonsuzluk ve gurbet duygularıyla birlikte ruhunu liman liman denizlerde gezdirir:

Şekvânı dinledim ezelî muztarip deniz!

Duydum ki ruhumuzla bu gurbette sendeniz.

Uçmakta konmadan kıyısız bir denizde ruh

Ufkunda bir dakika görünmeksizin kara

Hür gökte, hür denizde uçar hür ufuklara

Kandilli yüzerken uykularda

Mehtâbı sürükledik sularda[245]

Divan Edebiyatı'nda Tasavvufi kavramlara şiirlerde çokça yer verilmekle birlikte Tasavvufi unsurları anlatan en güzel imge yine su olmuştur.

Akarsu gibi yolum bahr-i bî-kenâra çıkar

Hayât-ı kâzibe derbend-i reh-güzârımdur[246]

"Akarsu gibi yolum kenarı/kıyısı olmayan denize çıkar;

(Lakin) şu yalan hayat, yolumun üzerine kurulmuş bir engeldir. "

Beyitte geçen "Bahr-i bî-kenâr", ifadesi ile tasavvufi düşüncede vahdet ve

243 Şahin, Klasik Türk Şiirinde Akarsu, 65.

244 Ümmühan Bilgin Topçu, "Yahya Kemal'in Şiirlerinde Su", *Geleneksel Türk Sanatı'nda ve Edebiyatımız'da Su,* ed. Nurettin Demir, (Ankara: ASKİ Genel Müdürlüğü Yayınları, 2013), 101-112.

245 Ayşe Büyükyıldırım, "Kültürümüz'de ve Edebiyatımız'da Su", *Geleneksel Türk Sanatı'nda ve Edebiyatımız'da Su*, ed. Nurettin Demir, (Ankara: ASKİ Genel Müdürlüğü Yayınları, 2013), 40.

246 Göktaş, Taşlıcalı Yahya Bey Divanında Su, 233.

sonsuzluk âlemine işaret edilmiştir. Akarsu, vahdet denizine ermek isteyen âşığın sembolü olarak kullanılmıştır. Hayat, kesret âleminden vahdet âlemine ulaşmak isteyen aşığın önünde set gibi duran en büyük engeldir.[247] Murad edilen şey, hayatın içinden geçerken yalan dünyaya kanmadan, engellerine takılmamak, ölmeden önce ölmek ve vahdete ermektir.

Dîdâr-ı yâra akdı revân su gibi gönül

Râh-ı fenâda kalmadı hergîz karârımuz

"Gönül, sevgilinin yüzüne doğru akarsu gibi aktı; Fena yolunda (artık) asla kararımız kalmadı." [248]

Bu beyitte de şairin fani dünyaya aldırmayıp baki olana, Allah'a olan özlemini ve ona olan meylini akarsu gibi sürekli bir akıcılık ile ifade etmiştir.

Akarsular gibi bahr-i kemâle tâlib olanlar

Fenâ-ender-fenâ oldı der-i deryâ-yı takvâda

"Akarsular gibi kemalât denizine ulaşmak isteyenler;

Takva okyanusunda fani oldular." [249]

Kemâlât denizi ifadesi ile Tasavvuf literatürünün en önemli kavramı olan **İnsan-ı Kâmil'** kastedilmiştir. İnsan-ı Kâmil olma cihetinde yolculuk yapan sufi (seyr-i süluk), bir akarsu misali ile teşbih edilmiştir. Akarsuların denize dökülmesiyle varlığının denizle bir olup karışması misali insan da vahdete erince fena makamına ulaşır, benliği yok olur ve tam bir teslimiyetle takva denizinde, Allah'ta fenaya erişir.

Hayâli Bey'in şiirinde de su, kıymeti bilinmeyen bir değerler hazinesi olarak "derya" şeklinde karşımıza çıkar.

Cihân-ârâ cihân içindedir ârâyı bilmezler

---

[247] Göktaş, Taşlıcalı Yahya Bey Divanında Su, 234.
[248] Göktaş, Taşlıcalı Yahya Bey Divanında Su, 234.
[249] Göktaş, Taşlıcalı Yahya Bey Divanında Su, 234.

O mâhîler ki deryâ içredir deryâyı bilmezler

(Cihanı süsleyen cihanın içindedir, süsleyeni bilmezler

O balıklar ki denizin içindedir, denizi bilmezler.)”.[250]

Çalışmamızın bu bölümünde suya yapılan benzetme örnekleri dışında genel olarak Divan Edebiyatı’nda suyun kullanımı, şairlerin beyitlerinde kimi zaman padişahın halka dağıttığı adalete, kimi zaman da cennetteki bir güzellik olan ‘Kevser suyu’ gibi padişahın cari kanunlarına benzetilmiştir. Bazen sevgilinin hasretinden yanıp kavrulan yüreklere suyun ateşi söndürmesi gibi vuslat suyu, bazen de insanın hamurunun yoğurulduğu aşk suyu ya da bir akarsu gibi akıp giden insan ömrü olmuştur.

Divan şairleri suyu, sevgilinin aşkını ancak onun dudağından gelecek Âb-ı Hayat gibi can verecek buse anlamında, kılıca verilen suyun, kılıcı çelikleştirip keskinleştirmesi ve sevgiliyi kılıca benzeyen kirpikleri veya gamzesi ile yaralaması, girdiği Su’yun Âb-ı Hayat olması, çeşmelerden akan suyu yine Âb-ı Hayata benzetmeleri ile de kullanmışlardır. Yine divan şiirlerinde suyun temizleyici olmasından hareketle insanı günahlarından temizleyen tövbeye benzetilmiştir.[251] Divan Edebiyatı’nda kullanılan benzetmelerin hepsine burada yer vermek mümkün olmadığı ve konunun sınırlarını aşacağı için sadece birkaç örnekle değinmenin yeterli olduğu düşünülmektedir.

2.1.3 Mevlânâ’nın Mesnevî’sinde Su Metaforu

Su, Tasavvuf edebiyatında oldukça geniş bir alana yayılarak işlenmiş önemli bir unsurdur. Tasavvuf’ta ‘Marifet Kapısı’nın sembolü Su’dur. Hakikatine sadık kalan insanın cevherinden dolayı gönül yolunda en sondan bir önceki mertebe olan

[250] Büyükyıldırım, Kültürümüz’de ve Edebiyatımız’da Su, 40.
[251] Doğan, Klasik Türk Şiiri’nde Su Metaforu, 406-411.

Marifet Kapısı Su ile ifade edilmiştir.[252]

Mevlânâ (1207- 1273), düşüncelerini aktarırken metaforu ustaca kullanmış ve bunu bir sanat haline getirmiştir. Bunun nedeni ifadelerine üslup güzelliği katmak ve anlatmak istediğini daha anlaşılır aktarabilmektir.[253] Mevlânâ'ya göre hakikatin sırrını kavramak için görünen âlemin metafizik boyutunu da görebilmek ve duyabilmek gereklidir. Kertenkele bakışıyla çölü kumlardan ibaret görmenin sığ bir anlayış olduğu mesajını veren Mevlânâ, 'madde ve varlık' algısına çok daha farklı yaklaşmış ve kullandığı ifadelerden olan **"cân gözü"** ve **"cân kulağı"**na sahip olan insan için ne çölün kumlardan, ne de suyun tatsız, renksiz şeffaf bir maddeden ibaret olmadığını savunmuştur. Mevlânâ'nın düşüncesinde can kulağına veya can gözüne sahip olan bu insanlar baktığı her varlıkta Yaradanın esmâlarının tecellilerini görür ve hayret makamında her varlığın metafizik dilini okur, çözer ve anlarlar.[254] Mevlânâ'nın Mesnevî'sinde kullandığı metaforlardan biri de su olmuştur. Suyu çeşitli benzetmelerle hikâyelerde ve farklı mânâlarda beyitlerinde kullanmış ve eserlerini bu şekilde zenginleştirerek tezyin etmiştir. Mevlâna, eserlerinde maddenin olduğu kadar mânânın da içinde dolaşan **"cân suyu"** ifadesine yer verir.[255] Benzer imgeyi kullanarak içindeki yaratıcı cevheri her şeyin özünde olan suya benzetir. Can suyu, önce mânânın damarlarında dolaşır, sonra can'ı yakalar ve denizlere sürükler:

"Mercanın taze dallarını gör; can suyundan yeşermiş meyveleri gör. Harf, ses ve nefesten ayrılınca söz, bütün bunları bırakıp deniz olur."[256]

Hz. Mevlânâ, Mesnevî'de can suyu'nun madde ve mânâ arasındaki ilişkisini şöyle bir misal ile izah etmektedir:

"Mânâ ve sûret diyelim ki, su ile ağaca benzer. Su ve ağaç hakikatte birbirinden ayrı şeylerdir, aralarında bir benzerlik de yoktur. Fakat ne susuz ağaç olur, ne de su bir ağaca hulûl etmedikçe meyve haline gelir. Demek ki ağaç sûretse su da mânâdır. Mânâ hangi ağaca nüfuz ve hulûl ederse o ağaçta yeşermeler görülür ve meyveler belirir. Suyun ağaçta zuhuru meyve olduğu gibi, mânânın bir vücutta zuhuru da hayat, kudret,

---

252 Çatak, Mevlânâ, 38.
253 Çatak, Mevlânâ, 36.
254 Mustafa Özçelik, "Yunus Emre'nin Su Yorumu". (14 Ekim 2010).
255 Mevlana, Mesnevi, Adnan Karaismailoğlu, 12. Baskı (Ankara: Akçağ Yayınları, 2012) 721.
256 Mevlana, Mesnevi, 721.

ilim irfan olur ve kişi büyük hakikate bu irfan yoluyla varır."[257]

Mevlânâ'nın bu misali ile anlaşılmaktadır ki insan mânâ âleminin şuuruyla bakabilirse kâinata, hayatın sırrına ancak o zaman ermiş olur. Bunun sonucunda ise Tasavvuf literatüründe de kullanılan imanın ilme-l yakin, ayne-l yakin ve hakka-l yakin mertebelerine ulaşılır ki hakikatlerin önündeki perde kalkar ve perdenin ardı kişiye ayan olur. Bu kişi gerçek hayatın mânevî âlemlerinde gezinir durur.

Mevlânâ suyun sırrı üzerine tefekkür etmiş ve suyu hayatın ve canlılığın kaynağı olarak bir fabl ile Mesnevî'sinde anlatmıştır. Hikâyeye göre tay ve annesi su içerlerken etraftan duyduğu ıslık seslerinden ürken tay, su içememiştir. Annesi neden su içmediğini sorunca durumu anlar ve şöyle der:

"Vakit dar ve bol bol su akıyor, ayrılıktan dilim dilim olmadan önce Âb-ı Hayattan al ve iç. Su çekip al da senden bitki yeşersin."[258]

Bu fabl örneği ile Mevlânâ suyun canlılığı ve hayatın kaynağı üzerine değinmiş ve her şeyin vaktinde yapılması gerektiğini, zamanın kıymetinin bilinmesini öğütlemiştir.[259]

Mevlâna, **"Su pis bile olsa yine tabiâtı bâkîdir. O tabiatla gam ateşini söndürür!"**[260] diyerek suyun doğasında temizliğin olduğuna ve hiç bir şekilde özünün kirletilemeyeceğine inanmıştır. Su ona göre kutsal bir varlık ve her daim özünde paktır.[261]

Su sesinin insan ruhuna iyi gelen özelliği vardır. Mevlânâ, su sesinin insanı mutlu ettiğini ve insanın bu sesten zevk aldığını eserinde ayrıca işlemiştir. Suyun sesinin insan üzerindeki olumlu etkileri üzerine Mesnevî'deki kısa bir hikâye ile Suyun Terapisi ve Terapotik Etkileri başlığı altında çalışmanın üçüncü bölümünde değinilmiştir.

Mevlânâ'ya göre, insanda tükenmek bilmeyen Allah aşkı vardır ve bir deniz

---

257 Ahmet Urfalı, "Su Gibi Aziz Olmak".
258 Mevlânâ, Mesnevî, çev. Veled İzbudak, C.3. (İstanbul, MEB Yayınları, 1995), 352.
259 Çiçek, Su Düşüncesi, 129.
260 Mevlânâ, Mesnevî,(1995), 61.
261 Çiçek, Su Düşüncesi, 129.

misali aşk-ı ilahiyi başkalarına anlatmalıdır. İnsan, aşkı yanlış yönlendirerek suyu boşa harcamamalı, bağı susuz bırakmamalıdır. Gönül aşk-ı ilahi ile dolmalıdır.

Mevlânâ'nın tasavvurunda âlem saf ve duru bir suya benzer. Su yüzeyindeki şekil ve görüntüler ise Allah'ın sıfatlarının yansımasıdır. Bu yüzden âlem bir tecelligah-ı İlahidir. Okumasını bilen kâinatta Rabb'inin her isminin yansımasına şahit olur.

Mevlânâ'nın kullandığı bir diğer benzetme de su ve testi misalidir. Beden bir testi olarak düşünülürse su da onun ruhu olur. Mevlânâ'nın anlatımıyla su bu yüzden insanın ruhu/canıdır. Testideki suyun çıkardığı kabarcıklar gibi insanın ruhu da ortaya çıkardığı söz ve davranışlarıyla bilinir.

Yine başka bir yerde gönlü bir testiye benzeten Mevlânâ, insanın içine akıttığı olumsuz düşünce ve davranışları acı ve tuzlu suya benzetmiştir. Gönlü içine akıttığı acı ve tuzlu su ile dolan insanın hasta olacağını, gönül gözünün kör olacağını ifade etmiştir.

Başka bir benzetmeyle kâmil şeyhi bir akarsuya benzeten Mevlânâ, suyu kirletmeyen su yüzeyindeki çer-çöp gibi diğer insanların şeyhi kötülemeleriyle ona zarar veremeyeceğini bu örnekle benzetmiştir.

Yine bir örnekle hakikati suya, hakikat arayıcısını da su kuyusu kazarak su bulmaya çalışan insana benzeten Mevlânâ, suyun beden toprağının kazılmasıyla bulunacağını yani insanın nefsanî istek ve arzularından kurtulmasıyla hakikate ulaşacağını ifade etmiştir.

Mevlânâ'ya göre ölüm, aslında bir Âb-ı Hayattır. Ölümsüzlük suyuna ölüm kapısından varılır.

Mevlânâ, hayatta edinilen bilgiyi akarsuya ve kaynağı ilahi olan bilgiyi ise su kaynağına benzetmiştir.

Mevlânâ su metaforunu bu örneklerden farklı olarak zekâ ve anlayış kabiliyeti, Allah'a kurbet/vuslat, yalan söz, mânevî gıda/feyiz, uyku, iman nuru, zikir, nefsin kötü arzu ve istekleri, tevhid/vahdet, ilahi akıl (akl-i küll), ibâdet/hayır-hasenat,

haram lokma, güzel söz/duâ-niyâz, günah/küfür, erkek, dünya malı, dünya hayatı, Allah'ın rahmet, lütuf ve merhameti anlamlarında kullanmıştır.[262]

2.1.4 Fuzûlî'de Su Metaforu ve Su Kasidesi

Fuzûlî' mahlasıyla tanınan büyük şairin asıl adı Süleyman oğlu Mehmet'tir. Irak Kerbelâ'da doğduğu (1495-1566) bilinmektedir.[263]

16. Yüzyılın büyük şairi Fuzûlî'nin Peygamberimiz Hz. Muhammed için yazdığı ve su redifli olduğu için 'Su Kasidesi' olarak adlandırılan 32 beyitlik nâ'tı divan şiirinin en müstesna manzumesi ve şaheseridir. Su kasidesi'nin asıl adı **'Kaside Der-Nâ't-ı Hazret-i Nebevi'**dir.[264] Bu na't niteliğindeki manzume ile büyük şair Peygamberimiz'e övgülerini, hasretini, sevgi ve saygısını 'su gibi aziz' bir varlık ile en güzel şekilde betimleyerek sunmuştur. Hz. Muhammed (s.a.s)'in âlemlere rahmet gönderilişi ile suyun âlemlere rahmet/can oluşu arasında derin ve zengin bir bağ kurmuş, suyun tüm toplum ve kültürlerde kullanılan bir takım mânâlarını Fahr-i Kâinat Efendimiz için benzetme yönüyle na'tında işlemiştir. Kasidede su, kimi zaman bir gözyaşı, kimi zaman gül bahçesine can suyu, bazen hastaların dikkatle içmesi gereken bir içecek bazen de geçtiği her yeri delip deşerek akan bir su sıfatına bürünmüştür. Fuzûlî'nin hayalinde, Hz. Muhammed (s.a.s)'in yoluna uyan, bazende onun mucizelerinin simgesi olan su, Su Kasidesi'nde başını taştan taşa vuran bir avare olmuş, Peygamber sevgisini ve ona olan hasretinin ateşini söndüren bir ilaç olarak yer almıştır.

Suyun geçmiş kültürlerdeki önemine baktığımız zaman görmekteyiz ki edebiyat tarihindeki yerini de haklı olarak almıştır.[265] Fuzûlî'nin 'Su kasidesi' su ile arzedilmiş ve Türk diline akmış en özel çağlayış, çağlayandır.[266]

---

262 Çatak, Mevlânâ, 1- 62.
263 Özkan Öztekten, "Fuzûlî ve Su Kasidesi", *Geleneksel Türk Sanatı'nda ve Edebiyatımız'da Su,* , ed. Nurettin Demir, (Ankara: ASKİ Genel Müdürlüğü Yayınları, 2013), 71.
264 Öztekten, Fuzûlî ve Su Kasidesi, 71.
265 Erbaş, Su Motifi, 258.
266 Pala, "Fuzûlî'nin Su Kasidesi", *Osmanlı Su Medeniyeti Uluslararası Sempozyum Bildiriler Kitabı(5-8 Mayıs 2000),* Organizasyon: İstanbul Konferans, (İstanbul: İBB İSKİ, 2000), 112.

Su kasidesi okunurken adeta suyun sesi hissedilir. Bu kaside için 'sesli bir şiir' tabiri kullanılır.[267] Her mısrasında farklı anlamlarda işlenen suda bir hareketlilik ve insani bir tavır vardır. Bir mısrada insan gibi çaresiz kalır, sitem eder, diğer bir mısrada çoşar, kırılır ya da kıskanır, kederlenir. Su, insanlar gibi kasidenin her bir mısrasında farklı bir duyguya kapılır. Bu kasideyi okuyan kişi de kendini suda/ suyun bu hallerinde bulur. Su kasidesini okudukça suyun akışına kapılan insan, kendini sevgilinin yolunda bulur.

Gaston Bachelard suya adanan varlığın kendinden geçen bir varlık olduğunu[268] savunmuştur ki biz bu adanmışlığı su kasidesinin tamamında görmek mümkündür.

Fuzûlî''nin kasidesinde suya işlediği o harikulade ve derin mânâlar beyit beyit[269] ve sırasıyla olmak üzere şu şekildedir:[270]

1. Saçma ey göz eşkden gönlümdeki odlara su

Kim bu denlü dutuşan odlara kılmaz çare su

'Ey göz! Gönlümdeki ateşlere gözyaşı(m)dan su saçma

Ki bu kadar (çok) tutuşan ateşlere su fayda etmez.'

Fuzûlî burada suyun gözyaşı gibi küçük damlacıklar kadar olduğu durumlarda ateşi söndürme gücüne sahip olmadığını hatta ateşin karşısında buharlaşıp yok olacağını ifade etmektedir. Bunun gibi gönlü ilahi aşk ateşi ile yanan bir aşığın ağlaması ancak gönlündeki ilahi aşkını ve peygamber sevgisini artıracaktır.[271]

2. Âb-gündur günbed-i devvâr rengi bilmezem;

Ya muhit olmış gözümden günbed-i devvâre su

'Şu dönen (gök) kubbenin rengi su renginde (mi)dir?

---

[267] Büyükyıldırım, Kültürümüzde ve Edebiyatımızda Su, 39.
[268] Bachelard, *Su ve Düşler*, 13.
[269] Bu çalışmada aktarılan su kasidesinin beyitleri ve Türkçe anlamları adlı Kitabından faydalanılarak yazılmıştır.
[270] Metin Akar, *Su Kasidesi Şerhi*, (Ankara: Türkiye DiyanetVakfı Yayınları, 2020), 7-11.
[271] Topbaş, "Suya Yansıyan Tefekkürler".

Yoksa gözümden (akan) su mı (gözyaşları mı bu dönen (gök) kubbeyi kaplamıştır, bilemiyorum.'

Dünya etrafındaki hareket eden katmanlar su, gökyüzü de su renginde düşünüldüğünde bir su değirmeni misali dünyayı suların döndürdüğü düşünülebilir.[272] Gözyaşları öyle çoktur ki âşıkalemde sudan başka bir şey görmemektedir. Yer gök hep suyla kaplanmıştır.

3. Zevk-ı tigundan aceb yoh olsa gönlüm çak çak

Kim mürur ilen bıragur rahneler divâra su

'Senin kılıc(a) benzeyen keskin bakışlarının zevkinden(benim) gönlüm parça parça olsa (buna) şaşılmaz.

(Nitekim akar) su (da) gelip geçerken duvarda yarıklar bırakır.'

Aşk ile yanan aşığın gönlünün paramparça olması âşık için mühim değildir, suyun çarptığı yerlerde bıraktığı yarıklara benzetilerek aşkın tabii hallerinden kabul edilmiştir.

4. Vehm ilen söyler dil-i mecruh peykânun sözin

İhtiyat ilen içer her kimde olsa yara su

'Yarası olanın suyu ihtiyatla içmesi gibi

(Benim) yaralı gönlüm (de senin ok) temrenin(e benzeyen kirpiklerinin) sözünü korka korka söyler.'

Su, yarası olana zarar verdiğinden dikkatlice içilmelidir. Gönlündeki yaradan dolayı âşık da sevdiğinden bahsederken korkarak bahsetmektedir.

5. Suya virsün bağ-ban gül zarı zahmet çekmesün

[272] Azmi Bilgin, "Su Kasidesi Üzerine", *İslâmi Edebiyat Dergisi*, S. 46. (Nisan-Mayıs- Haziran 2009), 11.

Bir gül açılmaz yüzün tek virse min gül-zâra su

'Bahçıvan gül bahçesini sele versin, (su ile mahvetsin), (boşuna) yorulmasın;

(Çünkü) bin gül bahçesine su verse (de senin) yüzün gibi bir gül açmaz.'

Hiçbir gül bahçesi, ne kadar su verilirse verilsin, sevgilinin yüzü gibi güzelleşemez der, sevgisini bu şekilde dile getirir ve aynen beyitlerine bu minvalde devam eder:

6. Ohşadabilmez gubârını muharrir hattuna

Hâme tek bahmandan inse gözlerine kara su

'Hattatın (beyaz kâğıda) bakmaktan, kalem gibi, gözlerine kara su inse

(kör oluncaya dek uğraşsa, yine de)

Gubari (yazı)sını (senin) yüzündeki tüylere benzetemez.'

7. Arizun yâdıyla nem-nak olsa müjganum n'ola

Zayi' olmaz gül temannâsıyla virmek hâra su

'Yanağının anılması (sebebi)yle kirpiklerim ıslansa ne olur. (buna şaşılır mı)?

Zira gül elde etmek dileği ile dikene verilen su boşa gitmez.'

8. Ğam güni itme dil-i bimardan tiğun diriğ

Hayrdur virmek karanu gicede bimâra su

'Gamlı gün(üm)de hasta gönlümden kılıç (gibi keskin olan bakış)ını esirgeme;

(Zira) karanlık gecede hastaya su vermek hayır(lı bir iş)tir.'

Fuzûlî, hasta insanın gece ateşlenmesi, ağrılarının verdiği halsizlik dolayısıyla artan susuzluğunu gidermenin hayrından/sevabından bahseder. Bu yüzden

sevgilinin hasta gönlüne bakması, su vermesi gibidir.

9. İste peykânın gönül hecrinde şevkum sakin it

Susuzam bir kez bu sahrâda menüm-çün ara su

'Gönül! (onun ok) temren(ine benzeyen kirpiklerini iste (ve onun) ayrılığında (yokluğunda duyduğum) hararetimi yatıştır, söndür;

Susuzum, bu çölde bir defa benim için su ara.'

10. Men lebün müştâkıyam zühhâd Kevser tâlibi

Nitekim meste mey içmek hoş gelür hûş-yâr'a su

'Nasıl sarhoşa şarap içmek, aklı başında (ayık) olana (da) su içmek hoş geliyorsa

Ben (senin) dudağını özlüyorum, sofular da Kevser istiyor(lar.).'

11. Ravza-i kûyuna her dem durmayup eyler güzâr

Âşık olmış galiba ol servi hoş gelür hûş-yâra su

'Su, (senin) mahallenin bahçesine (doğru) her zaman (ve) durmaksızın akar (gider)

Galiba o hoş yürüyüşlü servi(yi andıran sevgili)ye âşık olmuş.'

12. Şu yolın ol kûydan toprağ olup dutsam gerek

Çün rakibümdür dahı ol kûya koyman vara su

'Toprak olup su yolunu o mahalleden kesmeliyim

Çünkü su (benim) rakibimdir. (onu) o yere varmaya bırakmam.'

13. Dest-bûsı arzusuyla ger ölsem dostlar

Kuze eylen toprağum sunun anunla yâr'a su

'(Ey) dostlar(ım)! Şayet (onun) eli(ni) öpme arzusuyla ölürsem

(Öldükten sonra) toprağım(ı) testi (yahut bardak) yapın (ve) onunla sevgiliye su sunun.'

14. Serv ser-keşlük kılur kumri niyâzından meger

Dâmenin duta ayağına düşe yalvara su

'Su servinin eteğini tutup ayağına düşüp yalvarmadıkça

Kumrunun yalvarışına karşı dikbaşlılığı sürecektir.'

15. İçmek ister bülbülün kanın meger bir reng ile

Gül budağımın mizâcına gire kurtara su

'Gül fidanı bir hile ile bülbülün kanını içmek istiyor;

Bunu ondan suyun gül dallarının damarlarına girmesi kurtarabilir.

(yoksa bülbülün kanı dökülecektir.).'

16. Tıynet-i pâkini rûşen kılmış ehl-i 'âleme

İktidâ kılmış târik-i Ahmed-i Muhtâr'a su

'Su, Hz. Muhammed'in yoluna uymuş (ve bu hali ile)

Dünya halkına temiz yaratılışını açıkça göstermiş(tir).'

Ahmed-i Muhtâr, geleneğimizde na't şairlerinin de dile getirdiği tertemiz/pak ve insan-ı kâmil olan Hz. Muhammed'in makamına işaretle **'seçilmiş kişi'** anlamına gelen bir isimdir.[273] Fuzûlî, Peygamber'i bu nişanesiyle anmış, suyun

[273] Murat Ak, *Şair ve Peygamber* (*Na't Geleneğinde Hz. Peygamber İmgesi*), İstanbul: Ketebe

onun yoluna baş koyarak o temizliğin/saflığın ardına düşüp, ona ulaşmak arzusunu dile getirmiştir. Bu beyitlerinde su, alçakgönüllüğün, meyledişin ve aşk yoluna sürüklenip gidişin sembolü olmuştur. Bu yüzden su, kıyamet gününe kadar Peygamber Efendimiz'in mübârek kabri **"Ravzâ-i Mutahharâ"**ya doğru akar.[274]

İslâm Dini'nde temel ibâdetler için abdest (temizlik) şartı vardır. Abdestin ilk duâsı: **"Elhamdulillehillezi ce'âle-l mâe tahura ve ce'âle-l İslâme nûra"**dır. Anlamı; " suyu temiz, İslâmı nur kılan Allah'a hamd olsun."dur.[275] Kasidenin bu beyitinde suyun Hz. Muhammed'in yoluna uyarak temiz yaratılışlı ve temizleyici yönünü ortaya koyması, Hz. Muhammedin yoluna düşen, ona tabi olan, içi-dışı temiz olan mümine benzetilmiştir.[276] Peygamber Efendimiz'in sünnetinden ayrılmayan, onun ahlakıyla ahlaklanan mü'min, su misali, onun gibi ak-paktır.

17. Seyyid-i nev-i beşer deryâ-yı dürr-i ıstıfâ

Kim sepüpdür mu'cizat-ı ateş-i eşrâra su

'İnsanların efendisi, seçme inci denizi (olan Hz. Muhammed'in) mucizeleri

Kötülerin ateşine su serpmiştir.'

Şiirde Peygamberimiz, içinde seçilmiş/saflaştırılmış bir incinin bulunduğu bir denize (yani varlık denizi) benzetilmiştir. Cömertlik, temizlik ve kusursuzluk misali derya, Hz. Muhammed'in bedenini, inci ise Hz. Muhammed'in ruhunu/cevherini temsil etmektedir.[277] Şiire göre O'nun mucizeleri kötülük ateşini söndüren bir su misalidir.

18. Kılmağ içün tâze gül-zâr-ı nübüvvet revnâkın

Mu'cizinden eylemiş izhâr seng-i hâr'a su

'Katı taş, peygamberlik gül bahçesinin parlaklığını tazelemek için

Yayınları, 2019), 177.

274 İlbey, "Hz. Su".

275 Akar, *Su Kasidesi Şerhi*, 47.

276 Akar, *Su Kasidesi Şerhi*, 47.

277 Akar, *Su Kasidesi Şerhi,* 51.

(Ve onun) mucizesinden (dolayı), su meydana çıkarmıştır.’

Bu beyitte peygamberlik gül bahçesinin, parlaklığını tazelemek ve canlandırmak içinkatı taşın, parlak ve canlılık katan su çıkardığından bahsedilmiştir. Efendimiz’in taş tekneye ellerini daldırıp parmakları arasından su çıkarma mucizesi ile peygamberlik silsilesini-bahçesini canlı tuttuğuna ve onu (ortaya koyduğu su mucizesi ile) beslediğine vurgu yapılmıştır.

19. Mu’cizi bir bahr-ı bî-pâyân imiş ‘âlemde kim

Yetmiş andan min min âteş-hâne-i küffâra su

‘Hz. Peygamber’in) muciz(eler)i dünya da uçsuz bucaksız bir deniz (gibi) imiş ki Ondan ateşe tapan kâfirlerin binlerce mâbedine su ulaşmış (ve onları söndürmüştür).’

20. Hayret ilen barmağın dişler kim itse istimâ’

Barmağından virdüğin şiddet güni Ensâr’a su

‘Mihnet günü Ensar’a parmağından su verdiğini (su akıttığını)

Kim işitse hayret ile parmağını ısırır.’

21. Dostı ger zehr-i mâr içse olur âb-ı hayât

Hasmı su içse döner elbette zehr-i mâra su

‘Dostu yılan zehri içse (bu zehir onun dostu için) bengi su olur.

(Aksine) düşmanı da su içse (o su, düşmanına) elbette yılan zehrine döner.’

22. Eylemiş her katreden min bahr-ı rahmet mevc-hız

El sunup urgaç vuzu’ içün gül-i ruhsâra su

‘Abdest (almak) için el uzatıp gül (gibi olan)yanak(ların)a su vurunca (Sıçrayan) her (bir su) damla(sın)dan bin(ler)ce rahmet denizi dalgalanmıştır.’

Abdest insanı maddi ve mânevî olarak kirlerden temizler ve günahlardan da

arındırır. Abdest alan insan, güle güzellik ve canlılık katan çiğ taneleri gibi yüzündeki su damlacıklarıyla rahmet denizinde yüzen misali rahmete kavuşmuş gibidir. Bununla birlikte beyitte suyun tene teması ile insanda hâsıl olan huzura da vurgu yapılmakta ve suyun rahatlatan psikolojik yönüne de değinilmektedir. Rahmetin bir yönünün de bu olduğu düşünülmektedir.

Fuzûlî, bu beyitte suyun gökten inen bir rahmet olması ile Peygamber Efendimiz'in âlemlere rahmet oluşu arasında muhteşem bir ilişki kurup bir beyitte iki rahmet kaynağını ustaca bir araya getirmiştir.[278]

23. Hâk-i pâyine yetem dir 'ömrlerdür muttâsıl

Başını daşdan daşa urup gezer âvâre su

'Su ayağının toprağına ulaşayım diye başını taştan taşa vurarak

Ömürler boyu, durmaksızın başıboş gezer.'

Fuzûlî, bu beyitte can verdiği suyu diğer âşık/divane insanlar gibi Hz. Muhammed'e ulaşmak isteyen, âşık bir varlığa dönüştürür. Bu hayaline ulaşamayan su, üzüntüsünden başını taştan taşa vurarak dolanmaktadır. Bu su Dicle Nehri'dir. Şaire göre Dicle, sevdiğini aramaya çıkan ve başını taştan taşa vuran bir avaredir.[279]

Beyitte geçen bazı canlı kelimeler (bir yere yetişmek için acele etme, koşturma, başını taştan taşa vurma, bir nevi çaresizlik veya sevgiliye ulaşmak için her şeye razı olma ama asla vazgeçmeme hâli, avare dolaşma fiilleri gibi süreklilik bildiren kelimeler)[280] bir araya gelmiş ve şiirin unutulmaz, harikulade metaforlarını oluşturmuştur.

Bir de insanı uyarıcı ve uyandırıcı serin suların insan üzerinde etkisi vardır. Suyun uyarıcı ve diriltici özelliği insana Hz. Peygamber'i çağrıştırır. Suyun gücünün bu dinamiği, debisi yüksek bir akışın, çekme, toparlama ve mesafeleri hızla aşma gücü ve özelliği çoşku uyandırır.

---

[278] Akar, *Su Kasidesi Şerhi*, 106.
[279] Büyükyıldırım, Kültürümüzde ve Edebiyatımızda Su, 39.
[280] Büyükyıldırım, Kültürümüzde ve Edebiyatımızda Su, 39.

24. Zerre zerre hâk-i der-gâhına ister sala su

Dönmez ol der-gâhdan ger olsa pâre pâre su

‘Su onun eşiğinin toprağına zerrecikler halinde ışık salmak (orayı aydınlatmak) ister.

Eğer parça parça (da) olsa o eşikten dönmez.’

25. Zikr-i na’tun virdini dermân bilür ehl-i hatâ

Eyle kim def’-i humâr içün içer mey-hâr’a su

‘Sarhoş(lar) içkiden sonra gelen baş ağrısını gidermek için nasıl su içerlerse, Günahkâr(lar)da (senin) na’tınn zikrini dillerinde tekrarlamayı (dertlerine) derman bilir(ler).’

26. Ya Habiballah ya Hayre’l beşer müştâkunam

Eyle kim leb-teşneler yanup diler hemvâr’a su

‘Ey Allah’ın sevgilisi! Ey insanların (en) hayırlısı!

Susamışların yanıp daima su diledikleri gibi (ben de) seni özlüyorum.’

27. Sensen ol bahr-ı kerâmet kim şeb-i Mi’râc’da

Şeb-nem-i feyzün yetürmiş sâbit ü seyyâr’a su

‘Sen, Mi’rac gecesinde sabit yıldız(lar)a ve gezegen(ler)e feyz ulaştıran kerâmet denizisin.’

28. Sen Çeşme-i hurşidden her dem zülâl -i feyz iner

Hâcet olsa merkâdun tecdîd iden mi’mâra su

‘(Senin) kabrini onaran mimara su lazım olsa,

Güneş çesmesinden her an bol bol saf, tatlı ve güzel su iner (akar).'

Fuzûlî, bu beyitinde 'âlemlere rahmet' olarak ve her şeyin yaratılmasına sebep olarak yaratılan Peygamber Efendimiz için tertemiz bir suyu layık görür ve ona olan sevgi ve saygısını hatta güneşin sevgi ve saygısını dile getirmiştir.[281]

Edebiyatta su ve güneş (çeşme-i nur=ışık kaynağı),[282] hayatın kaynağı kabul edilmiştir. Fuzûlî, beyitte Peygamber'in kabri için güneş bile gerekirse su yağdırır diyerek söz sanatının yüceliklerinde dolaşmış ve üstün bir ifade ile Peygamber sevgisini dile getirmiştir.

29. Bim-i düzâh nâr-ı gam salmış dil-i süzânuma

Var ümidüm ebr-i ihsânun sepe ol nâra su

'Cehennem korkusu, yanık gönlüme gam ateşi salmış, (ama)

O ateşe, (senin) ihsan bulutunun su serpeceğinden ümitliyim.'

İslâm Dini'ne göre mü'min iman üzere her daim korku ile ümit arasında yaşamalıdır. Tasavvuf ıstılahında bu halin adı **'havf u recâ'**dır. Fuzûlî bu beyiti ile peygamber aşkından zaten yanan yüreğinin cehennem ateşinde de yanacağından endişe etmektedir. Lakin Peygamber Efendimiz'in şefaatinden de ümit kesmez. Onun bir yağmur bulutu gibi yanan ateşine su serpeceğine dair ümit beslemektedir.[283] Su ve şefaat ilişkisi bu mısrada en güzel ifade ile yer bulmuştur.

30. Yümn-i na'tünden güher olmış* Fuzûlî *sözleri

Ebr-i nisândan dönen tek lü'lü-i şeh-vâr'a su

'Seni övmenin bereketinden (dolayı) Fuzûlî (nin alelade) sözleri,

Nisan bulutundan (düşüp) iri inciye dönen su (damlası) gibi (birer) inci olmuş(tur).'

281 Akar, *Su Kasidesi Şerhi*, 90.
282 Bilgin, "Su Kasidesi Üzerine", 17.
283 Akar, *Su Kasidesi Şerhi*, 91.

Na‘tın amacı ve içeriği bir kişiyi övmek olan bir edebi türdür. Ancak söz konusu kişi övülen Peygamberimiz Hz. Muhammed olunca şairler onu anmakla şiirlerinin yüceleceğini ve değer kazanacağını bilir ve bu bilinçle özellikle Peygamber Efendimiz’e na‘t yazarlar.[284] Bunun farkındalığıyla şair Fuzûlî, bu beytinde Peygamberimiz’i tevsik etmenin verdiği değer ile sözlerinin nisan bulutundan yağan yağmur tanelerine benzeyen kıymetli incilere dönüştüğünü ifade etmiştir.

31. Hâb-ı gafletden olan bidâr olanda rûz-ı haşr

Eşk-i hasretden tökende dide-i bidâra su

32. Umduğum oldur ki ruz-ı haşr mahrûm olmayam

Çeşm-i vaslun vire men teşne-i didâra su

‘Kıyamet günü olduğu zaman, gaflet uykusundan uyanan düşkün (yahut âşık) göz,

(Sana duyduğu) hasretten su (hasret gözyaşı) döktüğü zaman,

Mahşer günü, güzel yüzüne susamış olan bana,

Vuslat çeşmesinin su vereceğini,(beni) mahrum bırakmayacağını ummaktayım!’

Fuzûlî, bu beyitlerde kıyamet gününde Hz. Peygamber’e kavuşmayı, onunyüzünü görmeyi, içi yanan bir adamın kana kana su içmesine benzetiyor. Sevgili’ye olan hasretini, suya hasret çöl kumlarıyla terennüm eder. Çok derinlerde var olan su, aynı zamanda her şeyin de varoluşsal özündedir. Fuzûlî bunun bilinciyle susamışlığını, Peygamber özlemini gidermeyi, mahşerin yakıcı gününde ulaşmayı umduğu vuslat çeşmesiyle (Peygamber’in mübârek yüzüyle) dile getirmiştir. Bu beyitte özlem ve susamışlık; vuslat (sevgilinin mübarek yüzü) ve suya kanma benzetmeleri bir arada kullanılarak su ile aşk arasında mükemmel bir bağlantı kurulmuştur.

[284] Ak, *Şair ve Peygamber*, 63.

Fuzûlî, Fırat ve Dicle'ye bakarak Su Kasidesi'ni yazarken Kıble'ye doğru akan bu iki nehir sularının sevgiliye kavuşmak arzusu ile başını taştan taşa vurarak aktığını edebi ve harikulade bir dille aktarmıştır. Edebiyatta buna hüsn-i talil (güzel nedene bağlama) denilmektedir. Şair nehrin doğal ve coğrafi nedenlerle aktığını bildiği halde bunu başka bir nedene bağlayarak söz sanatı yapmaktadır.

Su kasidesi, sevgiliye (Peygamber'e) karşı (aşk, hasret, özlem, vuslat gibi) bütün duygularını en çoşkun şekilde, etkileyici bir dille sunan büyük bir şairin, suyu merkezine alıp etrafında dolaştığı, kulaklarda duyulan çağlayan suyun sesini şiirsel bir dille aktardığı ve bütün edebiyat tarihine mal ettiği unutulmaz sesi olmuştur.

Suyun şu âleme rahmet olması gibi Hz. Muhammed de âlemlere rahmettir. Suyun insanı temizlemesi gibi Hz. Muhammed'in yolundan gitmek insanı günahlarından arındırır. Suyun insan hayatındaki vazgeçilmezliği gibi Hz. Muhammed de âlemlerin yaratılış amacı olarak görülmektedir ki **"Sen olmasaydın [Ey Muhammed!] bu âlemleri yaratmazdım"**[285] kutsi hadisinde buna işaret edilir.

2.1.5 Yunus Emre'de Su

Yunus Emre'nin tam olarak kim olduğu ve hayatı hakkında kısıtlı bilgiye ulaşılabilmektedir. Ulaşılabilen bilgiler ona nisbet edilen şiirleri ve eserleri ile diğer şair ve ediplerin eselerinde kendisinden bahsettiği kadardır. Genel kabul gören görüş ve Adnan Erzi'nin Beyazıt Devlet Kütüphanesi'ndeki bir mecmuadan alarak neşrettiği belgeye göre Yûnus Emre, 638/1240-41 yılında doğmuş, seksen iki yıl yaşamış ve 720/1320'de vefat etmiştir.[286] Kendi şiirlerinde zikretiği üzere Şeyh Tapduk Emre'nin dergâhında müridi olarak ondan eğitim ve terbiye almıştır.

Tasavvuf edebiyatının önde gelen şairlerinden olan Yunus Emre, suyu hayatın ve yaratılışın özü/cevheri olarak nitelendirmiştir. Şiirlerinde Allah aşkını anlatırken, bazen damladan deryaya döner, bazen de suyun kendisi olur.

---

[285] Hakim el- Müstedrek, II: 615.
[286] Mustafa Tatcı, "Yunus Emre", *TDV İslâm Ansiklopedisi,* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 43/ 600.

"Bir dem çıkar Arş üzere bir dem iner tahte's-serâ

Bir dem sanasın katredür bir dem taşar 'umman olur'[287]

Yunus Emre, Kur'ân'ı bir cevher denizine benzetir. Hak kudretinden yaratılmış cevher denizinden içen Yunus, kendinden geçer.[288]

Taştın yine deli gönül, sular gibi çağlar mısın?

Aktın yine kanlı yaşım, yollarımı bağlar mısın?[289]

Yunus Emre'nin şiirlerinde işlenen su, insan tabiatına, temizlik (safâ), cömertlik (sehâ), kavuşma (visâl), iyilik gibi özellikleri kazandırmıştır. Bu dizelere göre su çoğunlukla olumlu sıfatların taşıyıcısı olmuştur. Yunus Emre bu sıfatları şu şekilde işler:

Suyla geldi bile dört dürlü hal

Ol safâdur hem sehâ lutf u visâl"[290]

Bu dizelerden hareketle su ile ilgili birçok mânâya ulaşılabilir. Suyun insan varlığına kazandırdığı bu dört özellik, aslında bu konuda söylenmesi gerekenlerin tamamının da bir özeti hükmünde olacaktır. Çünkü temizlik, günlük hayatta insanın en temel ihtiyacı durumundadır. Temizlik, ister maddi isterse mânevî anlamıyla alınsın, söylenmesi gereken şey, insanın, temiz yaratılmış olduğudur. İnsan temiz bir bedene, akla ve gönüle sahiptir. Böylesi olumlu niteliklerle dünya hayatına başlayan insan, elbette iyi olacak ve kendinden hep iyilik sadır olacaktır. Dizede geçen ve suyun insana kazandırdığı bir başka özellik de cömertlik halidir. Hep veren el olmaktır. Yunus Emre'ye göre cömertlik, suyun insana bahşettiği bir erdemdir.

[287] Mustafa Karabulut, "Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirlerinde Su İmgesi", *Adıyaman Üniversitesi Bilim, Kültür ve Sanat Sempozyumu-III (ADYÜ-Sempozyum-2016), (19-20 Nisan 2016)*. s. 2.

[288] Karabulut, "Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirlerinde Su İmgesi", s. 2.

[289] Pala, "Su", 37/443.

[290] Yunus Emre, Risaletü'n Nushiyye (Ankara: Eskişehir Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı, Şubat 2013.) 20.

Çünkü İslâm'da da buyurulduğu üzere ”Veren el alan elden hayırlıdır.[291]

Yunus Emre'nin su yorumunda söylediği son özellik ise suyun asıl metafizik anlamını açıklayıcı niteliktedir. Bu özellik **visal** yani kavuşma özelliğidir. Buradan Tasavvufi yönüyle **'kesret ve vahdet'** kavramlarına ulaşılabilir. Bu kavramlar, Tasavvuf'ta **'çokluk ve birlik'**e denk gelir. Var oluşun bütün gerçekliği bu iki kavramda ortaya çıkmaktadır. Hak birdir. Hakk'ın isim ve sıfatlarıyla tecelli etmesiyle kesret ortaya çıkar. Hikmet ehli bu çokluğun hakiki bir varlığı olmadığını bilir, var olarak sadece Hakk'ı görür ve vahdete ulaşır.[292]

Tasavvufi literatürde su, aynı zamanda marifet, feyiz, vücud, kâmil nefis, külli akıl, ruh-ı azam ve aşığın karşılığıdır. Suyun kendi sırrını bilmesi ve bunu taşıması gibi insan da kendini bilirse, kendisinin sırrına erer ve Hakk'ın aşığı olur. Su yaratanı gösteren bir aynadır, insan su aynasına can gözüyle bakarsa kendini, dolayısıyla da Allah'ı görebilir.[293] Kâinatta baktığı her şeyin Allah'ı zikrettiğini duyar ve kendisi de bu kâinattaki her zerrecik gibi zikrin bir parçası olur. Derviş Yunus'un dediği gibi: *"**Şol cennetin ırmakları / Akar Allah deyu deyu**"***.**[294] Kendini bilen ve bulan insan, su gibi Allah'ı zikreder, durur.

Yûnus Emre, "Dertli Dolap" şiirinde suyu taşıyıp duran su dolabına 'Niçin inilersin?' diye sorar. Dolap da ona şöyle cevap verir:

Yunus'un Dertli Dolabı:

Dolab niçün inilersin derdüm vardır inilerem

Ben Mevlâya âşık oldum anun içün inilerem

Benüm adum dertlü dolab suyum akar yalap yalap

291 Buhari, "Kitabu-z Zekat", 18.
292 Özçelik, "Yunus Emre'nin Su Yorumu".
293 Özçelik, "Yunus Emre'nin Su Yorumu".
294 Burhan Toprak, *Yunus Emre Divanı*, 3. Baskı (İstanbul: Odunpazarı Belediyesi Yayınları,2006), 171.

Böyle emreylemiş Çalab anun içün inilerem

Suyum alçakdan çekerem dönüp yüksekden dökerem

Görün şu ben ne çekerem anun içün inilerem.[295]

Derviş Yunus, kendini bir su dolabı ile ifade ettiği şiirinde Rabb'ine olan aşkını dile getirir. Bu aşk ile gece-gündüz durmadan hizmet ettiğini ve ibâdetlerini de aksatmadığını dolabın sürekli dönerek çalışmasına benzetmiştir. Dolabın sürekli durmadan dönüşü de onun Rabb'ine karşı kulluk görevini ifâ ederken gece-gündüz demeden hem dünya hem de ahiret için çalışan mürşid-i kâmil'in ibâdetini temsil etmiştir. Bununla birlikte dolabın taşıdığı suyun iniş-çıkışlarda çıkardığı sesi inlemek olarak ifade etse de bunun aslında Tasavvufi bir izah ile Hakk'ın nimetinin Hakk'dan alınıp, halka verilişinin sesi, Allah'ın verdiği nimetlere bir şükürden ve tesbihten ibaret olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca bu inilti, Tasavvufi bir izah ile hasta kişinin Rabb'ından şifa dileyişinin; "duâmı kabûl eyle Yâ Rabb!" diye yalvarışına benzetilmiştir. Yunus Emre, şiirinin sonunda günahlarının affedilmesi için de bolca gözyaşı döktüğünü söylemiştir.

İkinci bir su dolabı şiiri de Kaygusuz Abdal'ın **"Kaside-i Dolabnâme"**sidir. Yunus Emre'nin ilk takipçilerinden olan Kaygusuz Abdal, aruzla yazdığı şiirlerinde Tasavvuf esaslarına yer vermiştir. Yunus Emre'nin kasidesindeki Tasavvufi mânâlar benzer şekilde işlenmiştir. Dolap, burada yerden aldığı suyu herkese eşit olarak dağıtır, meyveleri, sebzeleri, kuşları, kurtları vb. bütün canlıları sular, onlara yeni bir hayât verir. Dolap susuz dönmez. Çünkü onun vazifesi su dağıtmaktır yani halka ve tüm diğer canlılara hizmet etmektir. Netice olarak diyebiliriz ki; Kaygusuz Abdal'ın eserlerinde "su motifi" ile **"Biz her şeyi sudan yarattık"[296]** âyeti esas alınarak, ana rahmine düşen bir nutfeden, insanın vücûd buluşu, mezâra kadar ki maddî ve manevî hayatı üzerindeki tesirler, feyzler, bereketler anlatılmaktadır. Zira su, aklen de temizliğin, imânın, hayatın ve feyzin kaynağıdır. Temiz içeceklerden olan su; edebî Tasavvufî mânâlarının yanında bütün canlılar için hayat verici, rahmet, merhâmet, şifâ, ayna, vahdet-i vücûd gibi mefhumlar açısından son derece önemli bir

[295] Toprak, *Yunus Emre Divanı*, 99-100.
[296] Enbiya, 21/30.

unsurdur.[297]

Dolapla ilgili Tasavvuf dalında önemli birçok manzum ve mensur eserler bulunmaktadır. Özellikle Yûnus Emre'nin Dertli Dolab'ı ile Kaygusuz Abdal'ın Kaside-i Dolabnâme'si; iyi bir Müslüman'ın, yâni İnsan-ı Kâmil olabilmenin, zahmetini, çilesini, sabrını, zerafetini ve zaferini dile getirirler.

2.1.6 Feqiye Teyran 'Av u Av' Kasidesi

Feqiyê Teyran (1561- 1641) yazdığı su kasidesiyle suyun her şeyin kaynağı olduğunu dile getiren bir kürt edebiyatı 16-17. yy. şairidir. Asıl adı Muhammed olup şiirlerinde 'Mîr Mihê' mahlasını kullanmıştır.[298] Fuzûlî ile aynı devirde yaşamıştır. Feqiye Teyran '**Kuşların Öğrencisi'** demektir. Sade bir dille yazdığı şiirlerinde Tasavvufi konuları işlemiş; varlık, yaratılış, ilahi aşk, marifet ve hikmet, Vahdet-i Vücud ve doğal unsurları etkileyici bir üslupla tasvir etmiştir.[299] Şiirlerindeki bu özellikler onun bilgin ve Tasavvufi yönünü gösterir.

Feqiye Teyran, "Av u Av" şiirini Van Müküs/Bahçesaray ilçesi yakınlarında çoşkuyla akan Müküs Çayı'ndan ilham alarak yazmıştır.[300] Av u Av **"Ey Su ve Su!"** adlı kasidesine **"Ey su su! Ey su su! /Aşka ve muhabbete mi tutuldun ki? / Kıyıya dalgalar savuruyorsun /Durmadan ve rahatlamadan"[301]** dizeleriyle başlayan Feqiyê Teyran, Thales'le başlayan, su üzerine düşünme ve suyun felsefi analizini yapma geleneğine ortak olmuştur. Fuzûlî'nin kendi şiiri okununca hissettirdiği su sesi, Feqiye Teyran'ın şiiri okununca da -tabir caizse eğer- ilçe merkezine 2 km uzaklıktaki bir mağara oyuğundan bol bol çağlayan suyun sesi duyulur. İnsan

---

297 Abdurrahman Güzel, "Kaygusuz Abdal'ın Eserlerinde 'Su' Motifi", *Türk Sanatı'nda ve Edebiyatımız'da Su,* ed: Nurettin Demir (Ankara: ASKİ Genel Müdürlüğü Yayınları, 2013), 100.

298 Ahmet Özel, "Faki-yi Teyran", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları. 2020), EK-1/436.

299 Özel, 'Faki-yi Teyran', EK-1/437.

300 Vanlı Nihat Hoca, "Kaynağını Cennetten Alan Müküs Çayı", (3 Mart 2021).

301 Ali Tenik, "Sûfî Feqiyê Teyran'ın Ey Av û Av Şiirindeki Varlık Dili", *Artuklu Akademi*, (Ağustos 2021), 288.

susunca, dağı taşı, suyu ve kuşları duymaya başlar. Bu çalışmamıza konu olan su, Tasavvufi bir bakışla suyun hal dili ile Feqiye Teyran'ın şiirinde Allah'ın ve yarattıkları arasındaki aşk, sevgi ve muhabbetin güzel bir temsili olmuştur.

Sufiler varlıkların bilinmeyen sırlarını tefekkür ederek okur, İlahi ma'rifeti keşfetmeye ve idrake çalışırlar. Tasavvufi anlayışta varlığın dilini okumak, Allah'ın yarattığı her nesnede isim, sıfat ve ilminin tezahürlerini görmek demektir. Bu anlayışla tefekkür ederek kâinatı okumak, seyr-i süluk ile mânevî eğitim ve terbiyeden geçmenin bir yoludur. Ancak okumak bir sufi için tek başına yeterli olmamaktadır. Okuyup anlamak ve anladığıyla yaşamak da gerekmektedir. Zira Tasavvuf, bir yaşam felsefesidir. Feqiye Teyran da Av u Av şiirini Tasavvufi bakış açısıyla Allah'ı, onun aşkını hatırlatan sesiyle dile dökmüştür. Ona göre su, diğer tüm varlıklarda olduğu gibi çoşkusuyla ve çıkardığı seslerle Allah'ı hatırlatmakta ve hal dili ile Allah'a olan itaatini ve bağlılığını sergilemektedir.

Av u Av

Ey av û av ey av û av	Ey su su! Ey su su!
Ma tu bi eşq û muhbetê	Aşka ve muhabbete mi tutuldun ki?
Mewc û pêlan tavêy belav	Kıyıya dalgalar savuruyorsun
Bê sekne û bê rahetê	Durmadan ve rahatlamadan

Bê rahet û bê sekne yî	**Yan şubhetê qelbê xwe (me) yî**
Yan 'aşiqê baxê (baxwoy) xwe yî	**Ji işqa kê natebitê**

Sükûnet ve durman yok	YoksaKalbindeki tutkundan mıdır?
Yoksa Rabbine mi âşıksın?	Seni durduramayan aşkın kimedir?

İlk dörtlükte Teyran, suyun çoşkun akışını, kıyıya çarpa çarpa ilerleyişini İlahi aşk ve muhabbetle izah etmiştir. Suyun Rabbine âşık bir divane misali tasviri suya verilen derin mânâlar ifade eder. Zira su, aşk ile çoşkuyla akmaktadır ve bu hal suyun Rabb'ine olan hayranlığını göstermekle birlikte insanda da suyun bu haline hayret ve hayranlık uyandırmaktadır.

Ji işqa kê her têy û têy	Kimin aşkıyla durmadan akıyorsun?
Heta kengê her bêy û bêy	Ne zamânâ kadar böyle akacaksın?
Bo min beje heyranê kêy	Sen kimin tutkunusun bana söyle?
Da ez bizanim qissetê	Ki ben de hikâyeyi bileyim
Da ez bizanim vê surê	Ben de bileyim bu sırrı
Ji hindikê heta pûr ê	Hem azını hem çoğunu
Ji me'neya vê gurgurê	Senden gelen bu gürlemenin mânâsını
Ji kê ra dikî vê ta'etê	Bu itaati kime yapıyorsun?
Ta'et dikî bê pa û dev	**Zikrê dikî bi hâlete**
Çendî dikî çûna li hev	Dilsiz ve ayaksız itaat edersin
Dengê te tê bi roj û şev	Böyle dolanıp ibâdet edersin

Gece gündüz ibâdetinin sesi geliyor	Bu halinle Allah’ı zikredip anarsın
Ji kê ra dikî zikre bi hal	Bu halinle kimi anmaktasın?
Qet guşguşa nakî betal	Bu ibâdetine ortak koşmuyorsun
Şubhetê min rahetê ‘emal	Benim gibi böyle sorumsuz birini de
Şevan û rojan xew ne tê	Gece ve gündüz uyumadan
Şevan û rojan bê xwe î	Gece ve gündüz uykusuzsun
Ji muhbetê kê di tewî	Kimin sevgisinden kıvranıyorsun?
Şevtariyan qet nahewî	Gece karanlığında da hiç durmuyorsun?
Tu ji emrê kê ve lez ketî	Kimin emriyle böyle acele ediyorsun?
Tu ji emre kê her têy bi lez	Kimin emriyle böyle hızlı akıyorsun?
Sewda serê şubhetê ez	Benim gibi deli divanesin
Ji kê ra dikî çûna bi lez	Bu hızla kime gidiyorsun?
Vê serqutan û xulmetê	Bu dövünmen ve çaban kime?

Teyran, yukarıdaki beyitlerde su ile konuşarak ona neden böyle aktığını sorar. Suyun kendisi gibi bir âşık olduğunu, bu akışının aşka delil olduğunu yine kendisi cevap vererek, suyun Yaratan’a itaatini, bağlılığını, aşk ve muhabbetini bu hal ile açığa çıkardığını dile getirmiştir. Ona göre suyun coşması, taşması, dalgalanması

yüce Allah’a olan teslimiyetinin ve muhabbetinin cezbesindendir.[302]

2.1.7 Şahidi’de Deniz Metaforu

Mevlânâ’nın mânevî evladı olan Mevlevi şeyhi Şahidi’nin eserlerinde deniz metaforu, tanrısal alanla ilgilidir ve beyitlerinde varlık olgusunu deniz imgesiyle işler. Bu beyitlerdeki deniz, aynı zamanda tanrının sonsuzluğunu da simgelemektedir.[303] Şahidi, Tanrı’ya, ruha, bedene, nefse, dünyaya, zamânâ, ölüme ve toplumsal ilişkilere dair Tasavvufi öğretilerinin, daha kolay anlaşılması için eserlerinde mecaz ve sembollere başvurmuş, anlatmak istediğini metaforik bir dille ortaya koymuştur. Bu dille şiirini daha da derinleştirmiş ve mecazi anlatımlarıyla Tasavvufi eğitime hizmet etmiştir.[304]

“Ol erenler ser-veri kim mahzen-i esrârdur

Mecma’-ı ilm ü kerâmet matla’-ı envârdur

Sözleri **deryâ-yı vahdet**’den gelür enhârdur

Haşr içinde Zâtı Fahr-i Seyyid-i Muhtâr’dur

Hazret-i Mollâ CCelâleddîn Hudâvendgâr’dur.”[305]

Bu beyitte Şahidi, ‘Deryâ-yı Vahdet’ imgesini ‘Zât-ı Kibriya’nın tecelli etmesi’ mânâsında kullanmıştır.[306] Ona göre bu tecelli en güzel şekilde Mevlânâ’da gerçekleşmiştir. Mevlânâ’nın sözlerinin Hakk’ın sözlerinden geldiğini ifade etmiştir.[307]

“Ol ki dirler halk-ı âlem nâmını Mollâ-yı Rûm

Bahr-i ilminden anun bir katredür cümle ulûm

302 Ali Tenik, “Sûfî Feqiyê Teyran”, 290.
303 Eke, Şâhidî, 14.
304 Eke, Şâhidî, 13.
305 Eke, Şâhidî, 14.
306 Eke, Şâhidî, 14.
307 Eke, Şâhidî, 14.

İlm-i uşşâkına hâdî münkir-i şûma rücûm

Himmet itse eyleyen her mahzen-i pûlâdı mûm

Hazret-i Mollâ CCelâleddîn Hudâvendgâr'dur "[308]

Şahidi, Mevlânâ'nın ilmini diğer ilimlerin yanında bir katre kaldığı 'deniz'e benzetmiştir.[309]

"Biz ki **gavvâsân-ı bahr-i vahdet**üz cûyâ-yı dûr

Tâli'inde gevher-i şehdâne gelmişlerdenüz (G. 25/4)"

Bu beytinde Şahidi, kendisini vahdet denizine dalmış bir ve büyük cevhere (İlahi sıfat ve mânâ cevherine) ulaşma arzusunda olan bir dalgıç olarak tarif etmiştir.

Son olarak Şahidi, bir başka beyitinde ise deniz metaforu ile Yaratıcı'nın affediciliği arasında bağlantı kurarak insanın günahlarının çokluğuna bakıp Allah'tan ümit kesmemesi gerektiğine işaret etmiştir.[310] Su kabarcıklarının/köpüğünün suyu örtmesi gibi Allah'ın da günahları bu şekilde örteceğini söylemiştir.

"Bu cümle seyyi'eyle de kat' itmezem ümîd

Cümle günâh mağfiretün bahrine habâb"[311]

Bir Divân şairi olmasa da Tasavvuf edebiyatının tanınan simalarından olan usta şair Necip Fazıl Kısakürek de su imgesini şiirlerinde ustaca kullanmıştır. Necip Fazıl, şiirlerinde su imgesine tertemiz, arındırıcı ve yol gösterici bir rehber unsuru olarak yer vermiştir. Ayrıca her şeyin başlangıcında yine suyun olduğuna ve insanın doğarken de ölürken de su ile yıkandığına değinmiştir.

Su 1

Bir hamam ki, gayesinden şaheser;

308 Eke, Şâhidî, 14.
309 Eke, Şâhidî, 14.
310 Eke, Şâhidî'nin Şiirleri, 15.
311 Eke, Şâhidî'nin Şiirleri, 15.

Arınmışların yeri, cennette nurlu Kevser.[312]

Bu dizesinde hamamları, insanlar için maddi bir temizlik mekânı olmasından dolayı yücelterek bir şaheser olduğunu ifade ederken öte yandan kevser havuzuna mânevî olarak arınmışların ulaşabileceğini hatırlatmıştır.

Su 2

Kâinatta ne varsa suda yaşadı önce,

Üstümüzden su geçer doğunca ve ölünce.[313]

Su 3

İnsanlar habersizken yolların verasından;

Gökle toprak arası su şaşmaz mecrasından.[314]

Bu dizelerinde ise suyu, her şeyin başlangıcı ve özü olarak temellendirmiş, yaratılışın suda başladığını, dünyaya gelince ilk su ile tanıştığını ve hayata yine su ile veda ettiğini çok veciz bir şekilde işlemiştir. Burada suyu hayatın her alanında görmek mümkün olmaktadır.

Su 4

Su kesiksiz hareket, zikir, ahenk, şırıltı;

Akmayan kokar diye esrarlı bir mırıltı.[315]

[312] Necip fazıl kısakürek, *Çile*, 94. basım, (İstanbul: Büyük Doğu Yayınları, Kasım 2019), 188.
[313] Kısakürek, *Çile,* 189.
[314] Kısakürek, *Çile,* 190.
[315] Kısakürek, *Çile,* 191.

Su 5

Kâh susar, kâh çırpınır, kâh ürperir, kâh çağlar;

Su eşyayı kemiren küfe ve pasa ağlar.[316]

Su 6

Su bir şekil üstü ruh, kalıplarda gizlenen;

Yerde kire battı mı, bulutta temizlenen...[317]

Bu üç şiirde şair, suya canlılık niteliği katarak sürekli hareket eden, zikreden, sesi ile bir şeyler (çoğunlukla huzuru) fısıldayan, bazen sessizliğe bürünen bazen şarıl şarıl çağlayan, yeryüzünde ve gökyüzünde bir döngü halinde gizlenen, arınan şekilsiz bir ruha benzetir.

Su 7

Bu dünya insanlığa mânevî hamam olsa;

Her rengiyle insanlık tek renkte tamam olsa...[318]

Su 8

Su duâdır, yakarış, ayna, berraklık, saffet;

Onu madeni gökte altınlar gibi sarfet![319]

Son iki şiirde su, duâ, zikir, berrak, saf ve mânevî bir arınma unsuru olarak bir sarraf gibi kıymeti bilinmesi gereken bir cevher olmuştur.

Necip Fazıl Kısakürek, destansı bir dille yazdığı 'Çile' şiirinde;

---

316 Kısakürek, *Çile,* 192.
317 Kısakürek, *Çile,* 193.
318 Kısakürek, *Çile,* 194.
319 Kısakürek, *Çile,* 195.

“Nizam köpürüyor med vakti deniz

Nizam köpürüyor ta çenemde su

Suda bir gizli yol pırıltılı iz

Suda ezel fikri ebed duygusu” suya sonsuzluk imgesi yerleştirirken;

“İnsan bu, su misali kıvrım kıvrım akar ya

Bir yanda akan benim öbür yanda Sakarya

Hey Sakarya! Kimmiş suya vurulmaz perçin

Rabbim isterse sular büklüm büklüm burulur[320] anıt şiiri Sakarya Türküsü'nde suyun akışıyla insan, hayat, zaman ve tarih arasında ilişkiler kurar.

Necip Fazıl'ın şiirlerinde zaman su gibi akarken su da zamanla beraber akmış, zamanın yükünü sırtlamıştır. Suyun hafızasında tarihin yükünü taşıdığını özlü bir biçimde şu şekilde kaleme almıştır:

“Ne ağır imtihandır başındaki Sakarya,

Bin bir başlı kartalı nasıl taşır kanarya,

İnsandır sanıyordum mukaddes yüke hamal

Hamallık ki sonunda ne rütbe var ne de mal”[321]

Suyu şiirlerinde işleyen bir diğer şair de Ahmet Haşim'dir. Ahmet Haşim, kaybettiği annesini bir denize emanet eder. Onun için su anne ile eşdeğer bir duygu unsurudur. Annesizliği suda olmayı dileyerek aşmaya çalışan şair, şiirlerinde bu yüzden suyu anne yerine koymuş ve ona ulaşmayı dilemiştir.[322]

“Suyu seyretmek akıp gitmektir, eriyip gitmektir, ölüp gitmektir.”[323]

Dini-Tasavvufi Türk edebiyatı, suyun hemen hemen bütün hallerini konu edinmiş, suyu adeta insanla bütünleştirmiştir. Dağlarda çağlayarak akan derelerden,

---

320 Pala, “Su”, 37/443.
321 Pala, “Su”, 37/443.
322 Çetintaş, Ahmet Haşim, 119.
323 Bachelard, *Su ve Düşler*, 58.

gitgide denizler oluşturan gözyaşlarına kadar su, temizleyici bir unsur, insanın aşk macerası, sevgiliye bir vasıta, ölümsüzlük suyu, ömrün geçiciliğinin sembolü, yaşatıcı, can/hayatverici, yaratılmış olan her şeyin özü, ilahi aşk, rahmet, kuşatıcı, saflık yönleriyle kaleme alınmıştır. Kimi zaman alçakgönüllülüğün ve ferahlığın, kimi zaman da Hz. Muhammed'in ve onun yoluna revan olmuş bir aşığın sembolü olmuştur. Su, insanın hayatında hem fiziksel hem duygusal hem de ruhsal/psikolojik yönden olmazsa olmaz etkin bir maddedir. Ayrıca dini, Tasavvufi, kültürel, tıbbi, bilimsel psikolojik olarak da ayrı ayrı yorumlanmış ve suya farklı mânâlar yüklenmiştir. Bu yüzden sembolik olarak 'su insandır' denilmiş ve insanla özdeşleşmiştir.

Su üzerine son zamanlarda yapılan ciddi bilimsel araştırmalar ve geçmişte yapılan bazı tıbbi veya ruhsal uygulamalar suyun taşıdığı başka etkin enerjilerin de var olduğunu ortaya koymaktadır. Üçüncü bölümde bu bilimsel araştırmaların verilerine yer verilecek ve ulaşılan sonuçlar çalışma kapsamında değerlendirilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. MASARU EMOTO VE SU ÜZERİNE YAPTIĞI BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR

Yeryüzünün en temel maddesi olan ve yaşamın devamında kilit rol oynayan su, 1 Oksijen ve 2 Hidrojen atomunun, aralarında kovalent bağ[324] yapmaları sonucu ortaya çıkan bir bileşiktir. Kimya da H_2O şeklinde gösterilir. Yeryüzünün üçte ikisi su ile kaplıdır. Karada tatlı yeraltı ve yüzey sularıyla canlılara hayat vermektedir. İnsan vücudunun %70'i, kanın %82'si, beynin %72'si sudan oluşmakta, hücrelerde ve dokularda muhafaza edilmektedir. Ayrıca yediğimiz yiyeceklerin de bu şekilde büyük bir oranı sudan müteşekkildir. Sonuç olarak su, insan hayatında inanılmaz hayati bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte suyun özelliklerine bakıldığında suyun ne kokusu ne tadı ne de rengi vardır. Su, saydam bir maddedir. Ancak su, kendisine yüklenilen bilgiyi kayda/hafızaya alabilen bir özelliğe sahiptir.[325] Suyun bu özelliği Japon bilim adamı Masaru Emoto'nun bilimsel olarak kayda geçtiği deneyleri üzerinden izaha çalışılacaktır. Bu bölümde öncelikle 'Masaru Emoto kimdir?' sorusunun cevabı verilmiş, sonrasında ise su ile ilgili ulaşılan bilimsel sonuçlar ve Tasavvufi-psikolojik yansımaları çalışmamız kapsamında değerlendirilmiştir.

3.1.1. Masaru Emoto Kimdir

Masaru Emoto, Yokohama City Üniversitesi'nde Beşeri Bilimler Fakültesi/Faculty of Humanities and Sciences, Uluslararası İlişkiler Bölümünde Amerika-Çin ilişkileri alanında çalışmıştır. 1987 yılında 43 yaşındayken ayağındaki ağrının bir arkadaşının verdiği şifalı su ile iyileşmesi üzerine büyülenmiş ve suyun

---

[324] Wikipedia, (Kovalent bağ, iki atom arasında, bir veya daha fazla elektronun paylaşılmasıyla karakterize edilen kimyasal bağın tanımıdır). erişim 08 Mayıs 2021.

[325] Masaru Emoto, *Evrenin Sudaki Şifreleri,* çev. Nelda Bayraktar, (İstanbul: Arıtan Yayınevi, 2017), 7.

insan bedeni üzerindeki etkilerini araştırmaya yönelmiştir. Yaptığı bazı araştırmalar onu, suyun bilgiyi kaydettiği sonucuna ulaştırmıştır. Ancak bilim sahasında bunu kanıtlamak, somut deliller elde etmek gerekmekteydi.

Masaru Emoto bir gün David Savold ve Julia Leigh'in (editör) The Day That Lightrıing Chased the Houseıuife: And Other Mysteries of Science (Yıldırımın Ev Hanımının Peşine Düştüğü Gün: Ve Bilimin Diğer Gizemleri) adlı kitabında[326] kar tanelerinin milyonlarca yıldır birbirinin aynısı olmadığı bilgisiyle karşılaşınca, çocukken edindiği bu bilgiye şaşırmamakla birlikte aklına, suyun bilgi ile ilişkisinin, kar taneleri gibi suyun donmuş halinde bulunabileceği fikrini getirmiştir. Bunun üzerine genç arkadaşı Kazuya İshibashi ile birlikte belli bir donma derecesine getirilen su üzerinde su/buz kristalleri deneylerine başlamış, uzun süren bu çalışmaların sonucunda 1994 yılında donmuş ilk altıgen su/buz kristalinin fotoğrafını çekmeyi başarmışlardır.[327]

Masaru Emoto, su üzerine yaptığı deneysel çalışmalarını "Hado no Shinri (Suyun dalgalanması gerçeği) (PHP Publishing, Kasım 1994) adlı ilk kitabında yayımlamış ve kitap beklediğinden fazla ilgi çekmiştir.[328] Bu ilk çalışmadan sonra beş yıl daha fotoğtaf çekip biriktirmeye devam etmiş ve eşi Kazuko tarafından yayımlanan "Sudan Mesajlar" adlı 23 dile çevrilen kitapta bu fotoğraflar yer almış ve tüm dünya da yankı yapmıştır.[329] Emoto, bu olaydan sonra birçok ülkeye konferans ve sempozyumlara konuşma yapmak için davet edilmeye başlanmıştır. Masaru Emoto su üzerine böyle bir çalışmanın ilk defa yapıldığını bilmeden bu çalışmanın içinde yer almış ve kendi deyimiyle insan vücudunun yüzde 70'inin su olduğu halde bu güne kadar neden araştırılmadığına anlam verememiştir.

Masaru Emoto'ya göre su, insana tanrının varlığını ve insanın onun bir parçası olduğu gerçeğini öğretir. Suyu araştıran, doğru bir şekilde anlayan herkes mutlaka tanrı ile karşılaşır ve onu inkâr etmesi zor olur.[330] Emoto, insan ile tanrı arasındaki bağın su ile birleşeceğine inanmış ve tanrının evreni ilk olarak sudan

[326] Masaru Emoto, *Hado: Suyun Bilinmeyen Gücü*, çev: Sezer Soner, (İstanbul: Kozmik Yayınları, 2005), 8.
[327] Emoto, *Hado*, 8.
[328] Emoto, *Hado*, 8.
[329] Emoto, *Hado,* 9.
[330] Emoto, *Suyun Gizli Mesajı,* çev. Serpil Demirci, 9. baskı, (İstanbul: Kuraldışı Yayınları, 2020), 8.

yaratmasını suya verdiği **'sevgi ve şükür'** kavramlarının temellerine dayandığını savunmuştur. Tanrının bu ilk arzusunun titreşimlerini, suyun taşımakta olduğunu ve bizim bunları kristal şeklinde görmekte olduğumuzu ifade etmiştir.[331] Suyun bu özelliğinin İslâmiyet'le, Tasavvuf'la ve insan psikolojisiyle ilgisini araştırmak düşüncesi bu çalışmanın ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

3.1.2. Suyun Gizemi

Masaru Emoto, içinde 70'ten fazla kristal resmi bulunan "Su Kristalleri" adlı kitabında şunları kaydetmiştir: **"Su, cansız bir madde değil; canlı ve duyguları algılayan kristallerden oluşmaktadır. Su, çevresinden pozitif ve negatif bilgileri alır ve ona göre tepki verir".**

Emoto, mikroskopla yaptığı araştırmalarda, donmuş su kristallerinin dış tesirler karşısında çok değişik şekillerde reaksiyon gösterdiğini keşfetmiş ve bunları fotoğraflamıştır. Bu araştırmalara göre su kristalleri, dış çevre tesirlerinin yanı sıra müzik, söz ve kavramlara da tepki vermektedir. Ayrıca suyun hisleri ve şuuru da kaydettiğini ortaya çıkarmıştır.

Emoto, araştırmalarıyla suyun sadece hafızasının ve bilgi taşıyıcı özelliğinin olmadığını aynı zamanda kâinatın dilini ve gerçek sevgi titreşimini de yansıttığını ispatlamaktadır. Yapılan bir deneyde; aynı akarsudan alınan 2 kap suyun birine sakin ve kulağı tırmalamayan müzikler dinletilmiş, diğer kaptaki suya ise kulak tırmalayıcı bir müzik dinletilmiştir. Daha sonra suların yapıları incelendiğinde ise, hafif ve güzel ritim dinletilen suyun kristalizasyon örneği desenler şeklinde ve simetrik, cızırtılı ve kötü ritimler dinletilen suyun kristalizasyon örneği ise karışık olarak bulunmuştur.

Emoto, donmuş suda oluşan kristallerin kendilerine belirli düşünceler yoğun olarak yönlendirildiğinde düşüncenin şekline göre değişiklik gösterdiğini keşfetmiştir. Yaptığı deneyler sonucunda çok temiz kaynaklardan gelen su örneklerinin ve kendilerine sevgi dolu sözcükler söylenen su örneklerinin, kar tanelerinin modeline benzeyen çok parlak, yoğun motifli, simetrik ve çok renkli desenler oluşturduklarını

[331] Emoto, *Evrenin Sudaki Şifreleri*, 34.

gözlemlemiştir. Bu yönde elde ettiği tüm iyi ve kötü su kristallerinin resimlerini kitabında yer almaktadır.[332]

Masaru Emoto, yaptığı bir deneyde su içindeki kristallerin sahip olduğu klor dışında, dışarıdan aldığı bilgiler sonucu farklı desenler ortaya koyduğunu bulmuş ve bunu test ederek fotoğraflamıştır. Deney için aynı özelliklere sahip iki cam şişeye su koymuş, su şişelerinden birine 'teşekkür ederim' diğerine 'sen aptalsın' yazılarını yapıştırmıştır. Dondurup fotoğraflayınca da üzerinde 'teşekkür ederim' ifadesi olan suyun altıgen düzgün bir kristal şeklini, 'sen aptalsın' ifadesininin olduğu suyun ise parça kristaller şeklini ortaya çıkardığını görmüştür.[333] Masaru Emoto'nun vardığı kanıya göre su, ancak kendisine olumlu sözcükler gösterildiğinde düzgün kristaller oluşturmuştu.[334] Su, Emoto'nun deneylerinde söylenilen ya da yazılan güzel sözlere tutarlı bir şekilde olumlu, dengeli, biçimli ve elmas gibi kristallerle tepki verirken kötü söz ve sözcüklere ise ya tepkisiz kalmış ya da bozuk, parçalanmış gibi dengesiz şekiller ortaya çıkarmıştı. Ona göre seslere ya da yazılara tepki veren su, suyun niteliğinin değiştiğini, bilgiyi kopyalayıp sakladığını/hafızaya aldığını ve bu bilgileri kristallere dönüştürdüğünü[335] ortaya koymaktaydı. Daha önce verilen iki ifade dışında yapılan diğer deneylerde suya gösterilen karşıt anlamlı sözcüklerden bazıları; "mutluluk" ve "mutsuzluk" "aferin" ve "çok kötü", "hoşlanmak" ve "hoşlanmamak", "güçlü" ve "güçsüz", "melek" ve "şeytan", "barış" ve "savaş"tır. Deneylerin sonunda Emoto'nun en çok etkilendiği bir olay kendi ifadeleriyle şu şekildedir:

"Su, sözcüğün iyi bilgi taşıdığını fark ettiğinde, kristaller oluşturdu. Belki de su, o sözcüğü yazan kişinin kalbini hissedebiliyordu. Suya çok sayıda sözcük gösterip bunun sonucunda oluşan kristallerin fotoğraflarını çekerken gözlerim bir fotoğrafa takılıp kaldı; görmüş olduğum diğer su kristali resimlerinden daha güzeldi. Güzelliği beni büyülemişti. Bu kristal sanki tamamen açan bir çiçek gibi güçlü bir şekilde açılmıştı. Sanki su, yaşadığı keyfi ifade etmek ister gibi ellerini uzatmıştı. Bu suya gösterilen sözcükler **"sevgi ve minnettarlık/şükür"** dü. Bu iki sözcüğün birleşiminden gizemli, kutsal bir şekil ve auraya sahip bir kristal ortaya çıkmıştı. O

332 Emoto, *Suyun Gizli Mesajı,* 22-53.
333 Emoto, *Suyun Bilinmeyen Gücü*, 21.
334 Emoto, *Suyun Bilinmeyen Gücü*, 22.
335 Emoto, *Evrenin Sudaki Şifreleri*, 8.

zamandan beri, suyla farklı türde birçok sözcükle konuştuk, ona güzel resimler gösterdik ve iyileştirici harika müzikler çaldık ama "sevgi ve minnettarlık/şükür" sözcüklerini gösterdiğimizde ortaya çıkan su kristali resmi kadar güzel olan su kristali resimlerini hiç elde edemedik (Bkz. Şekil: 1-2). Suya göre "sevgi ve minnettarlık" en iyi bilgi olmalı."[336]

Emoto'ya göre suyun aldığı bilgiden etkilenmesi gibi insanlar da gördüklerinden, duyduklarından, düşündüklerinden ve hissettiklerinden etkilenir. Çünkü insan vücudunun yüzde 70'i sudur ve su, insan vücudunda iletkenlik işlevi görür.

Masaru Emoto, 'Suyun bilinmeyen gücü: Hado' adlı kitabında hado'yu evrende var olan bütün süptil enerji olarak tanımlamış ve suyun kristallerinin bu enerji ile ilişkili bir şekilde ortaya çıktığını belirtmiştir. Ona göre var olan her şey gibi suyun da bir enerjisi, titreşimi yani hadosu vardır. Aynı frekansta olan şeyler birbiriyle rezonansa geçer. Emoto'ya göre insan, evrende var olan herşeyle rezonansa geçebilen ve enerji alışverişi yapabilen tek varlıktır. Su, enerjiyi, evrendeki titreşimleri taşıyan tek şeydir ve onu gerçekten anlayıp onunla rezonansa girdiğimizde bize harika bir enerji verecektir.[337] Yine Emoto'nun deyimiyle su, duyarlıdır ve söylediğimiz olumlu şeylere en güzel haliyle tepki verir.

Duâların enerjisi suya aktarıldığında suyun niteliği aynı şekilde değişir ve gönderilen hadoya potansiyel olarak cevap verir. Bununla birlikte Emoto, enerjinin daha güçlü olması için duâ ederken gelecek zaman yerine geçmiş zaman dilinin kullanılmasını tavsiye etmiştir.[338] Emoto, duânın suyu değiştirme gücünün olduğunu yaptığı bazı deneylerde elde ettiği kristallerle ortaya koymuştur (Bkz. Şekil: 3). Ayrıca duâ etmek için suya yakın olmanın gerekmediğini, duâların suya ulaşmak için ülkeler ve okyanusları aşabildiğini belirtmiş ve kitabında buna ayrıntılı bir şekilde yer vermiştir. Üstelik farklı ülkelerde yaptığı bir deneyle bu iddiasını da kanıtlamıştır.[339]

---

[336] Emoto, *Suyun Bilinmeyen Gücü*, 23.
[337] Emoto, *Evrenin Sudaki Şifreleri*, 27.
[338] Emoto, *Hado*, 81.
[339] Emoto, *Evrenin Sudaki Şifreleri*, 57.

Emoto, yeryüzündeki herşeyin pozitif ve negatif enerjilerle maddeleştiğini, bu zıtlıklar olmadan hiçbir şeyin var olmayacağını, bu zıtlıklardan birinin veren, diğerinin alan olduğunu ifade etmiştir. Buna göre tanrı, aktif olan ve veren enerji olarak sevgiyi, pasif olan ve alan enerji olarak şükrü yaratmıştır.[340]

Şükür ifadesiyle ilgili olarak yeryüzünün şükrünü ifade edişi şu dizede oldukça güzel aktarılmıştır:

"Yağmur gökyüzünden yeryüzüne doğru iniyor" diye düşündü adamın biri ve yağmurla yeşeren nebat yeryüzünden gökyüzüne doğru yükseliyor, bir şükür gibi"[341]

Emoto'ya göre, suyun sahip olduğu kimyevi maddeler olan 2 hidrojen ve 1 oksijen, derin anlamda sevgi ve şükür dengesinin enerji formülünü taşımaktaydı. Sevgi 1, şükür 2 olduğunda en yüksek uyum sağlanabiliyordu.[342] Bu durumu şöyle bir örnekle açıklar:

"Diyelim ki, su kristallerinin slâyt gösterisi eşliğinde, suyun güzelliği ve biricikliği hakkında konuşma yapıyorum. İzleyiciler benimle rezonansa girdiklerinde ve konuşmamdan dolayı kendilerinde bir takım içgörüler belirdiğinde ve kendilerini çok mutlu hissettiklerinde, onlara sevgi titreşimlerini başarıyla aktarmış olduğumdan söz edebiliriz değil mi? Onlara gönderdiğim her sevgi titreşimi, her birisinin gönlünde şükre dönüşür ama bu şükür sonunda başka bir titreşime dönüşerek bana geri döner. Bu nedenle seminer öncesinde ne kadar yorgun olursam olayım, sonrasında kendimi yenilenmiş ve enerjik hissederim. İzleyicilerin gönüllerinden çıkan şükür titreşimleri, bana ihtiyacım olan ekstra enerjiyi ağlar. Ancak tek bir şükür titreşimi olsaydı titreşim iletildikten sonra son bulurdu. O halde ½ oranının anlamı nedir? İki şükürden biri konuşmacıya geri döner, diğeri ise başka birine verilmek üzere bekler."[343] Konuşmadan etkilenen kişi öğrendiklerini başkasıyla paylaşınca artık bir dönüşüm gerçekleşir ve şükür sevgiye dönüşür. Çünkü şükür, alan enerji, sevgi ise veren enerjiydi. Kişi alan kişiden, veren kişiye dönüşür.

---

[340] Emoto, *Evrenin Sudaki Şifreleri*, 35.

[341] Gökhan Özcan, 'Suyun Hafızası', erişim: 26. 03. 2022.https://www.yenisafak.com/yazarlar/gokhan-ozcan/suyun-hafizasi-2050158

[342] Emoto, *Evrenin Sudaki Şifreleri*, 37.

[343] Emoto, *Evrenin Sudaki Şifreleri*, 37.

Emoto, sevgi ile şükür arasındaki dengeyi başka bir örnekte insan yüzündeki bir ağız ile iki kulak sahibi olmaya benzetmiştir. Ona göre tanrı sevgiyi en güzel şekilde iletmemiz için bir ağız, sevgiyi şükürle kabul etmemiz için de iki kulak vermiştir.

Burada bir parantez açılacak olursa, Tasavvufi bir bakış açısıyla şeyh ve mürid arasındaki denge ve uyumun bu tür bir enerji ile gerçekleştiğini düşünmek mümkündür. Sevgi, belki de bu görünmeyen titreşimlerle insan üzerinde olumlu etki bırakmakta, rezonans olarak tarif edilen bir yolla kişiden kişiye aktarılabilmektedir. Nefret de aynı şekilde bulaşabilir.

Emoto, insanlara eksik bıraktığı sevgi ve şükrü hatırlatmak için tanrının hastalıklar gönderdiğini ifade eder.[344] Sevgi ve şükür ile yaşamak, yaratıcı ile irtibatını kuvvetlendirmek demektir.

Elektromanyetik ışınlar, (evlerdeki mikrodalga fırınlar, televizyon cep telefonu ve bilgisayarlar) suyun orjinalliğini değiştirip bozar ancak suya yüklenen sevgi ve şükür ifadeleri bu durumdan etkilenmemektedir. Masaru Emoto, suyun kendini sevgi ve şükür ile koruyabildiği gibi insanların da kendini bu duâlar ve sözcüklerle koruyabileceğini ifade etmiştir.[345] Ayrıca sevgi ve şükür ifadelerinin insanın bağışıklığını da güçlendirdiğini ve hastalıklara karşı direnç sağladığını, bu yüzden bu iki değeri hayatımızın merkezine oturtup enerjilerinden faydalanmayı tavsiye etmiştir.[346] Çünkü sudan olumlu bilgi almak insanı iyileştirirken, olumsuz bilgi hasta edebilir.[347]

Masaru Emoto, dindar biri değil ancak bir din tarafından uzun bir süredir kullanılan duâların güçlü bir hado enerjisinin olduğuna inanmaktadır. Bununla ilgili olarak kitabında “Dinimize imanla inanır ve duâları kuşku duymadan edersek, daha etkili bir güçle kutsanacağımızı düşünüyorum” ifadesini kullanmıştır.[348] Bir su şisesindeki suya yüksek bir sesle duâ etmeyi, ara sıra suyla konuşmayı veya duâları bir kâğıda yazıp içinde bulunduğu kaba yapıştırmayı tavsiye etmiştir. Suyu içmeden

[344] Emoto, *Evrenin Sudaki Şifreleri*, 55.
[345] Emoto, *Evrenin Sudaki Şifreleri*, 65.
[346] Emoto, *Evrenin Sudaki Şifreleri*, 67.
[347] Emoto, *Suyun Bilinmeyen Gücü*, 46.
[348] Emoto, *Suyun Bilinmeyen Gücü*, 83.

önce suyu biraz sallamanın suyun enerjisini harekete geçireceğini de eklemiştir.[349]

Suya duâ okumanın etkisi ile ilgili bir deneyde Masaru Emoto, Fujiwara Barajı'nda bir duâ okumuş, duâdan önceki su yüzeyi ile sonraki su yüzeyi arasındaki görünür temizlik ve ışıltıyı fotoğraflamıştır.[350] Emoto, duâların yüksek boyutlara ulaşıp sonra da tekrar üç boyutlu dünyaya titreşim olarak döndüğünü ifade etmektedir.[351] Ayrıca duâdan önce ve sonra örnek olarak aldığı baraj suyunun oluşturduğu buz kristallerinin arasındaki farkı da ortaya koyarak duânın su üzerinde ve dolayısıyla insan üzerindeki inanılmaz etkisini ortaya koymuştur.

Emoto, bu deneylerinden ders olarak kelimelerin gücünü keşfettiğini söyler. Onun ifade ettiği üzere olumlu kelimelerin titreşimlerinin dünya da olumlu etkisi varken, olumsuz kelimelerin titreşimlerinin yok etme gücü vardı. Ayrıca japonların '**kotodama'** dedikleri (kelimelere can veren ruh) sözü, her sözün dünyayı değiştirme gücüne inandıklarına bir örnektir.[352]

Emoto, insan bilincinin DNA'nın kendisi olduğunu düşünmüş, "naohi" (öz ruh) denilen şeyin DNA'nın sarmal su sütunu ile aynı olduğu fikrini ortaya koymuştur. Naohi, insan ruhunun özündeki en basit ve en saf yön, en yüksek derecedeki iyilik ve asil güzelliğin temsili olarak tarif edilmiştir. Emoto'ya göre insan naohi/öz ruhu ile ne kadar çok uyum içinde olur veya DNA'nın su sütunundaki su seviyesi ne kadar yüksek olursa Hz. Musa, Hz. İsa, Hz. Muhammed (s.a.s) gibi beşinci boyuta o kadar yakın olabilir.[353] Ona göre suya sevgi ve şükür ile özen göstererek DNA'nın kullanılan %3 oranı daha da artırılabilir ve daha yüksek bir bilince sahip olunabilir.

Tasavvufi ve psikolojik açıdan incelendiğinde 'Sevgi ve minnettarlık/şükür' kelimelerinin enerjisi, insan ile Rabb arasında bir bağ olarak düşünülebilir. İslâm Dini'nde suya besmele okunarak su içilir ki bunun anlamı **'Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla'**dır. Rahmanve Rahim esmâları Allah'ın sevgi ve merhametinin bir tezahürüdür. Böylelikle su içerken hem Allah'ın kulları üzerindeki sevgisi ve nimeti

349 Emoto, *Suyun Bilinmeyen Gücü,* 84-85.
350 Emoto, *Evrenin Sudaki Şifreleri*, 77-78
351 Emoto, *Evrenin Sudaki Şifreleri,* 79.
352 Emoto, *Suyun Gizli Mesajı*, 16.
353 Emoto, *Evrenin Sudaki Şifreleri*, 100.

görülmüş olmakta hem de insan hayatı için vazgeçilmez hayati bir nimet için Allah'a şükür ve minnettarlık duyguları ifade edilmiş olunmaktadır. Hatta bilimsel olarak da suyun bu kelimelerin bilgisini kaydetmesi, kalbe ve beyne iletmesi insan mânevîyatı üzerinde de etkisi olmaktadır.

3.1.3. Suyun Hafızası

Çalışmanın bu bölümüne kadar arzedildiği üzere günümüzde bilimsel olarak suyun hidrojen ve oksijen dışında okunmayan titreşimsel bir alfabesi olduğu ortaya konulmuştur. Bu alfabenin kelimelerin gücüne ve yaydığı frekansa göre 27 desenden oluştuğu kabul edilmiştir. Her desenin değişimi ile suyun titreşimi değişir. Bu yüzden suya okunan her duâ, söylenen her kelime ve hatta suyun temas ettiği her madde suda iz bırakmakta, dolayısıyla suya yazılmış olmaktadır. Suya yazılan bu yazı günümüzde titreşimsel olarak bazı özel cihazlarla okunur olmuştur. Bu Kuantum bilimi ya da teknolojisi ile yapılmaktadır.

Emoto, *"Suyun Gizli Mesajı"* adlı eserinde, çeşitli sulardan elde ettiği buz kristallerinin sese, müziğe ve yazıya verdiği tepkiyi fotoğraflayarak bazı verilere ulaşmıştır. Ona göre her su molekülünün kendi kimliği vardı. Yapılan deneylerde suya olumlu sözler söylendiğinde mükemmel buz kristalleri oluşurken, olumsuz sözler söylendiğinde biçimsiz kristaller meydana gelmektedir. Çalışmamızda her canlının doğada çeşitli ses frekansları ve titreşimlerinin var olduğu belirtilmiş, suyun bu titreşimleri algılama ve hafızasında tutma yeteneğine sahip olduğu ortaya konmuştur. Bir başka deneyde pozitif bir şekilde güzel sözler söyleyerek su verilen çiçekler ile kötü söz söylenen çiçeklerin son durumu, yapılan deneylerle gözle görünür bir farklılıkla sonuçlanmıştır. Güzel sözlere olumlu, kötü sözlere olumsuz tepki veren bu çiçeklerin son yapılan çalışmalara göre bu tepkisinin çiçeğe verilen sudan kaynaklandığı savunulmuştur.[354]

Deney olarak bir kar tanesinin doğal şartlarda eritilip sonra tekrar dondurulduğunda sahip olduğu ilk şekle geri dönmesi suyun hafızası olduğunu ve

---

[354] Mustafa Kaya, *Su Kanunu*, (İstanbul: Fenomen Kitaplar, 2016), 64.

sahip olduğu bilgileri kaybetmediğini göstermekteydi. Emoto, suyun sözcüklerle değiştirilebileceğini fotoğraf çekerek gerçekleştirdiği 10.000 deneyle kanıtlamıştır. Burada sözcüklerin gücü oldukça düşündürücüdür. Çünkü her sözcük önceden düşünülmüş ve elektrik ya da dalga boyları ile suyun bilgisi değiştirilmiştir. Bunlarla düzen ya da kaosun bile oluşturulabileceği iddiaları ortaya konulmuştur. Emoto, nötr suyu alıp sözcüklerle yani bilgi yükleyerek -4 derecede dondurmuş ve elektron mikroskobuyla fotoğraflarını çekmiştir. 'Beni hasta ediyorsun' mesajı ile yüklediği suyun görüntüsünün aynı kanserli hücre yapısını ortaya koyduğunu tespit etmiştir.

Düşünceler ve niyetler suya bu alfabeler sayesinde yazılır ve bu, insan üzerinde bazı değişikliklerin ortaya çıkmasında etkilidir. Çünkü insan beyni sudaki bu bilgileri okuyabilecek özellikte yaratılmıştır. Bu yüzden önceki milletler suya duâ okuyup üflemiş, bedene şifa olup iyileştirmesini dilemiştir.

Hiçbir kötü enerji verilmemiş dünyanın diğer titreşimlerine en uzak olan Roraima Dağı'nın suyu normal suyun sahip olduğu enerjinin 40.000 kat fazla olduğu ölçülmüştür.[355]

Su, insan içinde biriken ağır zararlı metalleri ve zehirli tortuları çözerek vücuttan atılmasını sağlar. Bu yüzden biofiziksel olarak da su, şifa olarak kabul edilmektedir. Faydalanmak istediğimiz suyun aynı zamanda "Canlı Su" olması gerekmektedir. Bu yüzden insanlar şifalı su içmek için kaynak sularını tercih ederler. Çünkü borulardan geçen evdeki çeşmelerden akan su canlılığını yitirmiş olup 'ölü su' mesabesindedir ve ölü su insana enerji vermese de hafızasındaki bilgileri taşımaya devam eder. Bu nedenle suyun canlılığını geri kazanabilmesi için ve bilgilerinin yenilenebilmesi için suya bazı kelimelerin söylenmesi tavsiye edilmiştir. İslâm Dini'nde suyun Besmele okunmasından sonra içilmesi, bu anlamda çok manidar olmaktadır.

Bu çalışmanın suyun terapötik etkilerinin açıklandığı bölümünde suyun sesinde şifa olduğu ve sudaki çeşitli tedavi edici unsurlardan dolayı yüce Allah'ın Şafi' isminin tezahürlerini taşıdığı konusu yer alacaktır. Kâinattaki her şeyin özünde suyun olması, suyun her canlı üzerinde olduğu gibi insan üzerinde de olumlu

[355] Kaya, *Su Kanunu,* 65.

olumsuz etkilerinin olduğu kabul edilmektedir. Suyun iletkenliğinin aynı zamanda bilgi için de geçerli olması özellikle alternatif tıbbın da suya bakışını olumlu yönde etkilemiştir. Suyun şifa niyetiyle kullanılmasıyla ilgili daha önceki bölümde Fransız bilim adamı Dr. Jacques Benveniste'nin çalışmaları hakkında bilgi verilmişti. Benveniste, yaptığı araştırmalarda DNA hücrelerinin belli bir frekansta foton (ışık) yaydığını, farklı hücrelerin farklı frekansta titreştiğini, farklı titreşimdeki iki hücre yan yana geldiğinde yeni bir frekans oluşturup birlikte bu frekansta titreşmeye başladıklarını ve elektro manyetik dalgalar ile bir çağlayan yaratıp ışık hızında yolculuk ettiğini keşfetmiş. 1980'lerde başlattığı çalışmalarında suyun hafızası olduğunu anlamış. Suya yüklenen maddenin su eklendikçe kaybolmadığını, suyun hafızasında yer ettiğini saptamıştır.[356]

Geçmiş dönemlerde kullanılan mâdenî şifâ taslarındaki yazı ve şekiller, tasların iç ve dış yüzeylerine yoğun bir şekilde uygulanmıştır. Çoğunlukla âyet ve sûreler bulunur. Fâtiha, Felâk, İhlâs, Fetih, Yâsin ve Nâs sûreleri, Kalem sûresinin 83-84-85. âyetleri, Kâfirûn sûresinin 409. âyeti ile Ayete'l- Kürsî yazılmaktadır. Bunun dışında Allâh'ın isimleri, Hz. Peygamber'e salâvatlar, Hz. Ali'ye, Hz. Fatma ve torunları Hasan ve Hüseyin'e Mühr-i Süleyman ve on iki İmam'a duâlar, Dört Halife'nin ve dört büyük meleğin adları, Ashab-ı Kehf'in adları, tılsımlı yazılar, vefkler, astronomik simgeler, yılan, akrep, aslan ve ejderha gibi hayvanların figürlerin yer aldığı görülmüştür. Bu sembol, âyet ve sûrelerin yazılması, şifânın Allah'tan geleceği, Allâh'ın istemediği hiçbir şeyin olmayacağı inancı sebebiyledir.[357]

Suyun hafızasının olmasıyla ilgili deney ve fikirler, suyun niyet ve duâlar ile yeni bir forma girdiği, canlılık ve verimlilik özelliklerinin bu şekilde geri kazandırılıp faydalı/şifalı bir hale getirildiği konu edilmiştir. Şifa taslarındaki yazıların, duâ ve görsellerin şifa niyetiyle kullanılması gibi uygulamalar ile suyun bir hafızasının olduğu net olarak açıklanmasa da bu yazı ve duâların suya şifa kattığına inanılmıştır.

---

[356] Kanaga, "Suyun Büyük Gizemi/ Belgese"l,Erişim, 10. 05. 2021. http://www.kanaga.tv/tr/cevre/water.html

[357] Serkan Gedük, "Suyun İyileştirici Gücü Şifâ Kapları", *Z Dergisi 2* (Güz 2017), 359.

3.1.4. Suyun Terapisi ve Terapötik Etkileri

Suyun insan yaşamı için faydası, vücuttaki tüm hücrelerin suya ihtiyaç duyduğu, vücuttaki toksinlerin dışarı atılması için suyun zaruri olduğu bilimsel olarak ortadadır. İnsan için hem maddi hem mânevî arınmada su temel unsurdur. Günde beş vakit namaz kılmak için su ile alınan abdestin insan üzerinde fizyolojik olarak bir detoks etkisi olur, hatta duyulan suyun sesinde bile şifa vardır. Suyun hareket etmesi, suyun hareketinden ortaya çıkan pozitif iyonları çevreye yayar. Bunun insanlar üzerinde olumlu etkisi olmasından dolayı insanlar, kendilerini bir deniz kıyısında ya da bir nehir/akarsu kenarında huzurlu hissederler. Denizlerdeki dalgaların sesi, zihne etki eden arındırıcı bir nitelik taşır. Bu ses, kişinin geçmiş yaşantısının bıraktığı zararlı yazılımları temizleyerek manevî bir arınma ve bir travma tedavisi özelliğine de sahiptir.[358] Hatta bu yüzden Osmanlı evlerinin avlularında da selsebil bulunmaktadır. Su sesinin insan psikolojisi üzerinde de terapötik etkilere sahip olduğu Osmalı'da olduğu gibigeçmiş uygulamalarda görülmektedir. Geçmişte akıl ve ruh hastalarının tedavisinde; su kenarlarında suyun sesini dinleme, suyun akışını seyretme gibi teskin yöntemleri kullanılmış; stresten kurtulmak için açık havada su kenarlarına çıkılmıştır. Çünkü akan suyun sesinde ruhi hastalıkları tedavi edici bir etki vardır.

15. yy. Osmanlı dönemi araştırıldığında Edirne'de Sultan Bayezid Dârüşşifâsı'nda akıl hastalarının müzik ve su ile tedavi edildiği görülmektedir.[359] Hatta günümüzde de bazı otantik müzik grupları tarafından yapılan müzik çalışmalarında müzik ile su sesi birleştirilmekte, müziklerinde su sesi kullanılmakta ve dinleyicinin su sesi ile rahatlaması ve dinlediği seslerle huzur bulması sağlanmaya çalışılmaktadır.[360] Suyun sesinde hem şifa hem de bir hüzün hissedildiği için su sesiyle birlikte müzik dinleyerek şifa bulmak isteyen birine suyun akışının sesinden ilham alınan Hüseyni (neşe veren) ve Uşşak (ulvi duygularla hüzün veren, ruha canlılık katan) makamları ile tedavi olması tavsiye edilmiştir.[361]

---

358 İlbey, "Hazreti Su".
359 İlbey, "Hazreti Su".
360 Türkan, "Kainatın Kelamındaki Şifa".
361 İlbey, "Hazreti Su".

Müziğin insan psikolojisi üzerindeki etkilerini araştıran Emoto, bilimsel olarak su üzerine gerçekleştirdiği deneylerden birinde suya çeşitli müzikler dinletmiş ve bazı müziklerin su kristalleri üzerinde harika şekiller meydana getirdiğini çektiği fotoğraflarla kitaplarında paylaşmıştır. Bu durumun hastaları müzikle tedavi etmekle ilişkili olduğu düşünülmektedir. Emoto, tıp alanında tedavide 'müzik terapisini' uygulayan doktorların sayısının arttığını, bu terapi yönteminin hastalıkların iyileşme sürecini hızlandırdığını da ifade etmiştir. Ona göre insan sudan oluşmakta ve müziğin suyu mutlu etmesi gibi insanın hücrelerini de mutlu etmekte ve kişiyi olumlu yönde etkilemektedir.[362] Bununla birlikte su sesi, müsikivari bir niteliğe sahip olmasından dolayı insan ruhunda uyandırdığı huzurlu his ile insanın ilgisini çeker ve insanı suyun geçtiği yerlere yönlendirir. Mevlânâ, Mesnevî'sinde insanın suya ilgisini ve sevgisini bir küçük öyküyle anlatmıştır. Öyküye göre adamın biri suyun üst tarafında bulunan ceviz ağacına çıkıp cevizleri silkelemektedir. Cevizler ise onun ulaşamayacağı bir suya düşmektedir. Onu gören birinin bu cevizlere ulaşamayacağını söylemesi üzerine silkeleyen zat der ki: **"Benim ağaç silkelemekten maksadım ceviz toplamak değil, benim maksadım suyun sesini işitmek ve suda hasıl olan habbeleri (su kabarcıklarını) görmektir."**[363] Mevlânâ, bu öykü ile insanın suyun sesini duyup onunla zevklenmesini ve neşelenmesini dile getirir.

Su sesi, insanda tedavi edici bir etkiye sahip olduğundan dolayı; Allah'ın '***Şafi'*** isminin zikrini ihtiva etmektedir. Mânevî bir bakış açısıyla kâinattaki tüm canlıların ve suyun bir zikri vardır. Suyun da sahip olduğu zikir ile körelmiş kalplere canlılık, sönmüş ruhlara neşe ve mutluluk katan bir varlık olduğu yine önemli tespitler arasındadır.[364] Mevlânâ yine Mesnevî'sinde güzel sesler dinlemenin âşıklar için gıda mesabesinde ve güzel ses dinlemede kalp huzuru ve toplanma hayali vardır.[365] Bu anlamda kâinattaki diğer tüm güzel seslerin insan üzerindeki olumlu etkisi gibi su sesinin de fiziksel, ruhsal/psikolojik ve mânevî etkileri (terapötik işlev) daha önce uygulanan yöntemler ve günümüzde yapılan bazı bilimsel araştırmalar sonucu anlaşılmaktadır.

---

[362] Emoto*, Suyun Bilinmeyen Gücü*, 103-104.
[363] Mevlana, Mesnevi, (2012), 469.
[364] Türkan, "Kâinatın Kelamındaki Şifa, İşaratü'l-İ'caz, s. 145.
[365] Mevlânâ, Mesnevî, (1995), 61.

Suyun sesindeki şifa ile ilgili olarak eski kaynaklarda, suyun ilmi ve iletişimi temsil ettiği belirtilmektedir.[366] Daha önce de bahsi geçtiği üzere suyun duâlar ile yapısı değişir ve vücuda titreşimler yayar. Duâdaki kelimelerin enerji yaydığı,[367] hafızaya alıp kaydettiği ve bilgiyi insan beynine ve ruhuna ilettiği kabul edilen ilgili araştırmalar bu konuyu açıklığa kavuşturmada ulaşılan önemli bir veridir.

"Yusebbihu lillâhi mâ fîs'semâvâti ve mâ fîl ard…"[368] (göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ı tesbih etmektedir) ayeti semâvatta ve arzda bulunan her şeyin Allâh'ı zikrettiğini bildiriyor. Bu düşünce doğrultusunda fani olan her şey, taş olsun su olsun, Allâh'ın halîfesi olan ve Rabb'i Zü'l- Celâl'in esmâsını taşıyan, rûhundan ruh üfürüldüğü insanın lafından anlar. Dolayısıyla suyun bize tesîrinden bahsedebileceğimiz gibi bizim suya olan tesîrimizden de bahsedebiliriz.[369] İnsan ve su bilgi alışverişi ve sürekli olarak karşılıklı bir iletişim halindedir.

Tasavvuf literatüründe özellikle İbnü'l Arabî ekolü sufilerinin kullandığı, fiziksel tıp (et-Tıbbu's- Surî) dışında ruhsal tıp (et-Tıbbu'r-Rûhânî) terimi bulunmaktadır. Arabî ekolü sufileri bu terimi huzura ermiş bir kalbin fiziki ve mânevî sağlığını ve korunmasını ifade etmek için kullanmışlardır. Ayrıca bu terim 'böyle bir kalbe sahip olmanın yollarının ve az yemek, az içmek ve az uyumak yöntemiyle nasıl mücadele edileceğinin ilmi' olarak tarif edilmektedir. Bunları bilen kişi ise tabîbu'l-ervâh/ruhların tabîbi veyâ et-tabîbu'l-ilâhî olarak isimlendirilmektedir. İbnü'l Arabî sûrî tıbbı bilen ama tedavi metodu olarak bedeni yöneten, ruhu ihmal etmeyen bir tedavi metodunu benimseyen tıp anlayışına bu ismi vermiştir.[370] Onun bu yöntemi beden kadar ruh sağlığına da önem verdiğini gösterir ki ruhun beden üzerindeki etkisi de tartışılmamaktadır. Tedavi sürecinde bedene hitap eden ilaç, ruha da hitap edebilmelidir ya da ruha hitap eden başka bir takviye tedavi ile alınmalıdır ki beden ile birlikte ruh da sağlığına kavuşabilsin. Mânevî/ruhsal duygular, insanı hasta edebildiği gibi hasta olanı da iyileştirebilir.

---

366 Türkan, "Kainatın Kelamındaki Şifa".
367 Emoto, Suyun Bilinmeyen Gücü, 84-85.
368 Cuma, 62/1.
369 İnançer, "Âb-ı Hayat", 55.
370 Hülya Küçük, "Tasavvuf ve Tıp: Ruhani ve Suri/Fizyolojik Tıp", Din *ve Hayat Dergisi,* Yıl:12, S. 37. (Kış 2019), s. 82.

Bu anlamda bazı duyguları kontrol etme noktasında bir dış etkene ihtiyaç vardır. Bu anlamda su, insana olumlu etki eden önemli bir araçtır.

Peygamber Efendimiz'in hadisinde bildirdiği üzere öfkelenildiğinde abdest almak, suya temas etmek insanı sakinleştirir. **"Öfke şeytandandır, şeytan ateşten yaratılmıştır. Ateş ancak su ile söndürülür, o halde öfkelendiğiniz zaman onu yenmek için abdest alınız."**[371] Korku anında su içmek de insanı sakinleştiren bir uygulamadır.

Suyun iyileştirme özelliğinin bir başka güzel örneği, Kur'ân-ı Kerim'de bahsi geçen Eyyüp Peygamber'e ait kıssadır. Kutsal kitabımızda bu durum şöyle anlatılır:

"(Ey Muhammed) Kulumuz Eyyûb'u da an. Hani o Rabbine, 'Şeytan bana bir yorgunluk ve azap dokundurdu' diye seslenmişti. Biz de ona 'Ayağını yere vur! İşte yıkanacak ve içecek soğuk bir su' dedik." (Sâd, 41-42). Eyyub Peygamber, Allah tarafından kendisine bahşedilen bu su sayesinde, yakalandığı hastalıktan kurtulur."[372]

Buradan hareketle çok eski tarihlerden beri nisan yağmurları, tedavi amaçlı kullanılır hatta bazı insanlar tarafından kutsallaştırılmaktadır. Bu aylarda yağan yağmurlar nisan tasları denilen kaplarda toplanıp, üzerine Kur'ân'dan ayetler okunur ve yıl boyunca elde tutularak hastalara şifa niyetine içilmekteydi.[373]

Şifa niyetiyle çeşitli hastalık ve rahatsızlıklar için suyun farklı şekillerde kullanımı halk arasında yaygın olmakla birlikte bilimsel kitaplarda da yer almıştır. İbni Sina çeşitli su tiplerini ve bunların insan bedeni üzerindeki etkilerini meşhur kitabı *"el-Kanun fi't Tıbb"* adlı eserinde ele almıştır. Bu eserinde, en iyi ve en özel su olarak özellikle de yaz mevsiminde buluttan, gök gürlemeden ve şimşek çakmadan yağan yağmur suyunu gösterir. Bu suyun dalak için de iyi geldiğini kitabında aktarır. Soğuk suyun kararında olursa sağlıklı insanlar için iyi olduğunu, mideyi kuvvetlendirdiğini ve iştahı açtığını belirtmektedir. Sıcak suyun ise romatizma

---

371 Müslim, "Taharet", 1.
372 Özdemir, Su ve Ateş, 101.
373 Şehsuvaroğlu, Su Savaşları Mı Su Barışı Mı?, 149.

ağrısını rahatlattığını, gazı aldığını söylemiştir.[374]

7. yüzyılda yaşamış olan Hekim Aeginalı Saulos da sıcak banyonun hâlsizliği geçirdiğini, fazla kanı attığını, ısıttığını, yatıştırdığını, yumuşattığını, gazı attığını, uyku getirdiğini ve bedene doygunluk hissi verdiğini belirtmiştir.[375]

Suların lezzeti birbirinden farklıdır. İçerdiği mineraller ve diğer maddeler şifaya sebeptir. Bazı sular böbrek taşlarına, bazısı ise ödeme şifa olur.[376] Suyun şifa verici etkisi konusunda yine Peygamber Efendimiz, duştan sonra ayaklara ve başa soğuk su dökülmesini tavsiye buyurmuştur. Bugünün bilimi tüm organların sinirlerinin, frekans ve titreşimlerinin ayak tabanlarında toplandığını, soğuk su ile bu sinirlerin uyarıldığını, frekans ve titreşimlerin yükseldiğini, vücut direncini arttığını ortaya koymuştur.[377]

Suyun insanlar üzerindeki fiziksel ve ruhsal olumlu etkisi konusunda doğumu yaklaşan kadınların suya ilgisinin artması, nehir, göl gibi yerlerde doğum yapması suyun doğumu kolaylaştırıcı etkisini ortaya koymaktadır. Günümüzde de imkân bulan kadınlar, doğum kasılmalarıyla birlikte suya girer ya da suya otururlar. Su, insanın vücut ağırlığını hafifletir, kan dolaşımını artırır. Ayrıca suyun görüntüsü, sesi ve teması ile kasılmanın rahat gerçekleşmesi sağlanır. Su ile stres hormonu diye bilinen 'adrenalin'in salgılanması azalır, kasılmalar kuvvetlenir, kasılmaların arasında kaslar gevşer, ağrı daha kolay başa çıkılabilir hâle gelir. Bunun sonucunda anne rahatlar ve doğum hızlanır.[378]

Şifa niyetiyle suyun değişik biçimlerde terapötik kullanımı **hidroterapi** kavramı ile ifâde edilir. Suyun üç halde (buz, sıvı ve buhar şeklinde) sıcak veya soğuk olarak tedavi amacıyla uygulanmasıdır. Balneoterapi tedavi yöntemi olarak hastalıkları tedavi eden ve bunun bir çeşidi olan kaynak suları, şifalı sular ise çok eskilerden beri insanların uyguladığı tedavi yöntemlerinden biridir. Doğal olarak yerden çıkan mineralli termal/sıcak şifalı sulardan açık olanlarına "çermik", etrafı

---

374 Binnur Erdağı, "14. Yüzyıl Tıp Metninde Su Çeşitleri Bahsi", *Su Kitabı*, ed. Emine Gürsoy Naskali, (İstanbul: Kitapevi Yayınları), 632.
375 Bırıgıtte Pıtarakıs, Bizansta Şifa Pınarları, *Z Dergisi,* 2 (Güz 2017), 91.
376 İnançer, "Âb-ı Hayat", 55.
377 Kaya, *Su Kanunu*, 218.
378 Murat D. Çekin, Suda Doğum, *Z Dergisi*, 2 (Güz 2017), 99.

çevrili olanlarına "ılıca", üstü kapalı olanlarına "kaplıca", soğuk şifalı suları ihtiva eden kaynaklara da "içme" adı verilmektedir. Eski uygarlıklardan beri hamam, havuz gibi yerler inşa edilmiş ve sağlık ve tedavi maksadıyla bu şifalı sular kullanılmıştır. Kaplıca suyunda termal ve mineralli suda daha çok omuz hizâsında pasif immersion biçiminde, genellikle de termal ve hipertermal sıcaklıklarda yapılır.[379] Şifalı sulardan solunum yolları hastalıkları, romatizmal hastalıklar, böbrek ve idrar yolu hastalıkları, kadın hastalıkları, cilt hastalıklarında, banyo, lavaj, gargara, buğulama şeklinde ve içerek faydalanılmaktadır.[380] Bu kaynak suları magnezyum, potasyum, demir, kükürt, kireç gibi mineraller bakımından oldukça zengindir. Suda yer alan bu mineraller birçok hastalığın da sıhhat kaynağıdır. Ülkemiz, kaynak suları bakımından oldukça zengindir.[381]

Suyun kimyevi yapısında herhangi bir değişiklik olmasa da su içilen kaba göre suyun tadının farklı algılanması durumu günümüzde razonans kanunlarıyla açıklanmaktadır. Su aldığı ve kaydettiği bilgiler ile yeni özelliklere/titreşimlere ve moleküllerin kümelenmesine göre kazandığı yepyeni bir yapıya dönüşür. Bu kümelerin oluşturduğu yapı hafıza işlevi görür. Suya söylenen her söz, okunan her duâ veo ortamda yaşanan öfke, şükür gibi duygular yine o ortamda bulunan suyu değiştirir. Pozitif duygularla yapılandırılmış suyla beslenen bitkilerin, negatif duygularla beslenen bitkilere göre çok daha fazla gelişip güzelleştiği yapılan deneylerle ortaya konulmuştur. Çünkü yapılandırılmış su, diğer suya göre 6 kat daha fazla foton enerjisi taşır. Yapılandırılmış sudan aldığınız çok küçük bir miktar su, çok daha büyük hacimli yapılandırılmamış suya katıldığında kendi içindeki cümleleri o suya yazar. Kutsal suların bir zerresinin katılmasıyla diğer suyun da ona dönüşmesi ve kutsallaşmasının sebebi budur. Özellikle zemzem suyu için aynı bilgiler kaydedilir. Çünkü bu su, Mescid-i Haram'da hiçbir kötü söz ve düşüncenin olmadığı, aksine yüksek mânevî duyguların yaşandığı ve dile getirildiği, duâların edildiği kutsal bir mekândan çıkarılmaktadır. Bu durum bilimsel olarak da kanıtlandığı üzere zemzem suyunun enerjisinin yüksek olması, içine katıldığı diğer suları mayalama özelliğine sahip olmasının temel sebebidir.

---

[379] Zeki Karagülle, "Hidroterapi, SPA, Balneoterapi, Talassoterapi", *Z Dergisi*, 2 (Güz 2017), 285.
[380] Akman, Su Kültü, 7.
[381] Özdemir, Su ve Ateş, 101.

Günümüzde de tıp, suyu enerji taşıyıcısı olarak görmeye başlamış ve hastalıkların tedavisinde kullanmaya başlamıştır. Homeopati, kökeni Hipokrata kadar dayandırılmakla birlikte bu alanda 19. yüzyılın ilk yarısında Samuel Hahnemann'ın (1791-1843) çalışmasıyla Almanya'da başlamıştır. Bu tedavi, zehre karşı zehir vermek anlamına gelir ki semptomlardan kurtulmak için kullanılan maddenin etkisi yerine suya kopyalanan bilginin zehrin semptomlarının bilgisini iptal etmek için kullanıldığıdır. Homeopati, suyun değerinin bilindiği bir çalışma yöntemidir.[382] Homeopatinin temel ilkelerini denemek maksadıyla 1988'de Fransız bilim adamı Jacques Benveniste bir ilacı klinik araçlarla saptanamayacak kadar seyreltmiş ve hastalar üzerinde kullanmıştır ki seyreltilmemiş ilaçlarla aynı etkiyi ortaya koyduğunu saptamıştır.[383] Bu deneyle ilgili olarak bir haber sitesinde yayınlanan bir habere göre Jacgues Benveniste'nin suyun içerdiği her maddeyi hafızaya kaydettiğini o maddenin sudan ayrıldığında bile hafızasında bütün özelliklerini taşıdığını, örneğin suya bir zehir yerine sadece zehrin frekansı yüklendiğinde bile zehrin kendisi eklenmiş gibi içine konulan sinekleri öldürdüğünü tespit ettiği yayımlanmıştır.[384] Emoto bundan yola çıkarak suyun bilgiyi kopyalama ve ezberleme yeteneği olduğuna inandığını ifade etmiş, hatta bu inançtan yola çıkarak hastaları iyileştirmekte suyu kullanmıştır.[385]

Geçmişten beri şifa veya bereket maksadıyla suya duâ okunduğu halk arasında bilinmekte ve uygulanmaktadır. Ahmet b. Hanbel'in oğlu Abdullah, babasının şifa niyetiyle zemzem suyundan içtiğini, o suyu ellerine ve yüzüne sürdüğünü aktarmıştır.[386] Bu bilgiden yola çıkarak suyun sırlı ve hikmetli yapısıyla kendisine okunan duâları bir şekilde kendisinden istifade edene şifâ ve huzur olarak aktarması, ilmî bir hakikat olarak kabul edilebilir.[387] Kur'ân-ı Kerim, hadis, Tasavvuf ve diğer ilmi kaynaklarda bunun ve benzeri örneklerin bulunması suyun maddeden öte bir hikmete ve sırra sahip olduğu düşüncesini ortaya koymaktadır.

Yapılan bazı bilimsel araştırmalara göre su, işittiği her sesi belli frekanslarla

---

[382] Emoto, *Suyun Gizli Mesajı*, 12.
[383] Emoto, *Suyun Gizli Mesajı*, 13.
[384] Neva Çiftçioğlu Banes, "Suyun Hafızası".
[385] Emoto, *Suyun Gizli Mesajı*, 12.
[386] Ebu Abdullah Şemseddin ez- Zehebî, "Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ", (Beyrut: Maruf Yayınevi, 1986-1988), 9/212.
[387] Topbaş, "Suya Yansıyan Tefekkürler".

kodlar ve hafızasına alır. Suyun bir alfabesi vardır. Bu alfabe kimyasal elementlerle ilgili değil titreşimsel bir alfâbedir. Buna niyet alfabesi de denir. Her kelimenin de diğerlerinden farklı frekansı bulunmaktadır ve bu frekanslara göre su tepki vermektedir. Emoto'nun bir deneyinde suya söylenen kelimeler arasında sırrını düşünerek, bilerek ve anlamaya çalışarak telaffuz edilen "Besmele"nin su üzerindeki etkisi bir mücevheratı andıran en güzel deseni ortaya çıkarmıştır. Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed'in bizlere tavsiye buyurduğu üzere Müslümanlar da suyu mutlaka 'Besmele' okuyarak içmeye çaba gösterir ki suya **"Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile"** yeniden bir form göndermiş olur. Çünkü bu bilimsel olarak da kanıtlandığı üzere sudaki moleküller/kristaller yeniden o mücevherimsi, muhteşem şeklini besmele lafzı ile alır.[388] Suya duâlar okunur, şifa yine Allah'tan istenir. Suya besmele okunarak ve şifa niyetiyle edilen duânın titreşimlerini okuyup hafızaya alan su, içildiğinde damarlarda akan kana karışır. Bu şekilde vücuttaki bütün hücrelere bilgi aktarılır. Bu uygulama bütün hastalıklar için yapıldığında olumlu olarak vücut tepki vermeye başlar ve hastada iyileşme görülür. Böylelikle *Rahman* ve *Rahim* esmâlarının henüz bilinmeyen esrarı da dâhil olmak üzere tüm bilgileri, mânâları önce suya sonra da beden ve ruha aktarılır.

Suyun hem fiziki hem de mânevî yönüyle tedavi amaçlı kullanımı bilinmektedir. Sıcak ya da soğuk, yüksek mineralli ve temiz su kaynakları/kaplıcalar, fiziki hastalıklar için bir şifa kaynağı olurken, suyun sesi ruhsal/mânevî şifa unsuru olarak kullanılmıştır. Bununla birlikte suya okunan duâ ya da söylenen bazı kelimeler ile sudan şifa beklenmiştir ki bilimsel çalışmalar ile bunun ardındaki sebepler araştırılmış ve suyun bir hafızası olduğu, bazı titreşimler ile sahip olduğu alfabeyi kristaller şeklinde yazıya geçirdiği ve bilgileri kaydettiği bu çalışmalarda savunulmuştur. Kaydedilen bu bilgilerin ise içilen su ile vücuda aktarıldığı ve bu bilgilerin beyin tarafından okunabildiği yine ulaşılan sonuçlar arasındadır.

[388] Kaya, *Su Kanunu,* 187-188.

3.1.5. Masaru Emoto'nun "Suyun Hafızası" Üzerine Yaptığı Deneylerin Tasavvufi ve Psikolojik Bir İncelemesi

Mutasavvıflara göre dini ilimlerin bir zahiri (hadis fıkıh, kelam), bir de batıni (Tasavvuf) yönü vardır. Bu düşünceye göre ayetlerin, ibâdetlerin ve eşyaların ardındaki sırlar ancak bu ilim ile anlaşılır. Batın ya da Ledün; varlığın en derin sır ilmi, her şeyin arkasındaki gerçek sebepler ve hakikatlerdir.[389] Bu ilme sahip olmak maddenin aslı ve eşyanın hakikatinin ilmine sahip olmaktır. Kaya, suyun kanunlarını/sırlarını anlamak için onu sadece bir enerjiden ibaret görmemek gerektiğini ve bunun **"Ledün İlmi"** ile anlaşılabileceğini ifade etmiş ve ledün ilmini açıklamaya çalışmıştır. Onun tarifiyle ledün ilmi; gizli, saklı, sır ilim anlamına gelmekte ve Allah'ın yarattığı fiziki âlemin ilmi ile birlikte görünmeyen/batın ilmini de kapsamaktadır.[390] Ayrıca Kur'ân-ı Kerim'de ledün ilmi hakkında **'Allah tarafından, onun katından verilen ilim'**[391] tabirinin kullanıldığını ifade etmiştir.

Mutasavvıflara göre Ledün/Batın ilmi halka açıkça anlatılan bir ilim değildir. Çünkü bu ilim halkın ince mânâlarını anlayamayacağı, anlasa da yanlış anlayabileceği bir ilimdir.[392] Ancak bazı yeteneklere sahip olan, kalp gözü açık ve ve bu ilme hazır olan özel derecelere ulaşmış, 'Havassu'l havas' denilen şeçilmiş kimselere bu hakikatler/sırlar anlatılmıştır. Bunlar Hz. Ebu Bekir, Hz. Ali, İbn-i Mes'ud, Ebu Hureyre, Muaz bin Cebel, Haris bin Malik (r.anh.) gibi büyük sahabilerdir. Bu mübarek zatlar da başkalarına anlayacabilecekleri şekilde anlatmışlardır. Ayrıca Peygamber Efendimiz'in sahabilerden bir Huzeyfe b. Yeman, Ebu Hureyre, İbn-i Abbas'a da bu ilmin sırlarını açıkladığı kaynaklarda yer almaktadır.[393] Ledün/Batın ilmi, İslâm Dini'nin Tasavvuf'la anlaşılmaya ve bu hikmet ile yaşanmaya çalışıldığı bir ilimdir.

Ledün ilmi, genel olarak **'su ve zaman'** ilmidir. O, su ve zamanın tüm maddelerin aslını, eşyanın hakikatini açıklar.[394] Kur'ân-ı Kerim'de Kehf Suresi'nde Hızır'ın Hz. Musa ile olan kıssası açıkça anlatılmaktadır. Kıssadan bu özel ilmin

389 Kaya, *Su Kanunu*, 21.
390 Kaya, *Su Kanunu*, 19.
391 Kehf, 18/65.
392 Uludağ, "Bâtın İlmi", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul, TDV Yayınları, 1992), 5/188.
393 Uludağ, "Bâtın İlmi", 5/188.
394 Kaya, *Su Kanunu*, 20-21.

Hızır tarafından Allah'ın seçtiği kullara öğretildiği anlaşılmaktadır.[395] Bu kabule göre Hz. Hızır ledün ilmine sahip, hikmet ehli ve seçilmiş bir kul olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışma kapsamında Emoto'nun su üzerine yaptığı araştırmaları her ne kadar Tasavvufi mânâda ledün ilmi olarak kabul edilmese de bu çalışmaların Tasavvuf'ta suyun ledünni sırlarını açıklamakta aracı olduğu düşünülmektedir. Tasavvufi ve psikolojik olarak suyun mânâlarına bakıldığında suyun insan ile Rabb arasında her an ve her yerde var olan bir iletişim ve ulaşım aracı olduğu görülmüştür. Nitekim bu çalışmamızda Emoto'nun, deneylerinde suyun kristallerinin kelimelere müziğe ve yazılara verdiği tepkileri ve bunlara bağlı olarak değişimleri de bunu açıklar niteliktedir.

Eski aşevlerindeki bardakların üzerlerinde Osmanlıca, 'Buyrun efendiler, âfiyet olsun', zemzem ikramlarında kullanılan Mekke işi bardaklarda da Osmanlıca 'Şifâ niyetine' cümlelerinin ve kelime-i tevhîdin yazıldığı görülmektedir.[396] Su içileceği sırada gözün bu yazılara takılıp okuması ve suya bu bilgilerin verilmesi ile vucuda bu bilgilerin aktarılması, insanın mânevîyatı üzerinde etkisinin olduğu ve bunu Müslüman zatlarca önemsendiğini göstermektedir. Nitekim Peygamber Efendimiz'in uyguladığı ve ümmetine de tavsiye ettiği üzere suyun besmele okunarak içilmesi (suyun yüce Allah'ın Rahman ve Rahim isim ve sıfatlarıyla kodlanması) suyun insan vücudu ve psikolojisi üzerindeki etkisi/sırrı çok eski zamanlardan beri bilinmiş ancak son zamanlarda bilimsel olarak keşfedilmiştir.

395 Kaya, *Su Kanunu*, 26.
396 Ercan Topçu, "Osmanlı Dönemi Nadir Bardaklar", *Z Dergisi* 2 (Güz 2017), 369.

SONUÇ

Suyun Tasavvuf'taki kullanımı, Tasavvuf psikolojisi açısından insan üzerindeki tesirleri üzerine suyun bütünsel bir araştırması çeşitli ilim ve alan çerçevesinde incelenmiştir. Çalışmamızın başında suyun dinlerdeki ve toplumlardaki kullanımı, suyun anlamlandırılması ve sembolleştirilmesi üzerine veriler akarılmış ve su ile ilgili detaylı bilgilere ulaşılmıştır. İslâm Dini'nde, Kur'ân-ı Kerim ve Hadis kaynaklarında ve diğer İlahi kaynaklı Hristiyan ve Yahûdi dinlerinde kâinatta ilk yaratılan maddenin su olduğu, suyun hayat ve canlılık için temel unsur olduğu, ayrıca temizlik ve temizleyicilik özelliklerinin hem maddi hem de mânevî bir etkiye sahip olduğu gerçeğine ulaşılmıştır. Yunanlılarda da suyun özünde hayat olduğuna, yer ve göğün sudan yaratıldığına inanılmıştır. Ünlü filozof Thales de ana arche olarak yine suyu göstermiştir.

Suyun gökten İlahi bir rahmet ile indirilmesi, yeryüzündeki suların kavs-i nüzul ve kavs-i uruc halinde bir döngü içerisinde olması ile yerdeki canlılığın, nimetlerin varlığı/rızık açısından paha biçilemez bir hazinedir. Bu anlamda su, toplumlarda bolluk ve bereketin sembolü ve Allah'ın Rezzak ve Vehhab esmâsının tecellisi olarak görülmüştür.

Kur'ân-ı Kerim'de de suyun şifa veren yönüne Hz. Eyyüp kıssası ile değinilmiştir. Peygamberimiz'in Zemzem suyu ile ilgili uygulama ve tavsiyeleri bilim adamlarını zemzem suyunu araştırmaya sevketmiştir. Peygamber Efendimiz, Zemzem suyunun doyurucu, maddi- mânevî arınmaya vesile olduğunu ve şifa niyetiyle ayakta besmele okuyarak ve duâ ederek içilmesi gerektiğini tavsiye etmiştir. K. Pfeiffer, zemzemin mayalama özelliğini de dile getirerek aslında suyun bir hafızası olduğu fikrine bu anlamda destek olmuştur. Zemzem dışında su hakkındaki hadislerde, öfke anında Abdest/suya temas etmek ile suyun teskin edici, rahatlatan

yönü belirtilmiştir. Günümüzde suyun vücudun çene altı, dirsek ucu gibi sivri yerlerinden suyun akıtılmasının kişinin negatif elektiriğinin boşalmasını sağladığı kanıtlanmıştır.

Hadislerde, her susamış canlıya su vermenin bir sadaka ve ibâdet olarak tavsiye edilmiş ve İslâm medeniyetlerinde su hayratlarına bir kapı aralanmıştır ki bunun en sık örnekleri Osmanlı Devleti'nde çeşmeler, hamamlar, selsebiller olarak günümüze miras kalmıştır.

Çalışmamızda suyun dini ve toplumsal geleneklerdeki yüklendiği mânâları dışında, sinema, edebiyat, kültür ve sanat dallarında nasıl kullanıldığı ve bunun Tasavvufi/batını keşiflerinin neler olduğu izah edilmiştir. Bu bilim dallarının suyu kullanmasıyla insanın mânevî psikolojisi üzerindeki etkileri yapılan bazı bilimsel çalışmalar ışığında açıklanmıştır.

Tasavvufi filmlerde de su, imge olarak kullanılmış, verilen su görselleri ve su sesi ile suyun sakinleştirici ve ruha huzur verici yönü işlenmiştir. Ebrû sanatında su ile İlahi güzelliğin tecellilerinin resmi icra edilmiş, İnsan- Allah arasındaki külli irade ile cüzi irade temaşa edilmiştir. Ebrû, ebrûzene Allah'ı hatırlatan bir tefekkür sanatıdır. Çizilen bir lale ile Allah'ın tekliği/tevhid sembolize edilir. Bu anlamda ebrû sanatında Tasavvuf-su ve sanat ilişkisi ile mânevî bir bağ kurulmaktadır. Nitekim ebrû sanatı ile dergâhlarda dervişlerin terbiyesinde ve ruhun olgunlaşmasını sağlamakta önem görmüştür.

Tasavvuf ve Divân edebiyatında su, en çok kullanılan imgelerden biri olmuş, kimi zaman vefalı olmanın, arayışın, akıp giden zamanın temsili olurken, kimi zaman da tevazunun, sonsuzluk âleminin, vahdetin, özlemin ve vuslatın sembolü olmuştur. Mevlânâ, suyu marifet kapısının sembolü, mânâ ve suret teşbihiyle hayat veren can suyu mânâsında, sesini de ruha şifa olarak işlemiştir. Suyun yüzeyindeki şekil ve görüntüleri ise Allah'ın isim ve sıfatlarının birer yansıması olarak yorumlamıştır.

Suyun aşkla, coşkuyla şaha kalktığı, Fuzûlî'nin meşhur eseri Su Kasidesi'nde su, Hz. Muhammed'in yoluna hasretle düşen, başını taştan taşa vuran, gürül gürül çağlayan bir avare olarak imgelenmiştir. Öyle ki su kasidesi okunurken suyun sesi

duyulur, hatta su kişiselleşir, kişi kendini suyun yerine koyar ve sevgilinin/Peygamber'in yoluna düşer.

Su Kasidesi dışında su ile duyguların ifade edildiği Yunus Emre'nin Dertli Dolap'ı, Feqiye Teyran'ın Av u Av Kasidesi, Kaygusuz Abdal'ın Dolapname'si, Necip Fazıl'ın Su şiiri ve Sakarya anıt şiiri, suyun duyguların ifade edilmesi noktasındaki konumunu, edebiyattaki imgelemini ortaya koyan örnek şiirler olarak konu edilmiştir.

Suyun birçok alanda sembol olarak kullanılması yine suyun dini, toplumsal ve kültürel yönüyle insan üzerindeki mânevî -psikolojik değerini ortaya koymuştur. Bu anlamda su, rahmetin, doğurganlığın, verimliliğin, saflık, sadelik ve bilgeliğin sembolü olmuştur. Dini açıdan, Hristiyanlarda görülen vaftiz yenilenmenin, Yahûdilerde umuda yolculuğun sembolü olmuştur. Hz. Musa'nın Nil Nehri'nde ölümden kurtulması, suyun koruyucu kozmik bir öğe olarak kabul edilmesi inancını ortaya çıkarmıştır.

Tasavvuf sembolizminde ise su; fazilet, İlahi feyiz, marifet, vahdet-i vücudun sembolü olarak kullanılmıştır. Suyun kendini bilmesi, her engeli aşıp menzile varmak için yol bulması ve deryaya ulaşması, Hakk aşığının temsili olarak görülmüştür. Akışından hareketle su, Allah'ın ***Hayy***, ***Celâl*** ve ***Cemâl*** sıfatlarının da tecellisi olmuştur. Mutasavvıflar, gürül gürül akan suyun sesiyle, yeryüzündeki her canlı-cansız varlık gibi Allah'ı ***Şafi*** ismi ile zikrettiğini, tüm hasta beden, ruh, kalplere şifa olduğunu söylemişlerdir. Suyun sesinin de ruha ve ruhsal hastalıklara şifa olması, ruh ile henüz açıklanamayan bir iletişim halinde olması, kişinin mânevî ve Tasavvufi yönünü etkilemesi açısından araştırılmaya değer bir konudur.

Tasavvuf'ta su, kimi zaman bir kerâmet aracı olmuş, kimi zaman İnsan-ı Kâmil'e benzetilmiştir. Su döngüsü, bir seyr-i süluk ile ruhun özüne/Rabb'ine dönüşünün sembolü ya da suyun bir ayna gibi yeryüzünde yansımaları ile Rabb'inin varlığının aksi/tecellisi şeklinde olmuştur. Su azizdir, izzet sahibidir. Su insana en yakın dosttur. Suya bakmak, dokunmak ya da konuşmak şifadır. Tasavvuf ve ahlak arasında olduğu gibi su ve ahlak arasında da sıkı bir ilişki kurulmaktadır. Hatta buradan hareketle Tasavvuf ve suyun birbirinden farksız iki unsur olduğu sonucuna

ulaşılmıştır. Suyun temsil ettiği üstün ahlaki değerler insanlar için bir ahlak felsefesi şeklinde sunulmuştur. Mevlânâ, suyun renksizliğini, şeffaf ve berraklığını asıl marifet olarak tarif etmiştir. Su gibi tüm fani alakalardan arınmak Tasavvuf'un gayesi olarak görülmüştür.

Çalışmamızda mutasavvıfların ledün ilmi olarak tarif ettiği eşyanın batıni yönü ve günümüzde Masaru Emoto'nun bilimsel çalışmaları ile suyun gizli mânâlarının, oluşturduğu titreşimler ve alfabeler ile suyun okunabildiği sonucuna ulaşılmıştır. Gerçekleştirdiği deneylerde suya söylenen ya da yazılan birçok kelime içerisinde en parlak en düzgün kristal şeklinin 'sevgi ve minnettarlık/şükür' olması, en iyi bigiyi taşıdığı anlamına gelir. Tasavvufi olarak Müslümanlar'ın İlah ile bağının su ile kurulabilmesi, sünnet olarak suyun besmele okunarak içilmesi bu deneyin sonuçlarıyla ilişkilendirildiğinde İslâm'da da suyun yapılandırılması ve suyun bilgisinin değiştirilmesi uygulamasının var olduğunu ancak bunun somut delillerinin Emoto'nun yaptığı deney sonuçlarıyla izaha kavuştuğunu göstermekteydi.

Sırrına ulaşılan bir ilim ile imandan sapmadan, şirke düşmeden amel etmenin insanlara maddi ve mânevî faydalarından yararlanmaları hedeflenmiştir. Bu çalışma, suyun insanlar üzerinde madde olarak fiziksel/bedensel faydaları ve çeşitli hastalıklara şifa oluşu tespit edilmiş ve bilimsel birçok kaynağa yer verilmiştir. Tasavvufi olarak suyun batıni esrarına vakıf olmanın sonucunda mânevî farkındalık ve bilinç ilesuyu Allah'ın bir mucizesi olarak görmek için bilimin verileri vesile kılınmıştır. Tasavvufi ve psikolojik bir bakış açısıyla su mucizesi bilimsel verilerle incelenmiş ve suyun hafızasının olduğu fikriyle suyu duâ ve temiz, halis niyetler ile içilmesinin insanın ahlaki ve mânevî yönünün içten değişiminin mümkün olabileceği sonucuna varılmıştır. Tasavvuf insanı su gibi aziz, temiz, arı - duru, İlahi aşk ile çoşkun olmaya yönlendirir. Su gibi nefsin engellerini aşıp İnsan-ı Kâmil olmaya, kendini bilmeye ve Rabb'ine ulaşmaya yönlendirir. Sözgelimi Tasavvuf suya, su Tasavvufa benzer.

KAYNAKÇA

Ak, Murat. *Şair ve Peygamber (Na't Geleneğinde Hz. Peygamber İmgesi)*. İstanbul: Ketebe Yayınları, 2019.

Akar, Metin. *Su Kasidesi Şerhi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Eylül 2020.

Akarpınar, R. Bahar. "Sufi Kültüründe Sembollerin Yeri ve Önemi Hakkında Bir Deneme". *Türkbilig* 7 (Ocak 2004), 3-19.

Aklınızı Keşfedin, "Taoistlere Göre Suyun Bilmemiz Gereken Üç Özelliği". 05 Ekim 2018.

https://aklinizikesfedin.com/taoistlere-gore-suyun-bilmemiz-gereken-3-ozelligi/(06 Eylül 2020).

Akman, Eyüp. "Türk ve Dünya Kültüründeki Su Kültü Üzerine Düşünceler". *Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi* 10/1 (Mart 2002), 1-10.

Akpınar, Hüseyin. "Mûsikî ve Su Arasındaki İlişkinin Çeşitli Boyutları". *İSTEM* / 38 (Aralık 2021), 155-168. https://doi.org/10.31591/istem.1037371

Akyüz, Çiğdem. "Dağ, Su ve Mağara Kültleri Bağlamında Ankara Hüseyin Gazi Türbesi", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş-ı Veli Araştırma Dergisi.* S. 81 (2017), 151-171.

Ata, Mehmet Mahfuz. "Zemzem Suyu ve Özellikleri". *Ekev Akademi Dergisi* 1 (Yaz 2013), 375-398.

Attar, Feridüddin. *Tezkiretü-l Evliya*. çev. Mehmet Zahit Kotku.

http://tezkiretulevliya.net/04-malikbindinar.html(21 Şubat 2021).

Aydın, Feyza Betül. "Japon Kültüründe Su". *Z Dergisi* 2 (Güz 2017), 402-403.

Aydın, İbrahim Hakkı. "Bir Felsefî Metafor: Yolda Olmak". *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi.* 6/4 (2004), 9-22.

Ayvazoğlu, Beşir. "Su Zevki/Çeşme Estetiği". *Osmanlı Su Medeniyeti Uluslararası Sempozyum Bildiriler Kitabı* (*5-8 Mayıs 2000).* Organizasyon: İstanbul Konferans. 121-130.İstanbul: İBB İSKİ, 2000.

Bachelard, Gostan. *Su ve Düşler, Maddenin imgelemi Üzerine Bir Deneme*. çev. Olcay Kunal. İstanbul: Yky Yayınları, 1. Baskı, 2006.

Banes, Neva Çiftçioğlu. "Suyun Hafızası." *Habertürk.* 04 Ocak 2016.

https://www.haberturk.com/yazarlar/neva-ciftcioglu-banes/1175914-suyun-hafizasi (12 Mayıs 2021).

Barutçugil, Hikmet. "Bir Osmanlı Su Sanatı: Ebrû". *Osmanlı Su Medeniyeti Uluslararası Sempozyum Bildiriler Kitabı* (*5-8 Mayıs 2000).* Organizasyon: İstanbul Konferans. 279-292. İstanbul: İBB İSKİ, 2000.

Barutçugil, Hikmet. Ebrû". *Z Dergisi* 2 (Güz 2017), 386- 389.

Batislâm, Dilek. "Divan Şiirinde Su ve Suyla İlgili Unsurlar". *Geleneksel Türk Sanatı'nda ve Edebiyatımız'da Su*. ed. Nurettin Demir. 43-61. Ankara: ASKİ Genel Müdürlüğü Yayınları, 2013.

Bilgin, Azmi. "Su Kasidesi Üzerine". *İslâmi Edebiyat Dergisi*. S. 46. (Nisan-Mayıs-Haziran 2009), 10-19.

Buhari, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail. el-Camiu-s Sahih, 1. Baskı. 1. Cilt. Dimeşk-Beyrut: Dar İbn. Kesir, 2002.

Büyükyıldırım, Ayşe. "Kültürümüzde ve Edebiyatımızda Su". *Geleneksel Türk Sanatı'nda ve Edebiyatımız'da Su*. ed. Nurettin Demir. 37-41. Ankara: ASKİ

Genel Müdürlüğü Yayınları, 2013.

Canan, İbrahim. “Osmanlı’da Su Kültürü ve Kaynakları”. *Osmanlı Su Medeniyeti Uluslararası Sempozyum Bildiriler Kitabı* (*5-8 Mayıs 2000).* Organizasyon: İstanbul Konferans. 231-244. İstanbul: İBB İSKİ, 2000.

Cebecioğlu, Ethem. *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. Ankara: Risale Yayınları, 1997.

Çağrıcı, Mustafa. “Temizlik”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 40/427-428. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.

Çatak, Adem. “Mevlânâ CCelâleddin Rûmî’nin Mesnevî Adlı Eserinde Su Metaforu”. *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/7(4/2015), 35-65.

Çekin, Murat D. “Suda Doğum”. *ZDergisi* 2 (Güz 2017), 98-99.

Çetintaş, Dilek. “Ahmet Haşim Şiirinde Su”. *Su Kitabı*. ed. Emine Gürsoy Naskali. 111-151. İstanbul: Kitapevi Yayınları, 2020.

Çiçek, Hasan. “Thales ve Sonrasında 'Şeylerin Kaynağı Olarak Su' Düşüncesi”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* S. 21 *(Kış* 2011), 124-131.

Çifci, Ceyhun. “Geçmişten Günümüze Su Kültü”. *Geleneksel Türk Sanatında ve Edebiyatımızda Su.* ed. Nurettin Demir. 23-30. Ankara: ASKİ Genel Müdürlüğü Yayınları, 2013.

Demir, Sema Aslan. “Deyimlerimizde Su”. *Geleneksel Türk Sanatı’nda ve Edebiyatımız’da Su*”. ed. Nurettin Demir. 155-158. Ankara: ASKİ Genel Müdürlüğü Yayınları, 2013.

Demirağ, Dilaver. “Suyun Metafiziği”. *Z Dergisi* 2 (Güz 2017), 51.

Duvarcı, Ayşe. “Kutsalın Büyüsü Bağlamında Dilek, Niyet, Cin Kuyuları ve Sular”. *Su Kitabı*. ed. Emine Gürsoy Naskali. 459-473. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2020.

Doğan, Muhammed Nur. “Klasik Türk Şiirinde Su ile İlgili Metaforlar*”. Z Dergisi* 2 (Güz 2017), 404-412.

Ebû Dâvud, es- Sicistani. Sünen. İstanbul: Çağrı Yayınları, C. 4. 1992.

Eke, Nagehan Uçan. “Şâhidî’nin Şiirlerinde Tasavvufi Metaforlar*”. Osmanlı Mirası Araştırmala r Dergisi* 3/5 (2016), 12-24.

Emirçupani, Ahad. “Farsça Deyim ve Atasözlerinde Âb-ı Hayat ve Türk Edebiyatına Yansımaları”. *AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 15/37 (2008), 187-208.

Emoto, Masaru. *Evrenin Sudaki Şifreleri.* çev. Nelda Bayraktar. İstanbul: Arıtan Yayınevi, 2017.

Emoto, Masaru. *Suyun Gizli Mesajı.*çev. Serpil Demirci. 9. baskı İstanbul: Kuraldışı Yayınları, 2020.

Emoto, Masaru. *Hado: Suyun Bilinmeyen Gücü*. çev. Sezer Soner. İstanbul: KozmikYayınları, 2005.

Emre, Yunus. *Risaletü’n Nushiyye*. Ankara: Eskişehir Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı, 2013.

Erbaş, Ali. “Muhtelif Dinlerde Su Motifi”. *Ekev Akademi Dergisi* Yıl:8S.20 (yaz 2004), 241-258.

Erdağı, Binnur. “14. Yüzyıl Tıp Metninde Su Çeşitleri Bahsi”. *Su Kitabı*. ed. Emine Gürsoy Naskali. 629- 633. İstanbul: Kitapevi Yayınları, 2020.

Erdem, Mustafa. “Hristiyanlıktaki Vaftiz Anlayışı Üzerine Bir Araştırma”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*34/1(1995), 133-154.https://doi.org/10. 1501/Ilhfak 0000000798

Erksan, Metin. Sevmek Zamanı. 1965.https://www.imdb.com/title/tt0167400/

Eliade, Mircea. *Dinler Tarihine Giriş*. çev: Lale Arslan. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2003.

Eliade, Mircea. *İmgeler Simgeler*. çev: Mehmet Ali Kılıçbay. Ankara: Gece Yayınları, 1992.

Gedük, Serkan. "Suyun İyileştirici Gücü Şifâ Kapları". *Z Dergisi 2* (Güz 2017), 358-361.

Gökcan, Melike. "Suyun Sonsuz Yolculuğu". *Yenişafak Gazetesi.* 12 Kasım 2016.

https://www.yenisafak.com/hayat/suyun-sonsuz-yolculugu-2562807(02 Ocak 2021).

Gökcan, Melike. Karşılaştırmalı Edebiyat Bağlamında İmgeler Ve Alegoriler: Suyun Evrensel Hikâyesi.*International Journal of Languages' Education and Teaching* 5/4 (Aralık 2017), 650-657.http://dx.doi.org/10.18298/ijlet.2074

Göktaş, Mehmet. "Taşlıcalı Yahya Bey Divânında Su". *Ekev Akademi Dergisi*. Yıl: 22. S. 74 (Bahar 2018), 217-237.

Gürkan, Salime Leyla. "Su". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 37/440-442. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.

Günay, Hacı Mehmet. "Su". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 37/432-437. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.

Günay, İlhami. "Kur'ân-ı Kerim'in Dünya Hayatıyla İlgili Ayetlerinde Su", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 14/2 (2014), 205-233.

Güzel, Abdurrahman. "Kaygusuz Abdal'ın Eserlerinde 'Su' Motifi", *Türk Sanatı'nda ve Edebiyatımız'da Su* ed: Nurettin Demir. 89-100. Ankara: ASKİ Genel Müdürlüğü Yayınları, 2013.

Hanbel, Ahmed b. "Müsned". İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.

İbn-i Mace, Ebu Abdullah Muhammed, b. Yezid. "Sünen", İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.

İlbey, Ahmet Doğan. "Hazreti Su*"*. TYB Türkiye Yazarlar Birliği. 26 Nisan 2021.

https://www.tyb.org.tr/ahmet-dogan-ilbey-hazret-i-su-49096h.htm (03 Eylül 2020).

İnançer, Ömer Tuğrul. “Âb-ı Hayat Ölmeden Önce Ölümün Sırrına Ermektir”. *Z Dergisi* 2 (Güz 2017), 52-55.

İşcanoğlu, İlknur Bayrak. ‘Kırgız Kültüründe Su Kültü ve Bağımsızlık Sonrası Kırgız Kadın Yazarların Eserlerine Yansıması”. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1/2 (2017), 1-11.

Karabulut, Mustafa. “Necip Fazıl Kısakürek’in Şiirlerinde Su İmgesi”. *Adıyaman Üniversitesi Bilim, Kültür ve Sanat Sempozyumu-III (ADYÜ Sempozyum, 19-20 Nisan)* 2016.

Karagülle, Zeki. “Hidroterapi, SPA, Balneoterapi, Talassoterapi”. *Z Dergisi*, 2 (Güz 2017), 284-285.

Kaya, Mustafa. *Su Kanunu*. İstanbul: Fenomen Kitaplar, 2016.

Karlığa, H. Bekir. “Anâsır-ı Erbaa”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 3/149-151. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.

Kısakürek, Necip Fazıl. *Çile*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları, 94. Basım, 2019.

Kupusoviç, Amina,.“Bosna-Hersek’te Osmanlı Çeşme Ve Şadırvanları”. *Osmanlı Su Medeniyeti Uluslararası Sempozyum Bildiriler Kitabı.* (*5-8 Mayıs 2000).* Organizasyon: İstanbul Konferans,104-108. İstanbul: İBB İSKİ, 2000.

Khemir, Nacer. “N.O.B. Dossier De Presse Du Film Bab'Aziz 2005.çev. Ali Hasar. WEB yazısı, 23 Aralık 2012.

https://alihasar.blogspot.com/2014/03/nacer-khemir-babaziz-roportaji.html (24.01.2020).

Khemir, Nacer. Ba’b Aziz. 2005. https://www.imdb.com/title/tt0395461/

Kıyak, Abdulkadir. “Geleneksel Türk İnanışlarındaki Su Kültünün Elazığ’daki İzleri”.*Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/4 (Şubat 2013), 21-39.

Kitab-ı Mukaddes, https://www.kitabimukaddes.com/

Köle, Bekir. "Mevlânâ'nın Mesnevî'sinde Gemi Metaforu". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi.* 9/42 (Şubat 2016), 1869-1877.

Küçük, Hülya. "Tasavvuf ve Tıp: Ruhani ve Suri/Fizyolojik Tıp". Din *ve Hayat Dergisi.*Yıl:12. S. 37. (Kış 2019), 80-82.

Küçükaşçı, Mustafa Sabri. "Zemzem". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 44/242-246. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.

Mevdudi, Ebu'l A'la. *Tefhimu-l Kurân,* C. 2. İstanbul: İnsan Yayınları, 1986.

Mevlânâ, Mesnevî. çev. Veled İzbudak, C.4. İstanbul, MEB Yayınları, 1995.

Mevlânâ, Mesnevî. Türkçesi: Adnan Karaismailoğlu. Ankara: Akçağ Yayınları, 12. Baskı. 2012.

Müslim, Ebu Hüseyn b. Haccac, "Camiu-s Sahih". İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.

Ocak, Ahmet Yaşar. "Âb-ı Hayat". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 1/1-3. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.

Oğuz, Öcal. "Mitolojimizde ve Ural-Batır Destanında Başlangıçtaki Sonsuz Su". *Milli Folklor* 5/38 (1998), 22-24.

Ögel, Bahaeddin. *Türk Mitolojisi*. C. 2. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1995.

Özcan, Gökhan, 'Suyun Hafızası'. *Yenişafak*. 25 Nisan 2019.

https://www.yenisafak.com/yazarlar/gokhan-ozcan/suyun-hafizasi-2050158(26 Mart 2022).

Özçelik, Mustafa. "Yunus Emre'nin Su Yorumu". TYB Türkiye Yazarlar Birliği. 14 Ekim 2010.

https://www.tyb.org.tr/mustafa-ozcelik-yazdi-yunus-emrenin-su-yorumu-1472h.htm (25 Nisan 2021).

Özdemir, Serdar Deniz. *Anadolu Masallarında Su ve Ateş*, Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2014.

Özel, Ahmet. “Faki-yi Teyran”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. EK-1/436-439. Ankara: TDV Yayınları. 2020.

Öztekten, Özkan. “Fuzûlî ve Su Kasidesi”. *Geleneksel Türk Sanatı’nda ve Edebiyatımız’da Su.* ed. Nurettin Demir. 71-76. Ankara: ASKİ Genel Müdürlüğü Yayınları, 2013.

Öztürk, Nazif. “Osmanlı Su Vakıfları”. *Osmanlı Su Medeniyeti Uluslararası Sempozyum Bildiriler Kitabı* (*5-8 Mayıs 2000).* Organizasyon: İstanbul Konferans. 81-86. İstanbul: İBB İSKİ, 2000.

Pala, İskender. “Su”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 37/442-443. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.

Pala, İskender, “Fuzûlî’nin Su Kasidesi”. *Osmanlı Su Medeniyeti Uluslararası Sempozyum Bildiriler Kitabı* (*5-8 Mayıs 2000).* Organizasyon: İstanbul Konferans.110-118.İstanbul: İBB İSKİ, 2000.

Pay, Ayşe. “Mânâ Rahmine Düşen Suret; Sevmek Zamanı”. *Din ve Hayat,TDV İstanbul Müftülüğü Dergisi* 37 (Kış 2019), 153.

Pektaş, İlhami. “Su Felsefesi”. 11 Ağustos 2020. https://www.ilhamipektas.com/su-gibi/ (22 Şubat 2021).

Pıtarakıs, Bırıgıtte. Bizansta Şifa Pınarları, *Z Dergisi* 2 (Güz 2017), 90-93.

Sadıkoğlu, İlhan. “Atasözü ve Deyimlerimizde Su”. *Su Kitabı*. ed. Emine Gürsoy Naskali. 595-627. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2020.

Saraçoğlu, İbrahim Adnan. “Beyaz Kan: Su”. *Milliyet Gazetesi*. 01 Haziran 2009.

https://www.milliyet.com.tr/cadde/prof-dr-ibrahim-adnan-saracoglu/beyaz-kan-su-1101674(08 Ocak 2021).

Sargut, Cemâl Nur. "Sudaki Can", 20 Mart 2009. http://Cemâlnur.org/contents/detail/sudaki-can/623(23 Nisan 2021).

Seyyid Kutub. *Fi Zilal-il Kur'ân.* C. 9. İstanbul: Dünya Yayıncılık, 1. Basım. 1991.

Süleyman Ateş meali, https://www.Kurânmeali.com

Şehsuvaroğlu, Lütfi. "Su Savaşları Mı Su Barışı Mı?". *Osmanlı Su Medeniyeti Uluslararası Sempozyum Bildiriler Kitabı* (*5-8 Mayıs 2000).* Organizasyon: İstanbul Konferans.145- 170. İstanbul: İBB İSKİ, 2000.

Şensoy, Fatma. "Hadislerle Su". 29 Temmuz 2019. https://sonpeygamber.info/hadislerle-su(08 Kasım 2020).

Şahin, Esmâ. "Klasik Türk Şiirinde Akarsu İle İlgili İnanışlar ve Kalıplaşmış İfadeler".*Geleneksel Türk Sanatı'nda ve Edebiyatımız'da Su.* 63-69. ed. Nurettin Demir. Ankara: ASKİ Genel Müdürlüğü Yayınları, 2013.

Şahin, Haşim. "Sakaların Piri Saka Baba". *Z Dergisi 2* (Güz 2017), 278-283.

Şölen, Selvanur. "Kasımiye Medresesi'nde Hayat Ağacı". *Z Dergisi* 2 (Güz 2017), 337.

Tarkovsky, Andrei. Stalker.[İz Sürücü] (1979). https://www.imdb.com/title/tt0079944/

Taşpınar, İsmail. "Su, Dinler ve Ritüeller". *Z Dergisi 2* (Güz 2017), 57-63.

Tatcı, Mustafa. "Yunus Emre". *TDV İslâm Ansiklopedisi.* 43/600-606. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.

Tenik, Ali. "Sûfî Feqiyê Teyran'ın Ey Av û Av Şiirindeki Varlık Dili". *Artuklu Akademi.* 8/2 (Aralık 2021) 382-399. https://doi.org/10.34247/artukluakademi.907 365

Toka, Tanju. "Felsefe ve Su". *Z Dergisi* 2 (Güz 2017), 48-51.

Topbaş, Osman Nuri. "Suya Yansıyan Tefekkürler". *Yüzakı Dergisi* S. 140. Ekim

2016.

https://www.yuzaki.com/2016/10/page/2/ (25 Nisan 2021).

Topçu, Ercan. "Osmanlı Dönemi Nadir Bardaklar". *Z Dergisi* 2 (Güz 2017), 368-369.

Topçu, Ümmühan Bilgin. "Yahya Kemal'in Şiirlerinde Su". *Geleneksel Türk Sanatı'nda ve Edebiyatımız'da Su.* ed. Nurettin Demir.101-112. Ankara: ASKİ Genel Müdürlüğü Yayınları, 2013.

Toprak, Burhan. *Yunus Emre Divanı*. İstanbul: Odunpazarı Belediyesi Yayınları,

3. Baskı. 2006.

Türkan,Şeyma. "Kâinatın Kelamındaki Şifa". 06 Ocak 2017.

(https://www.sorularlasaidnursi.com/kainatin-kelamindaki-sifa/ (25 Nisan 2021).

Türkmen, Fikret. "Yer, Yer Değilken; Su, Su İdi" *Geleneksel Türk Sanatı'nda ve Edebiyatımız'da Su.* 13-21. ed: Nurettin Demir. Ankara: ASKİ Genel Müdürlüğü Yayınları, 2013.

Türkyılmaz, Atila. "İslâmiyet Öncesi Türkler'de Su Kültü ve Günümüze Yansımaları". Bilim- Kültür *Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi*. S. 4 (2013), 83-100.

Uludağ, Süleyman. "Tasfiye". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 40/127-128. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.

Uludağ, Süleyman. "Bâtın İlmi". *TDV İslâm Ansiklopedis*i. 5/188-189. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.

Urfalı, Ahmet. "Su Gibi Aziz Olmak*". Edebiyat Dünyamız*.

https://www.edebiyatdunyamiz.com/index.php/makaleler/i-sitin-ey-yarenler/59-makaleler/yazarlarimizdan/1306-su-gibi-aziz-olmak (22 Şubat 2021).

Usta, Çiğdem. "Su Sayısız Yüzü Olan Bir Sevgili Gibi". *Geleneksel Türk Sanatı'nda*

ve Edebiyatımız'da Su. 31-35. ed. Nurettin Demir. Ankara: ASKİ Genel Müdürlüğü Yayınları, 2013.

Vanlı Nihat Hoca, "Kaynağını Cennetten Alan Müküs Çayı". 03 Mart 2021.

https://vanlinihathoca.com/kaynagini-cennetten-alan-mukus-cayi.html (03 Temmuz 2021).

Wikipedia. "Kovalent Bağ". https://tr.wikipedia.org/wiki/Kovalent_ba%C4%9F (08 Mayıs 2021).

Yeniterzi, Emine. "Fuzûlî'nin Su Kasidesinde Su Redifini Seçmesinin Sebepleri".

*Geleneksel Türk Sanatı'nda ve Edebiyatımız'da Su.*77-87. ed: Nurettin Demir. Ankara: ASKİ Genel Müdürlüğü Yayınları, 2013.

Yılmaz, H. Kamil. *"Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*". 28. Baskı. İstanbul: Ensar Yayınları, 2019.

Sinema ile Tasavvuf ilişkisinde sinematografi, 10 Ekim 2020.

https://www.derindusunce.org/2008/10/26/sinema-ile-Tasavvuf-iliskisinde-sinematografi/

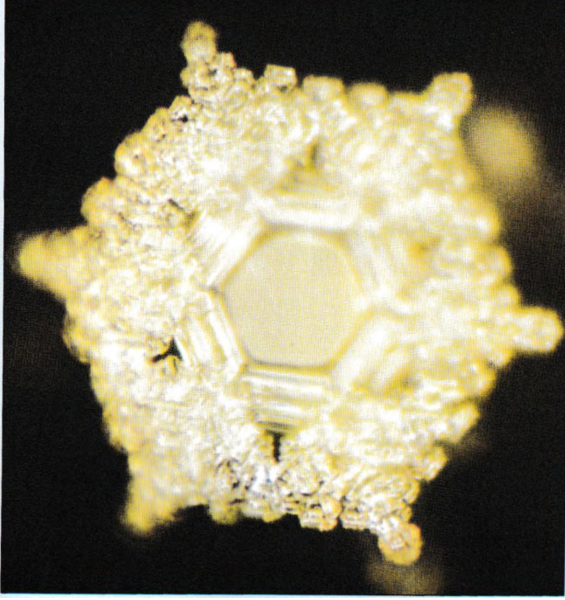
Zehebî, Ebu Abdullah Şemseddin ez-. *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*. Beyrut: Maruf Yayınevi, 1986-1988.

Zehir, Cemâl. "Osmanlı Medeniyetinin Tarihi Gelişimi". *Osmanlı Su Medeniyeti Uluslararası Sempozyum Bildiriler Kitabı* (*5-8 Mayıs 2000).* Organizasyon: İstanbul Konferans. İstanbul: İBB İSKİ, 2000, 173-185.

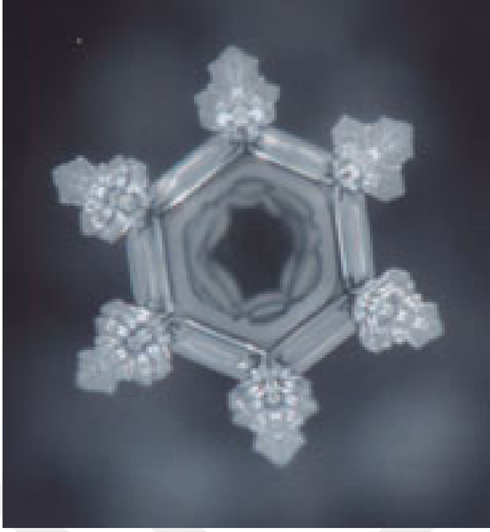
EKLER

Görsel şekiller

Şekil:1. Suya gösterilen “sevgi ve minnettarlık/şükür” sözcüklerinin ortaya çıkardığı mücevherimsi su kristali

Şekil:2

Şekil: 3. Fujivara Barajı'nın duâdan önceki ve sonraki kristal şekilleri.

